

Agenda bestuurlijk overleg Veenhuizen tussen gemeente Noordenveld, De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen en provincie Drenthe

Vrijdag 17 januari '25 9.15 – 10.45

Locatie: VEENHUIZEN – Bitter en Zoet, Hospitaallaan 16

Deelnemers:

Provincie Drenthe: gedeputeerde Jisse Otter (voorzitter), [REDACTED] [REDACTED]

Gemeente Noordenveld: burgemeester Klaas Smid, wethouder Kirsten Ipema, [REDACTED]  
[REDACTED]

De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen: toezichthouder [REDACTED] en directeur-bestuurder Bas Morsink

1. Opening

*Terugblik, heden & toekomst van dit overleg*

2. Stand van zaken bij de Nieuwe Rentmeester

*Mondelinge toelichting op financiële begroting en bezit in de komende jaren*

*Stuk: Uitgangspunten DNRV 2025*

3. Gespreksnotitie met voorstel

*Stuk: 'Goud in handen; vasthouden en doorzetten', Voorstel voor duurzame maatschappelijke en economische ontwikkeling van de monumentale ensembles in Kolonie Veenhuizen in UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid vanaf 2025*

4. Afspraken en afronding

## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **J** Art. 5.1 lid 2 sub e

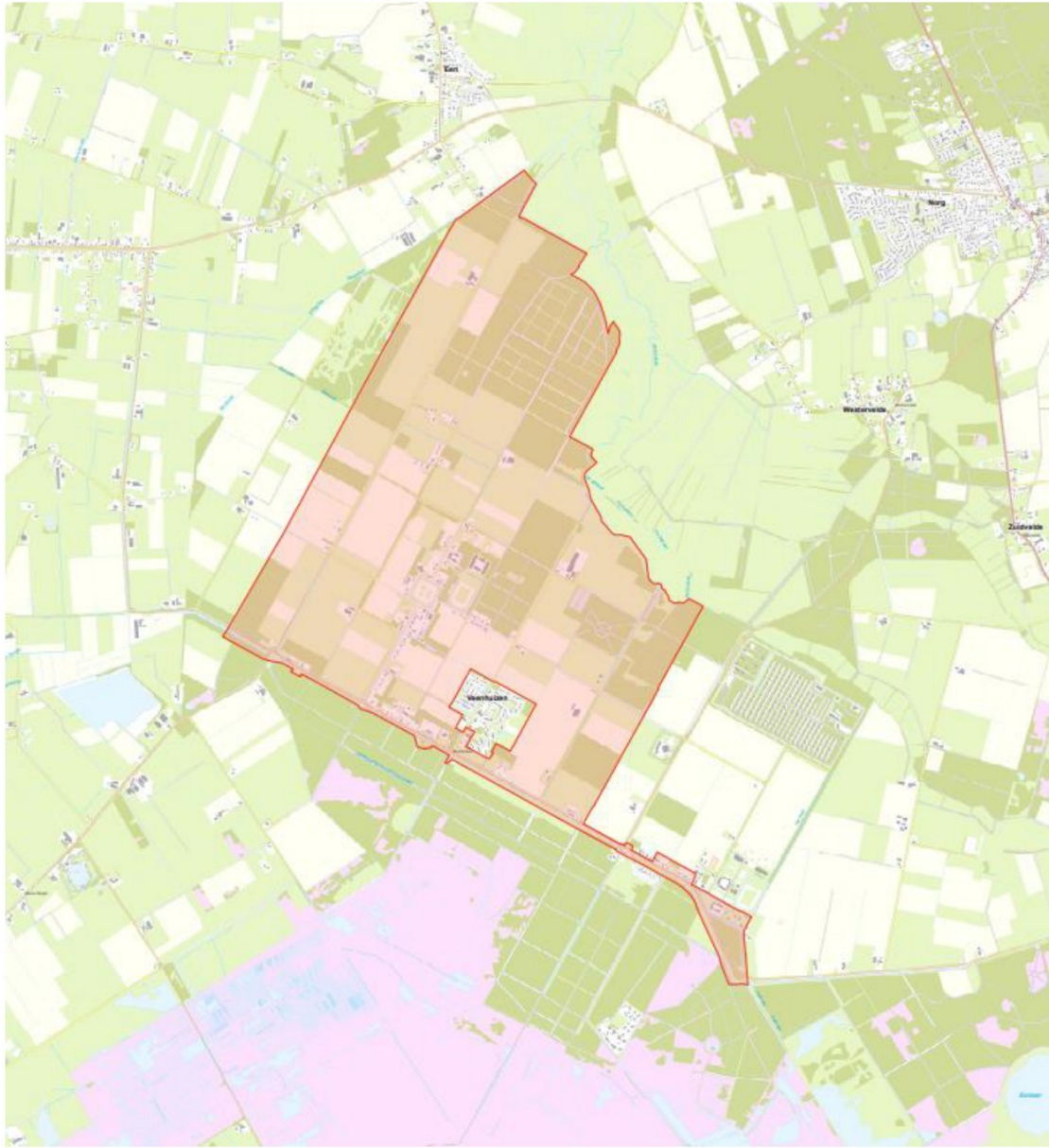
Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen



## KADERS VOOR DE ONTWIKKELING VAN VEENHUIZEN

(provincie Drenthe en gemeente Noordenveld, februari 2023)

|                                                   |                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                      |                                                                     |
|---------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| Eerste overheid: gemeente<br>Expertise: provincie | <b>Kernkwaliteiten beschermen</b><br>van Werelderfgoed Kolonie van Weldadigheid<br>Veenhuizen (OUV):                                                                                                            | OUV =<br>uitzonderlijke<br>universele waarde                                         |                                                                     |
| Getrapte verantwoordelijkheid                     | Rijk: Omgevingswet/ Besluit Kwaliteit Leefomgeving/<br>Bal/ Programma Novex<br>Provincie: Omgevingsvisie en -verordening, invulling<br>novex<br>Gemeente: Bestemmingsplan, visie op Veenhuizen,<br>vergunningen |                                                                                      |                                                                     |
|                                                   |                                                                                                                                |                                                                                      |                                                                     |
|                                                   | <b>Alleen nieuwbouw in centrale bufferzone<br/>(nieuwbouwdeel Veenhuizen)</b>                                                                                                                                   |                                                                                      | nodig:                                                              |
|                                                   | <b>Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit</b>                                                                                                                                                                    |  | <b>OPENHEID WIE WIL WAT WAAROM<br/>WANNEER</b>                      |
|                                                   | <b>Faciliteren</b>                                                                                                                                                                                              |                                                                                      | <b>SAMEN PLANNEN MAKEN,<br/>ELK VANUIT EIGEN ROL en BEVOEGDHEID</b> |
| Provincie                                         | Lobby voor toegang tot budgetten voor<br>herbestemming, bv kanjers                                                                                                                                              |                                                                                      |                                                                     |
| Provincie                                         | Reguliere subsidies en leningen voor restauratie en<br>herbestemming                                                                                                                                            |                                                                                      |                                                                     |
| Provincie ism gemeente                            | Uitdragen Werelderfgoed (Gevangenis­museum,<br>marketing/duurzaam toerisme, educatie,<br>communicatie)                                                                                                          |                                                                                      |                                                                     |





VEENHUIZEN

Koersdocument  
De doelen op het netvlies



KOLONIËN VAN  
WELDADIGHEID  
**VEENHUIZEN**



# Inhoudsopgave

|                                    |   |
|------------------------------------|---|
| Inleiding                          | 1 |
| Verwachtingen & gewenst resultaat  | 1 |
| De basis op orde                   | 1 |
| Randvoorwaarden & pijlers          | 2 |
| Randvoorwaarden                    | 2 |
| Pijlers                            | 3 |
| Wonen                              | 3 |
| Duurzaamheid & energietransitie    | 4 |
| Vrijetijdseconomie                 | 5 |
| Culturele voorzieningen            | 6 |
| Identiteit                         | 7 |
| Bedrijvigheid                      | 8 |
| Prioriteiten                       | 9 |
| Versterking museumkwartier         | 9 |
| Hoofdweg                           | 9 |
| Wonen                              | 9 |
| Programmering vanuit twee aspecten | 9 |
| Praktische werkorganisatie         | 9 |





# Inleiding

In dit koersdocument verkennen we de samenwerking tussen provincie Drenthe, gemeente Noordenveld en Stichting De Nieuwe Rentmeester, rondom de Kolonie van Weldadigheid Veenhuizen. Het document geeft richting aan de ontwikkeling en versterking van Veenhuizen als Werelderfgoed en is de basis voor de uitwerking en uitvoering van een concreet plan van aanpak. Met andere partners van de Kolonie van Weldadigheid Veenhuizen zetten we in op participatie en samenwerking. Dit gemeenschappelijke verhaal is daarvoor de basis, zoals besproken in het bestuurlijk overleg Nieuwe Rentmeester-gemeente-provincie van februari 2023.



De ambities voor Veenhuizen concentreren zich op het vergroten van de leefbaarheid door duurzame ontwikkeling, met behoud en groei van werkgelegenheid, vitalisering van het woon- en leefklimaat en ruimte voor recreatie en toerisme. Het culturele erfgoed en de natuur staan centraal, waarbij het behouden, herstellen en versterken van ruimtelijke kwaliteit randvoorwaarde is. De provincie Drenthe, de gemeente Noordenveld en de Stichting De Nieuwe Rentmeester werken programmatisch aan het realiseren van deze ambities.

Met alle inspanningen van de verschillende stakeholders in het gebied, streven we Brede Welvaart en duurzame ontwikkeling na.



Het document draagt met inhoudelijke keuzes bij aan het verwerven van financiering voor de verschillende opgaven, zoals het onderhoud en de herbestemming van monumentale gebouwen.



In combinatie met de gekozen koers houden we natuurlijk rekening met de actualiteit. Het is niet altijd mogelijk om de effecten van toekomstige ontwikkelingen, of de consequenties van bestuurlijke dynamiek te voorzien. Denk aan ontwikkelingen in de erfgoedwereld, kaders voor ruimtelijke kwaliteit, de uitdagingen en opgaven van het Drents Programma Landelijk Gebied én thema's die combineren met klimaatverandering zoals energietransitie en duurzaam toerisme.

## Verwachtingen & gewenst resultaat

We brengen in kaart welke verwachtingen we hebben van verschillende ontwikkelingen en afwegingen, en wat dit betekent voor het resultaat dat we willen bereiken. We beschrijven verderop in deze notitie zes concrete pijlers, die een gedegen basis en vertrekpunt zijn voor:



- ontwikkeling, afstemming en uitwerking met stakeholders;
- uitwerken van programmering;
- het verwerven van financiering.

In de uitwerking is aandacht voor eigenaarschap, rollen en taken van de verschillende partijen, inzicht in de betrokkenheid van stakeholders en een planningshorizon (2-3 jaar, 5 jaar en 10 jaar).

## De basis op orde

'Veenhuizen' is een prachtig gebied, gevormd door een rijke en gevarieerde verzameling van complexen van gebouwen, objecten, initiatieven, landschapselementen en plekken. In die variëteit zit een kracht en tegelijkertijd een kwetsbaarheid. De samenhang in het gebied, gecombineerd met een logische infrastructuur en slimme route, is een belangrijke voorwaarde om het cultuurhistorisch erfgoed succesvol te vermarkten. Er wordt in Veenhuizen geïnvesteerd op regie en samenhang. Dit verbeteren we de komende jaren, zodat het logisch en continu bijdraagt aan de ontwikkeling van het UNESCO Werelderfgoed. Die inspanning zorgt voor kwaliteit van het onderscheidende erfgoed en levert meerwaarde. De eerste belangrijke opgave is het realiseren van een gedeeld verhaal.



Ten eerste om te bepalen wat de belangrijkste opgaven zijn om in gezamenlijkheid aan te werken, en in welke volgorde. Ten tweede als basis voor een langjarige programmering. Hier zetten we op korte termijn op in, zodat dit koersdocument concrete handvatten biedt voor een goede en samenhangende instandhouding van complexen van gebouwen en landschap en van kansen voor (bestaande en nieuwe) ondernemers en samenwerkingspartners.



Het koersdocument levert de ingrediënten die daarvoor nodig zijn. We hebben een aantal afwegingen gemaakt en bespreken aan de hand van de zes pijlers wat we als kansrijk zien voor de ontwikkeling. We sluiten de ogen niet voor andere ontwikkelingen, maar kiezen voor focus in de gezamenlijke aanpak. Bewoners, ondernemers en andere partijen in het dorp spelen een belangrijke rol in het ontwikkelen en uitvoeren van ambities. Het is de opdracht voor de partners en eigenaren om richting te geven. In eerste instantie geen nieuwe dingen ontwikkelen, maar verbinden, vernieuwen en versterken van wat er al is.

Kortom; de basis op orde, met behoud en versterking van de kwaliteit.

# Randvoorwaarden & pijlers



Om focus aan te brengen hebben we randvoorwaarden in kaart gebracht en pijlers benoemd, die de komende jaren van invloed zijn op het profiel en de kwaliteit van Veenhuizen. Samen vormen ze het vertrekpunt voor de programmering en (beleids)kaders om met elkaar aan de slag te zijn.

## Randvoorwaarden

We zien de volgende ontwikkelingen en kaders om rekening mee te houden:

### 1. Transitie in het landelijk gebied

Er liggen urgente en actuele opgaven en ontwikkelingen, waar het gaat om o.a. waterkwaliteit- en kwantiteit, natuurbeleid en stikstof. Deze zijn ondergebracht in het Drents Programma Landelijk gebied (DPLG), dat op 1 juli 2023 aan het rijk is aangeboden. De inhoud van dit programma levert belangrijke kaders en uitgangspunten voor de manier waarop we aan de ambities werken en welke consequenties dat heeft voor het landelijk gebied.

### 2. Werkgelegenheid

De grootste werkgever in Veenhuizen is justitie en dat zal (zoals het nu lijkt) ook in de toekomst zo blijven. Om toch te diversifiëren is er de wens om iets als een kwaliteitslabel te ontwikkelen voor Veenhuizen. Dit zorgt ervoor dat bepaalde (andere, nieuwe) ondernemers zich hier graag willen vestigen en er nieuwe vormen van werkgelegenheid ontstaan. Werkgelegenheid is een belangrijke randvoorwaarde. Ruimte geven aan innovatie en gelegenheid om als startup door te groeien hoort daar in belangrijke mate bij.

### 3. Bereikbaarheid

De bereikbaarheid van Veenhuizen speelt een belangrijke rol bij de infrastructurele opgaven. Dit is een punt dat expliciete aandacht heeft vanuit de gemeente Noordenveld. Voor de realisatie van de ambities uit het koersdocument is goede bereikbaarheid een randvoorwaarde. Het gaat om zowel de fysieke toegankelijkheid (wegen en OV) als digitale (toegang tot snel internet) bereikbaarheid. Als deze op orde zijn bieden ze de mogelijkheid om ondernemers en inwoners aan te trekken en voor de toekomst vast te houden.

### 4. Erfgoed & cultuurlandschap

We zetten in op het actief herbestemmen van gebieden én de ontwikkeling, versterking en het toekomstbestendig houden van de monumentale panden. Subsidies, leningen, vergunningen, de beoordeling van plannen en adequate restauratie zijn hiervoor belangrijke randvoorwaarden. We houden zorgvuldig rekening met de mogelijkheden en beperkingen die de monumentale panden en hun omgeving met zich meebrengen en zijn ons bewust van de zorgplicht.

### 5. Ruimtelijke Ordening (RO)

1. We hebben allemaal te maken met hoe we de ruimte die ons omringt ontwikkelen en inrichten. Wet- en regelgeving speelt een belangrijke rol bij het uitwerken en realiseren van de ambities. Wat kan wel, onder welke voorwaarden en wat kan niet en waarom niet? De ruimte en beperkingen die RO biedt is een bepalende factor en komt in alle pijlers terug.



## Pijlers

Naast de randvoorwaarden zien we zes pijlers die de basis vormen van het koersdocument. Deze zijn hieronder uitgewerkt met een toelichting op de manier waarop we de inzet in deze pijlers gezamenlijk oppakken:



### Wonen

Voldoen aan de woningbehoefte/volkshuisvestelijke opgave is een belangrijke taak. De gemeente Noordenveld ontwikkelt vanuit hun sociale taak een woonvisie. Daarin is ruime aandacht voor de huisvesting van ouderen en jongeren én voor nieuwkomers (inclusief tijdelijke opvang). Er is ook een visiedocument van bewonersbelangen Veenhuizen, waarin goede inhoud en aandachtspunten zijn uitgewerkt. In het koersdocument (en met oog op de rol van De Nieuwe Rentmeester) is **wonen** een belangrijke pijler die bijdraagt aan een gevarieerde veerkrachtige samenleving, waarbij het woningaanbod aansluit.

### Ambities/doelen



Doorstroming op de woningmarkt bevorderen

### Rollen



De Stichting Nieuwe Rentmeester werkt- en doet mee. Het gaat om het bezit van de stichting en hoe dit wordt ontwikkeld en in lijn met de woonvisie van de gemeente wordt ontsloten. De provincie weegt af in hoeverre de woonopgave(n) in Veenhuizen combineert met het provinciaal beleid. Daarnaast biedt de provincie verschillende financiële mogelijkheden (denk aan fondsen voor dorpsontwikkeling) en borgen ze de ruimtelijke kwaliteit. Kortom de provincie is binnen deze pijler toetsend en adviserend.

### Eigenaarschap



Gemeente Noordenveld (beleidskaders vaststellen)

### Stakeholders



In de uitvoering en werkzaamheden rond het thema wonen zijn er naast de verschillende rollen en het eigenaarschap ook stakeholders te benoemen. Het gaat om SBV (Stichting Bewonersbelangen Veenhuizen), de woningcorporatie (Actium) en ontwikkelaars.

### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 2/3 jaar:

Er zijn toekomstbestendige woningen gerealiseerd met een diversiteit aan woontypen, waardoor er meer ruimte ontstaat voor senioren en starters. Daarbij geldt nieuwbouw in de bufferzone en niet in de kernzone van het werelderfgoed.

Acties:

- Nieuwbouw realiseren voor senioren en starters in de bufferzone van de Kerklaan, met behoud van ruimtelijke kwaliteit;
- Monumentale panden herbestemmen tot woonhuizen voor jong en oud.

Over 5 jaar:

Leegstand in erfgoedpanden opgelost (= bijvangst en hoort in principe niet bij de woonopgave)

Acties:

- Verschillende typen woningen realiseren voor senioren en/of starters. Op dit moment is er een eenzijdige woningvoorraad. Meerder typen verhoogt de doorstroommogelijkheden aanzienlijk.
- Stichting De Nieuwe Rentmeester vanuit keuze uit twee opties:
  - 1ste we gaan met Actium in gesprek: grondpositie doorzetten naar hen zodat zij een plan kunnen maken;
  - 2de (voorkeur): zelf ontwikkelen in 2 fasen: Noordenveld koopt de grond van De Nieuwe Rentmeester; Vervolgens beoordeeld De Nieuwe Rentmeester hoe dat ontwikkeld kan worden. Bijvoorbeeld in relatie met een projectontwikkelaar of woningcoöperatie.

Over 10 jaar:

25-40 nieuwbouw woningen gerealiseerd voor starters en ouderen.



## Duurzaamheid & energietransitie

Deze pijler past goed bij het profiel van Veenhuizen. Beide thema's hebben raakvlakken met de opgaven en uitdagingen die er voor het dorp en het omliggende gebied zijn. Aanknopingspunten voor de energietransitie liggen vooral in besparingsmaatregelen en de inzet van bijvoorbeeld mestvergisters of opwekking buiten het gebied (in Veenhuizen is slechts beperkte ruimte voor zon- en geen ruimte voor windenergie). Het is wenselijk om hier gezamenlijk doelstellingen aan te koppelen die uitgewerkt worden in een programmatische aanpak. Het lopende project Veenhuizen, werelderfgoed in transitie, is hierop gericht.

### Ambities/doelen



Veenhuizen duurzaam en energiezuinig maken. In het verlengde van de ontwikkelingen in het gebied inzetten op onafhankelijkheid van fossiele brandstoffen, het bevorderen van lokale voedselproductie én het aanjagen van innovatie en duurzaamheid in de landbouw.

We zien een rol om bij te dragen aan het versnellen van de transitie van een lineaire naar een circulaire economie met lokale ketens, waardoor opbrengsten (geld, voedsel, energie) in het gebied behouden blijven. Dit past bij de oorspronkelijke zelfstandigheid en onafhankelijkheid van Veenhuizen als kolonie. Voorwaarde is het behoud van landschap en erfgoed (ruimtelijke kwaliteit borgen).

### Rollen



De provincie maakt beleid op het gebied van duurzaamheid en de energietransitie. UNSECO Werelderfgoed vraagt daarbinnen een specifieke aanpak, waarin de Outstanding Universal Values (OUV) uitgangspunten zijn. Vanuit die hoedanigheid kan de provincie faciliteren, stimuleren, toetsen, kaders stellen en ondersteunen. Gemeente Noordenveld maakt lokaal beleid op het gebied van duurzaamheid en de energietransitie en is kaderstellend voor bepaalde ontwikkelingen. De rol van de gemeente binnen deze ambitie is faciliteren en motiveren.

### Eigenaarschap



De Stichting Nieuwe Rentmeester is samen met Defensie en Rijksvastgoedbedrijf (als uitvoerder) eigenaar van deze pijler. De verduurzaming en het energiezuinig maken van monumentale panden is niet zo eenvoudig. Er ligt een belangrijke taak om hier mee te experimenteren en resultaten op grotere schaal toe te passen. De Nieuwe Rentmeester heeft een voorbeeldfunctie en kan meters maken door de verduurzaming en energiezuinigheid met andere partijen op te pakken. Denk aan collectieve inkoop.

### Stakeholders



Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is een belangrijke stakeholder. Andere stakeholders zijn: energieleveranciers en de Dienst Justitiële Inrichtingen. Als we de scope breder maken om kansen voor duurzaamheid te verzilveren, dan zijn ook de dragers van het DPLG en LTO stakeholders, net als het ministerie BZK waar het gaat om de verduurzaming van eigendommen.

### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 2/3 jaar:

Andere wijze van energieopwekking. Aangezien (grootschalige) wind en zonne-energie niet passen in Veenhuizen en omgeving, verkennen we de mogelijkheden voor aquathermie door hier een project voor te initiëren. Het gevangenismuseum en de brouwerij kunnen meeliften in zo'n pilot en de resultaten toepassen.

Kleinschalige innovatie op het gebied van verduurzaming.

Verduurzaming historische panden: verschillende erfgoedpanden zijn verduurzaamd met behoud van kwaliteit.

Over 10 jaar:

Agrarische bedrijven zijn geëxtensiveerd en zoveel mogelijk biologisch/ natuur inclusief.





## Vrijtijdseconomie

Hieronder rekenen we de inzet op recreatieve en toeristische bedrijvigheid. In de uitwerking van het koersdocument staat voorop dat deze pijler vanuit kwaliteit en in balans met de omgeving wordt ontwikkeld.

### Ambities/doelen



De positionering (routing en programmering) van Veenhuizen verbeteren, waarbij 'grenzen aan de groei' een belangrijk aandachtspunt is.

De identiteit van Veenhuizen wordt gekenmerkt door twee verhaallijnen: Veenhuizen als binnenlandse landbouwkolonie voor armoedebestrijding (Kolonie van Weldadigheid/werelderfgoed) en Veenhuizen als gevangenisdorp. De ambitie is om deze twee verhalen krachtig uit te blijven dragen. Het museum heeft daar een stevige rol in.

We willen naast deze twee verhaallijnen de verbinding met natuur en cultuur als trekker leggen. Daarmee versterken we de aantrekkingskracht van Veenhuizen (herhalingsbezoek, versterken regionale en nationale betekenis). Bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een bezoekersfaciliteit (bij het ambachtscluster tegenover de gevangenis) als centraal start- en vertrekpunt voor bezoekers. We zien daarin mogelijkheden voor samenwerking met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Gevangenis museum. De focus ligt op het uitdragen van de twee verhaallijnen, aangevuld met culturele activiteiten en natuur, gericht op de individuele culturele en duurzame toerist. 'Het Baken' op Schiermonnikoog is als succesvol en herkenbaar voorbeeld genoemd.

Randvoorwaarde:

Het gezamenlijk door de Koloniën van Weldadigheid ontwikkelde en onderschreven 'Toekomstperspectief: Marketing samenwerking 7 Koloniën van Weldadigheid' en de uitvoering door Marketing Drenthe is de basis. Binnen deze pijler zien we nadrukkelijk geen ruimte voor Disneyficatie (grootschaligheid).

### Rollen



De Stichting Nieuwe Rentmeester heeft binnen deze pijler een regierol in de ontwikkelfase om vastgoed langs de verschillende verhaallijnen te ontwikkelen.

De provincie heeft een rol in het aanjagen en stimuleren van de ontwikkelingen binnen deze pijler. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor de overkoepelende visie en is ze kaderstellend waar het gaat om werelderfgoed. Datzelfde geldt op gemeentelijke schaal voor de gemeente Noordenveld.

### Eigenaarschap



Marketing Drenthe vervult een regierol binnen deze pijler. Echter binnen de reikwijdte van deze pijler kan niet worden gesproken van één eigenaar. In praktijk zal er per ambitie worden gekeken wie waar eigenaar van is. Gemeenschappelijk eigenaarschap voelen bij de verhaallijnen is wel een belangrijke factor om succesvol te zijn.

### Stakeholders



Kop van Drenthe, Veenhuizen Boeit, Recreatieschap Drenthe (expertise), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Gevangenis museum.

### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 2/3 jaar

Gelet op de vele eigenaren in deze pijler is er iemand nodig die op een goede manier invulling geeft aan de lokale programmering (een soort evenementencoördinator). Iemand die het proces kan lostrekken en die in de ontwikkeling en uitvoering als een spin in het web opereert. In samenhang met de marketing van de Koloniën van Weldadigheid. Over 2/3 jaar hebben we een dergelijke rol gecreëerd vanuit een pilotopdracht.

De routing in Veenhuizen is versterkt. Voor de bezoeker is het duidelijk wat hij/zij hier kan beleven en waar dat te vinden is. Hiervoor is een actueel en jaarrond gebiedsprogramma opgesteld.

De fysieke en digitale bereikbaarheid (infrastructureel) van Veenhuizen is verbeterd.

Er zijn verschillende nieuwe verblijfsaccommodaties gerealiseerd in aanvulling op de bestaande (denk aan B&B's en groepsaccommodaties).

Er is een stevige trekker die past bij het gebied toegevoegd aan de bestaande publiekstrekken.



## Culturele voorzieningen

Denk aan o.a. het gevangenis museum, maar ook de kunst- en cultuurroting en de verbinding met onderzoek. We laten zien wat we hebben en brengen dat in kwaliteit een stap verder. Dat vraagt om ingrepen in de fysieke omgeving en om een kwaliteitsimpuls in de programmering. Kwaliteit is het sleutelwoord, waarbij het aanbod zich blijft ontwikkelen en leidt tot het aantrekken van nieuwe (en behoud van bestaande) publieksgroepen én de groei van herhalingsbezoek.

### Ambities/doelen



Ontwikkelen van een goede culturele programmering met terugkerende activiteiten zoals theater, muziek en festivals, waarbij kwaliteit en balans met de omgeving voorop staan. Uitgangspunten zijn de identiteit van Veenhuizen en een creatieve, inspirerende omgeving waar stilte een kwaliteit is. Daarnaast houden we rekening met een goede spreiding in het gebied. Hier ligt een kans om (jonge en creatieve) ontwerpers aan te trekken. Denk aan architecten, industriële (innovatieve startups) ontwerpers en adviseurs ruimtelijke kwaliteit. We willen een broedplaats zijn op dit gebied.

### Rollen



Hier ligt een gezamenlijke opdracht voor de verschillende partners en stakeholders uit de sector.

### Eigenaarschap



Nieuwe stichting oprichten die zorgt voor een culturele programmering. Zodat we naast de bestaande artistieke kwaliteit, ook organisatorisch sterke, andere partijen aantrekken. Dit moet een kleine club, slagvaardige mensen zijn, die binnen 5 jaar dingen regelen.

### Stakeholders



Gevangenis museum, Design Academy Eindhoven, Peergroup, Coco Maria, Stichting Pauperparadijs, Festival Veenhuizen, Kerkencluster

### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 2/3 jaar:  
Een samenhangende culturele programmering.

Broedplaats ontwerpers komt op gang.





## Identiteit/internationaal

Hoe maken we ons herkenbaar en zichtbaar? Met de Werelderfgoed-status is Veenhuizen één van de 1154 officiële UNESCO Werelderfgoed sites. Dat schept verplichtingen voor de kwaliteit waarmee je mensen ontvangt. Denk aan de taal, hoe duid je een plek, etc. Het gaat om het versterken en uitdragen van de identiteit van Veenhuizen en hoe je deze een internationale kwaliteitsimpuls geeft. De essentie van Veenhuizen blijft daarbij de kern: een binnenlandse landbouwkolonie voor armoedebestrijding waar het disciplinerend landschap dit vanuit de geschiedenis zichtbaarheid geeft.

### Ambities/doelen



De identiteit van Veenhuizen gebruiken als inspiratiebron voor de unieke identiteit (19de eeuw revisited). Dit draagt er aan bij dat er vanuit cultureel oogpunt een nieuwe, jonge generatie wordt geïnteresseerd.

### Rollen



Allemaal gericht op uitdragen en versterken van Veenhuizen: De Nieuwe Rentmeester en gemeente Noordenveld doen dit lokaal, siteholder voor het werelderfgoed, provincie Drenthe, doet dit regionaal, nationaal en internationaal.

### Eigenaarschap



Provincie Drenthe is siteholder vanuit Werelderfgoed om de werelderfgoedwaarden uit te dragen, het netwerk in stand te houden en kennis uit te wisselen.

### Stakeholders



### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 2/3 jaar:  
Er zijn verschillende UNESCO Werelderfgoed opgeleide gidsen kwalitatief goed opgeleid en actief.  
Ontwikkeling van een Drents Archief op Locatie (voorouder onderzoek).  
Pilot sociaal experiment (jongeren) ontwikkelen dat gekoppeld is aan de opgaven van De Nieuwe Rentmeester.



## Bedrijvigheid

Bedrijvigheid in de landbouw en het gevangeniswezen is van oudsher de basis voor Veenhuizen. We willen de bedrijvigheid versterken door vanuit historisch oogpunt bedrijven aan te trekken die passen bij Veenhuizen. Denk bijvoorbeeld aan innovatieve bedrijven die zich richten op circulariteit.

### Ambities/doelen



Een weerbaar en leefbaar werklandschap dat past bij de identiteit van Veenhuizen.

### Rollen



Gemeente en provincie zijn aanjagers en initiators.

### Eigenaarschap



Alle drie partijen (gemeente, provincie en De Nieuwe Rentmeester) zijn eigenaar.

### Stakeholders



NOM, SNN, Ik ben Drents ondernemer, regio Groningen/Assen, HANNN

### Realisatie in korte, middel en lange termijnacties



Over 10 jaar:  
Alle monumentale panden hebben een herbestemming gekregen en de bedrijvigheid in Veenhuizen is toegenomen.

## Prioriteiten

Op basis van de pijlers zijn vier prioriteiten gekozen om de komende 5 tot 10 jaar op in te zetten. Zie de bijgevoegde kaart voor de aanduiding van de prioriteiten en lees hieronder per prioriteit wat er bedoeld wordt:

### Prioriteit 1: Versterking museumkwartier



Hier kom je binnen en de plek biedt op dit moment te weinig samenhang. Het museumkwartier wordt ontwikkeld tot een vertrekpunt van beleving. De entree blijft (via de grote parkeerplaats) – waarbij niet alleen het erfgoed van de binnenlandse landbouwkolonie voor armoedebestrijding/ werelderfgoed en de gevangenis centraal staan – maar waar ook aandacht is voor de bijzondere natuur die hier te vinden is en de culturele activiteiten. Voeg hiervoor ondernemers toe die daar aan bijdragen (denk aan een plek om koffie te drinken, een fiets te huren, etc). We zoeken daarbij naar duurzame middelen om bezoekers het gebied te laten ontdekken (bijvoorbeeld fietsverhuur).

### Prioriteit 2: Hoofdweg



Ontwikkel een cluster om de bedrijvigheid aan de Hoofdweg te behouden, versterken en vernieuwen. Het gaat om het Maallustcomplex en de panden daar in de buurt. Circulariteit en innovatie staan vanuit herbestemming van bestaande panden voorop. Naast bedrijvigheid is er behoefte aan een actieve link met vrijetijdseconomie.

### Prioriteit 3: Wonen



De woonmobiliteit bevorderen door het realiseren van toekomstbestendige woningen met een diversiteit aan woontypen, zodat er meer ruimte ontstaat voor senioren en starters. Dat draagt bij aan het versterken van de leefbaarheid en de toekomstbestendigheid van Veenhuizen als prettige plek om te wonen en te leven.

### Prioriteit 4: Programmering vanuit twee aspecten



Belevenissen en activiteiten: Voor de toekomst wil je een goede afstemming van de programmering van activiteiten. We werken toe naar jaarroond ervaringen en activiteiten die te beleven zijn en die passen bij het karakter van Veenhuizen. Daarnaast zetten we in op een extra trekker die bijdraagt aan de herkenbaarheid en kwaliteit van de bezoekersbeleving.

Fysieke leefomgeving: De routing en publieksgeleiding door het gebied verbeteren. De zorgvuldige ontwikkeling van de fysieke leefomgeving zorgt voor betere beleving en leidt publieksstromen, zodat het niet knelt met de woon- en werkfunctie en bijdraagt aan de leefbaarheid.

(zie de kaart op de volgende pagina voor een geografische aanduiding van de prioriteiten)

**NB: Voor alle prioriteiten geldt dat infrastructuur en duurzaamheid er als een rode draad doorheen lopen.**

## Praktische werkorganisatie

Om de vier prioriteiten te ontwikkelen richten we een praktische werkorganisatie in (qua omvang en expertise passend bij de opgaven). De werkorganisatie bestaat uit vertegenwoordigers van De Nieuwe Rentmeester, gemeente en provincie. Waar nodig betrekken we externe partijen. Met deze inzet en werkwijze dragen we bij aan de gewenste ontwikkelingen en borgen we elkaars taken, rollen en verantwoordelijkheden.

Voor de provincie geldt, dat een goede verbinding met de siteholder-taken van het Werelderfgoed en de verschillende domeinen (van Europese subsidies tot beleid voor natuur en landbouw etc.) gewenst is.

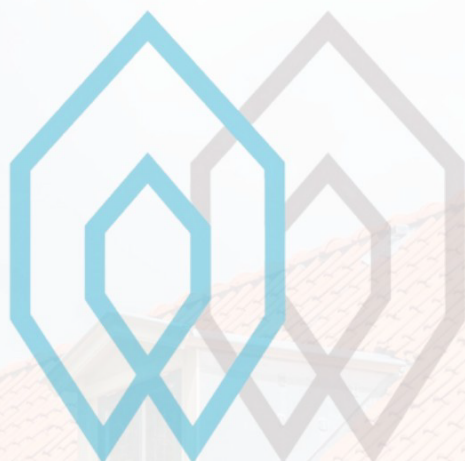


## Kaart met prioritering









# KOLONIËN VAN WELDADIGHEID VEENHUIZEN

## Colofon

Dit koersdocument is het resultaat van drie praktische werkbijeenkomsten met vertegenwoordigers van de provincie, gemeente en De Nieuwe Rentmeester. Het document geeft richting aan de ontwikkeling en versterking van Veenhuizen als Werelderfgoed en is de basis voor de uitwerking en uitvoering van een concreet plan van aanpak.

## In opdracht van

Provincie Drenthe  
[Redacted]

## Procesbegeleiding en tekst

[Redacted]

## Noordtij

Wirdumerdijk 13-C  
8911CB LEEUWARDEN  
058-2130819  
info@noordtij.nl  
www.noordtij.nl

 noordtij  
provincie Drenthe



*DOORKIJK 2025*

# **DE NIEUWE RENTMEESTER**

**STICHTING  
DE NIEUWE RENTMEESTER  
VEENHUIZEN**

## **Inleiding:**

De uitgangspunten voor de begroting worden opgesteld door de bestuurder van de Nieuwe Rentmeester Veenhuizen en afgestemd met controlling en heeft als doel op hoofdlijn een goed beeld te schetsen van de keuzes die zijn gemaakt om tot een sluitende begroting te komen en bevatten op hoofdlijn de volgende onderdelen:

De begroting vloeit voort uit de opgave en ambitie van de Nieuwe Rentmeester voor de komende jaren

### **De Nieuwe Rentmeester Beschermt**

- Beheer en onderhoudskosten
  - Restauratie
  - MJOP
  - Reguliere onderhoudscontracten
  - Incidenteel onderhoud/storingen
  - Servicepakket HDL/BOEi
- Exploitatie opbrengsten:
  - Verhuur
  - Subsidies
  - Portefeuillebeheer (verkopen/aankopen/herbestemmen)

### **De Nieuwe Rentmeester Boeit**

- Ontwikkelopgave Veenhuizen

### **De Nieuwe Rentmeester Bindt**

- Samenwerking en PR

- **De Nieuwe Rentmeester beschermt: exploitatie van vastgoed in Veenhuizen**

#### Restauratie:

[REDACTED] N

[REDACTED] N Voor 2024 is de aanvraag 750.000 euro ten behoeve van restauratie Oude Asserstraat 6-8 en 10-12 ingediend en toegewezen. [REDACTED] J

[REDACTED] K

[REDACTED] K

#### Doel:

[REDACTED] K

#### Beheer en Onderhoud:

We komen steeds meer en beter in control. Storingen worden goed vastgelegd, meer structureel afgehandeld en nemen af in aantal. De MJOP-inventarisatie en bijbehorende financiële vertaling daarvan ronden we het komende jaar af. Dit vertalen we naar onderhoudsprogramma voor de komende jaren. (2025-2028) [REDACTED] J

[REDACTED] K

[REDACTED] K

Uitgangspunt is dat we onze bestaande huurders goed bedienen en geen concessies doen aan veiligheid. Dit betekent dat we onze reguliere onderhoudsprogramma's op orde moeten hebben om aan onze zorg- en aansprakelijkheidsverplichtingen te kunnen voldoen.

Jaarlijks worden de reguliere onderhoudsprogramma's geëvalueerd. Doel is te komen tot een gewogen programma voor de komende jaren waarbij de compliance op wet- en regelgeving op orde is.

#### Doel:

- In en uitgaven in lijn
- Zorgplicht en aansprakelijkheid op orde

#### Visie op restauratie herbestemming en duurzaamheid:

We ontwikkelen aan de hand van de praktijk een visie op restauratie en duurzaamheid in ons gebied. Hiertoe laten we ons begeleiden door een aan te stellen bouwmeester (architect) die



## Energietransitie

| Category | Value |
|----------|-------|
| 1        | 100%  |
| 2        | 100%  |
| 3        | 100%  |
| 4        | 100%  |
| 5        | 100%  |
| 6        | 100%  |
| 7        | 100%  |
| 8        | 100%  |
| 9        | 100%  |
| 10       | 100%  |
| 11       | 100%  |
| 12       | 100%  |
| 13       | 100%  |
| 14       | 100%  |
| 15       | 100%  |
| 16       | 100%  |
| 17       | 100%  |
| 18       | 100%  |
| 19       | 100%  |
| 20       | 100%  |
| 21       | 100%  |
| 22       | 100%  |
| 23       | 100%  |
| 24       | 100%  |
| 25       | 100%  |
| 26       | 100%  |
| 27       | 100%  |
| 28       | 100%  |
| 29       | 100%  |
| 30       | 100%  |
| 31       | 100%  |
| 32       | 100%  |
| 33       | 100%  |
| 34       | 100%  |
| 35       | 100%  |
| 36       | 100%  |
| 37       | 100%  |
| 38       | 100%  |
| 39       | 100%  |
| 40       | 100%  |
| 41       | 100%  |
| 42       | 100%  |
| 43       | 100%  |
| 44       | 100%  |
| 45       | 100%  |
| 46       | 100%  |
| 47       | 100%  |
| 48       | 100%  |
| 49       | 100%  |
| 50       | 100%  |
| 51       | 100%  |
| 52       | 100%  |
| 53       | 100%  |
| 54       | 100%  |
| 55       | 100%  |
| 56       | 100%  |
| 57       | 100%  |
| 58       | 100%  |
| 59       | 100%  |
| 60       | 100%  |
| 61       | 100%  |
| 62       | 100%  |
| 63       | 100%  |
| 64       | 100%  |
| 65       | 100%  |
| 66       | 100%  |
| 67       | 100%  |
| 68       | 100%  |
| 69       | 100%  |
| 70       | 100%  |
| 71       | 100%  |
| 72       | 100%  |
| 73       | 100%  |
| 74       | 100%  |
| 75       | 100%  |
| 76       | 100%  |
| 77       | 100%  |
| 78       | 100%  |
| 79       | 100%  |
| 80       | 100%  |
| 81       | 100%  |
| 82       | 100%  |
| 83       | 100%  |
| 84       | 100%  |
| 85       | 100%  |
| 86       | 100%  |
| 87       | 100%  |
| 88       | 100%  |
| 89       | 100%  |
| 90       | 100%  |
| 91       | 100%  |
| 92       | 100%  |
| 93       | 100%  |
| 94       | 100%  |
| 95       | 100%  |
| 96       | 100%  |
| 97       | 100%  |
| 98       | 100%  |
| 99       | 100%  |
| 100      | 100%  |

- [REDACTED] K
- [REDACTED] K

VERTROUWELIJK



**Onze vastgoed strategie 2025-2028:**



Reguliere onderhoudscontracten: Met controlling stellen we de vaste onderhoudscontracten voor de komende 3 jaar vast en verwerken deze in de begroting voor de komende 3 jaar

Storingen incidenteel onderhoud: We komen steeds beter in control. Voor incidenteel onderhoud betekent dit dat we gaan werken met een vaste raming. Deze stellen we vast op basis van de ervaring van de laatste 2 jaar. Jaarlijks monitoren we en stellen we naar verwachting naar beneden bij.







## De Nieuwe Rentmeester Boeit: onze ontwikkelopgave in Veenhuizen

Toerisme is naast justitie één van de economische dragers van het gebied. Uit onderzoek van onder andere Perspex/NGM/ blijkt het volgende:

- 1- Bezoekers vinden het gebied moeilijk herkenbaar/leesbaar
- 2- Een aanlandplek ontbreekt: waar ben ik, waar vind ik dat en wat is hier te beleven?
- 3- Samenwerking tussen partijen vindt op microniveau plaats. Een kwalitatieve, ambitieuze programmering op cultuur en natuur ontbreekt.

### Kansen:

In het historisch hart van Veenhuizen heeft dNR veel bezit en komt een aantal zaken bij elkaar.

- Uitbreiding gevangenis museum, duidelijkere profilering kolonie deel
-  c
-  c
-  c
-  c
-  c
- Interesse voor bezoekers info punt door Het Drents Landschap in samenwerking met partners op gebied van cultuur en natuur
- Startpunt voor gidsen en individuele wandel en fietsroutes
- Aanvullende horeca en outdoor activiteiten
- Versterking natuur en groen beleving (Natuur Monumenten)
- Werelderfgoed bestaat 5 jaar in 2026
- Gemeente Noordenveld is cultuurgemeente van Drenthe in 2026

### Aandachtspunten:

- Gebiedsvisie en museale visie aan laten sluiten op kaders waarbinnen ontwikkelingen vanuit historisch erfgoedbesef kan plaatsvinden.
- Fasering plannen binnen tijd en geld.

### Doelen:

- Realisatie aanlandplek voor toerist
- Realisatie uitbreiding Nationaal Gevangenis Museum

### Impact|:

- Versterking toerisme
- Herbestemming en verbetering gebruik gebouwen/gebied

- **De Nieuwe Rentmeester bindt: samenwerking en PR in Veenhuizen**

Alhoewel dNR Veenhuizen, primair alleen verantwoordelijk is voor haar bezit; ca. 80 monumentale gebouwen en ca. 45 ha. Grond, zou dNR ook een grote rol moeten spelen als het gaat om regie op en aanjagen van initiatieven ter versterking van de economische motor toerisme.

Dit is belangrijk omdat we hiermee kunnen sturen op gebieds- en gebouwen ontwikkeling en de regie houden.

Samenwerking en deelname in verschillende gremia:

Onlosmakelijk maakt een goede (raam) programmering onderdeel uit van het toeristisch aanbod en het verder kwalitatief op de kaart zetten van Veenhuizen. Hiertoe werken we samen met de Provincie en de gemeente in het kader van 5 jaar werelderfgoed en cultuurgemeente van Drenthe. Deze samenwerking willen we in een duurzaam model gieten dat zichzelf kan bedruipen. Wij fungeren hier als opdrachtnemer voor de Provincie (5 jaar werelderfgoed) en samenwerkingspartner met gemeente en Veenhuizen Boeit. Belangrijk omdat dit onze band met de provincie versterkt en een goede programmering bijdraagt aan het interessant maken van het gebied om te bezoeken en dus ook als vestigingsplaats voor nieuwe kolonisten (particulieren en bedrijven)

NB: ook de Nieuwe Rentmeester bestaat in deze periode 5 jaar.

Er wordt nauw samengewerkt met Gemeente en Provincie op deze deelgebieden om het proces en de verschillende rollen van partijen zo goed mogelijk af te stemmen. Daarnaast

Aandachtspunt:

In Veenhuizen komt samenwerking tussen ondernemers en gemeente pas de laatste jaren op gang. Veel initiatieven zijn subsidie of eigen belang gedreven. Inmiddels zijn een aantal partijen in staat om overkoepelend het grotere belang te zien en is er een nieuwe ondernemersvereniging opgericht. De kanttekening hierbij is dat het allemaal nog in de kinderschoenen staat en dat juist het toevoegen van kwaliteit en ambitie op gebied van toerisme de basis is voor verdere herontwikkeling van onze gronden en gebouwen.

#### Doelen:

- Programma 5 jaar werelderfgoed mede realiseren
- Raamwerk culturele programmering mede opzetten
- Duurzaam organiseren hiervan en toevoegen kwaliteit
- Versterken samenwerking stakeholders/gemeente/provincie

#### Impact:

- Versterking toerisme (vaker en langer verblijf)
- Verbeteren bekendheid Veenhuizen/dNR

#### Organisatie:

##### Governance:

DNR Veenhuizen heeft een raad van toezicht model. Statuten en reglementen zijn vastgesteld en notarieel vastgelegd.

Periode 2025-2027

- Derde RvT lid werven

##### P&O:

In de periode 2025-2027, nog verder optimaliseren van de organisatie en verbeteren van dienstverlening.

Naast de eigen (lean) organisatie wordt de ondersteuning de komende jaren structureel vormgegeven door werkzaamheden binnen BOEi en Het Drentse Landschap in een serviceovereenkomst vast te leggen en aldaar te organiseren.

Werkpakket HDL: ondersteuning en werkzaamheden beheer en onderhoud

Werkpakket BOEi: ondersteuning werkzaamheden bedrijfsadministratie en control

#### Vooruitblik 2025 – 2027

De opgave om het ensemble niet alleen technisch op orde te krijgen maar ook te herbestemmen en door te ontwikkelen is enorm. Deze opgave kunnen we alleen oppakken in samenwerking met onze stakeholders en partners in het gebied.

We krijgen een steeds beter beeld van wat er nodig is om te komen tot een structureel financieel valide bedrijf. We zijn er echter nog niet. Gebiedsontwikkeling, uitbreiding NGM, herbestemmingen en optimalisatie beheer en onderhoud en optimalisatie

verhuur/duurzaamheid kunnen alleen met de daarvoor benodigde middelen. De losse businesscases zijn vaak sluitend maar de financiering ervan is een grote uitdaging.

Dit vraagt om regie op ontwikkeling, aanjagen van initiatieven. Pionier in Veenhuizen. Dat zijn we en blijven we als profiel de komende jaren vasthouden. Zo kunnen we constant bewegen en meebewegen, kansen pakken en de zaken op orde krijgen.

#### Concept Uitvoering agenda 2025:

- Uitbreiding Nationaal Gevangenis Museum

#### Versterking toerisme (overkoepelend programma op cultuur en theater aanbod)

- 5 jaar werelderfgoed
- Cultuurgemeente Drenthe
- 5 jaar dNR
- De TIP/eventbureau/stichting/duurzaam organisatiemodel
- 

#### Verhuur/verkoop





## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **C** Art. 5.1 lid 1 sub c

Deze informatie betreft bedrijfs- en fabricagegegevens die vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld

### **J** Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen

### **K** Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens

### **N** Art. 5.1 lid 2 sub i

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen



## *Gespreksnotitie*

**‘Goud in handen;  
vasthouden en doorzetten’**



# **‘Goud in handen; vasthouden en doorzetten’**

**Voorstel voor duurzame maatschappelijke en economische ontwikkeling van de monumentale ensembles in Kolonie Veenhuizen in UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid vanaf 2025**

*Gespreksnotitie t.b.v. Bestuurlijk Overleg gemeente Noordenveld, Stichting de Nieuwe Rentmeester, provincie Drenthe op 17 januari 2025*

Opgesteld door: gemeente Noordenveld [redacted], De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen (Bas Morsink) en provincie Drenthe [redacted]

# Inhoudsopgave

## 1. Verleden

- a. De weg naar Werelderfgoed
- b. Eerste fase van herstel (1990-2021)
- c. Tweede fase van herstel (vanaf 2021)

## 2. Heden

- a. Opgave
- b. Plannen en (ruimtelijke) kaders
- c. Analyse
- d. Financiering

## 3. Toekomst

- a. Bestuurlijk voorstel

**Coverfoto:** Dienstwoningen aan de Hospitaallaan te Veenhuizen (rijksmonument) (foto: CvdE-A)



# 1. Verleden

## a. De weg naar werelderfgoed

Veenhuizen is een bekend cultuurlandschap en dorp in Nederland met een uitzonderlijke kwaliteit. Uniek in de wereld als onderdeel van UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid, een plek die jaarlijks 500.000 toeristen en dagjesmensen trekt. Een op de 16 Nederlanders heeft hier of in een van de andere Koloniën van Weldadigheid voorouders. In het dorp zijn met drie penitentiaire inrichtingen (Esserheem, Norgerhaven en de jeugdgevangenis) en het grootste munitiedepot van Nederland grote rijksbelangen aanwezig. Er wonen circa 1000 inwoners. Naast de Pl's, diensten en landbouw zijn toerisme en cultuur van groeiende betekenis voor de werkgelegenheid. Er zijn circa 1.300 banen en de jaarlijkse bestedingen van bezoekers liggen rond de 4 miljoen euro (bron: econometer 2022).

De Kolonie Veenhuizen is aangelegd in 1823 door de Maatschappij van Weldadigheid en is in 1860 rijkseigendom gekomen. Eerst als onderdeel van van Binnenlandse Zaken en vanaf 1875 in eigendom van Justitie. Tot 1990 is het gebied afgesloten geweest. Vanaf dat moment stootte justitie landbouwgronden, woningen en voorzieningen voor het personeel af. Het Ministerie van Justitie beperkte haar taak tot het beheer van de twee overblijvende Pl's. Veenhuizen werd vanaf die periode een 'gewoon dorp'.

In 2008 is heel Veenhuizen aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Dit onder meer als gevolg van de inventarisatie van de stedenbouw uit de periode 1850-1940 in het kader van het Rijks Monumenten Inventarisatieproject (MIP). Eerder waren diverse individuele gebouwen al als Rijksmonumenten aangewezen.

In 2021 is Veenhuizen definitief aangewezen als UNESCO Werelderfgoed, als onderdeel van *Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid* dat bestaat uit Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaord in Nederland en Wortel in België. Het initiatief voor deze aanwijzing kwam vanuit Veenhuizen en de gemeente Noordenveld. De Koloniën van Weldadigheid zijn het eerste Werelderfgoed in Nederland dat is voorgedragen vanuit de regio, getrokken door de provincie Drenthe. In Veenhuizen zijn 124 rijksmonumenten, 14 provinciale monumenten en 43 beeldbepalende panden.

## b. Eerste fase van herstel (1990-2021)

In de jaren '90 traden leegstand en verloedering op in Veenhuizen, maar dit werd door forse gezamenlijke inspanningen van Rijk, provincie en gemeente tot staan gebracht. Monumentale panden werden gerenoveerd, de infrastructuur werd verbeterd, inrichtingsmaatregelen uitgevoerd en nieuwe functies werden gevestigd die het dorp een nieuwe kwalitatieve impuls gaven. Voorbeelden hiervan zijn het Nationaal Gevangensmuseum, hotel Bitter en Zoet, het Maallustcomplex met bierbrouwer en kaasmaker, de rugkliniek, Coco Maria, Robuust Eiken en de latere nieuwbouw van Speel en Leer in 2017. Alle nieuwe functies hadden een verbinding met de oorspronkelijke functie van de plek. Er lag een gezamenlijk plan aan ten grondslag, en er was een ontwikkelingsbureau waarin Rijk, provincie en gemeente samenwerkten in de uitvoering. Ontwikkelingen

gebeurden met grote *kwaliteit*.

Deze belangrijke en succesvolle fase van herstel stagneerde geleidelijk in de aanloop van de overdracht van door het rijk overtollig gesteld Rijksvastgoed naar een nieuwe eigenaar. Vanaf circa 2016, de uiteindelijke aanbesteding was in 2020, de overdracht in 2021. Uitgangspunt van gemeente provincie en rijk was hierbij om het ensemble in één hand te houden, om het gebied als geheel verder te kunnen ontwikkelen met kwaliteit.

### c. Tweede fase van herstel (vanaf 2021)

In april 2021 werd **Stichting de Nieuwe Rentmeester Veenhuizen** (dNR) de nieuwe eigenaar van het voormalige Rijksvastgoed in Veenhuizen, zo'n tachtig panden en ca. zeventig hectare grond. De nieuwe eigenaar had eerst tijd nodig om het bezit te inventariseren en alle lopende contracten te ordenen en waar nodig orde op zaken te stellen. Er werd een directeur aangesteld met een kleine werkorganisatie. De Stichting heeft geen winstoogmerk.

Er werd gestart met onder andere de casco restauratie van de Pastorie bij de Katholieke kerk.

In de zomer van 2021 werden de Koloniën van Weldadigheid Veenhuizen, Frederiksoord-Wilhelminaord en Wortel ingeschreven als UNESCO Werelderfgoed. Hiermee werd de wereldwijde uniciteit nogmaals onderschreven, een kroon op het werk van de overheden en inwoners die zich al jaren inzetten voor dit bijzondere gebied. De status brengt de verplichting met zich mee deze gebieden in stand te houden en te beschermen en de waarden uit te dragen. Daartoe is in de Nederlandse Kolonien van Weldadigheid bestuurlijk door gemeenten, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de provincies Fryslân en Drenthe (siteholder) een werkplan vastgesteld ter uitvoering van het door UNESCO geaccordeerde Managementplan, dat elk jaar geactualiseerd wordt.

In 2023 deed de provincie Drenthe op grond van dit werkplan en vanwege haar rol als siteholder van het Werelderfgoed Kolonien van Weldadigheid een totaalonderzoek naar de staat van onderhoud en restauratieachterstand van alle monumenten in het Werelderfgoed Kolonien van Weldadigheid. Om vervolgens met het **Tienjarenplan Restauratie en Herbestemming KvW** de staat van onderhoud naar *goed* te krijgen door **systematisch en op basis van urgentie verdere restauraties en herbestemmingen van de grond te krijgen**. De opgave bleek 26 miljoen voor Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaord samen, waarbij verreweg de grootste opgave in Veenhuizen ligt.

Een structurele restauratie-subsidie van 750.000 euro per jaar werd door Provinciale Staten vrijgemaakt voor restauraties/herbestemmingen in de Kolonien van Wedadigheid. In het verlengde van de bestuursafpraak Rijk/provincies dat provincies restauratiesubsidies voor rijksmonumenten verstrekken. Omdat daar ook Rijksgeld bij hoort, werd een lobby richting Rijksoverheid (met de focus op OCW, Novex, VRO en Regiodeal) opgestart, om cofinanciering te krijgen. Twee staatssecretarissen kwamen langs op uitnodiging van de provincie, plus de Raad voor Cultuur. Inmiddels is de opgave in de Kolonien van Weldadigheid in het erfgoeddebat van de Tweede Kamer besproken, en zijn kamermoties aangenomen die bij de minister aandringen op meer mogelijkheden voor financiering van grote

monumentenopgaven. Het antwoord van de minister op de brief van GS en B&W's van 12 november is onderweg.

Het eerste project in het Tienjarenplan is het ensemble Oude Asserstraat-Plantsoenstraat, dat in zeer slechte staat was. Deze restauratie is gestart in 2024.



## 2.Heden

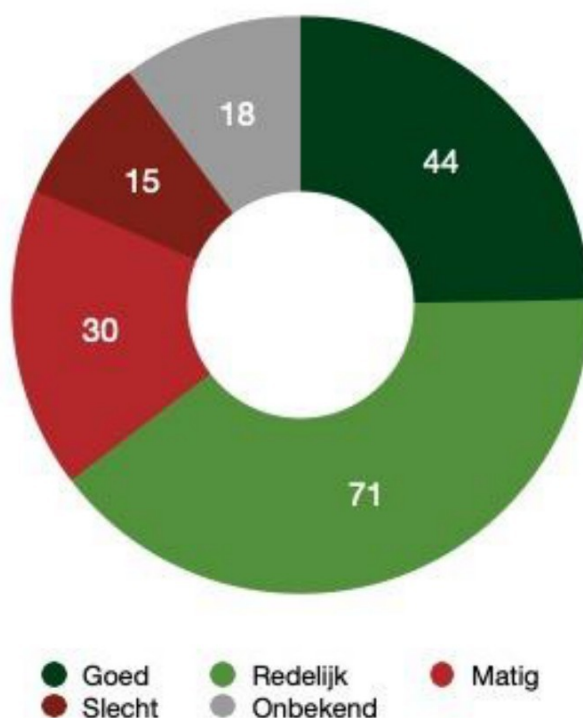
### a. Opgave

Het kwalitatief herbestemmen met passende bedrijvigheid, aansluitend op oorspronkelijke functies in de Kolonie van Weldadigheid zoals ook in de eerste fase is gebeurd en goed past bij de Werelderfgoedstatus en uitstraling, is nog niet systematisch in gang gezet.

De provincie Drenthe heeft als siteholder sinds medio 2023 gewerkt aan de ontwikkeling van een zo volledig mogelijke dataset van alle monumentale elementen binnen de Koloniën van Weldadigheid Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaoord. Voor deze dataset zijn de Erfgoedmonitor, de database van Fenicks, inspectierapporten van de Monumentenwacht, Kadaster en vele andere bronnen gebruikt om tot een duidelijk overzicht te komen.

Van bijna alle rijksmonumenten, provinciale monumenten, beeldbepalende panden, dorpsgezichten en attributes is het eigendom, de staat van onderhoud en de becijferde restauratieopgave in kaart gebracht. Het resultaat is een omvangrijk document waarin 275 objecten aan bod komen. De dataset maakt de omvang van de meest schrijnende gevallen inzichtelijk, maar toont ook de resultaten van de reeds gepleegde inzet.

**Total particulier en niet-particuliere  
objecten in KvW Veenhuizen  
Staat van onderhoud**





Op dit moment hebben 45 monumentale objecten in Veenhuizen de onderhoudsstaat *slecht* of *matig* – ongeveer een kwart van het totaal. Hieronder vallen in het oog springende objecten als de Katholieke kerk, het schoolgebouw, delen van het hospitaalcomplex en vele dienstwoningen. Van deze 45 objecten met onderhoudsstaat slecht of matig zijn 38 objecten in het bezit van De Nieuwe Rentmeester.

Inspanning uit het verleden hebben goede economische dragers voortgebracht in gebouwen met goede onderhoudsstaat als het Gestichtsgebouw met daarin het shared service center bij het Eerste Gesticht, Hotel-restaurant Bitter & Zoet bij het Tweede Gesticht of Klein Soestdijk en Maallust gelegen aan de Hoofdweg. Gelet op de opgave in Veenhuizen en het huidige momentum is gezamenlijke inzet nodig om een nieuwe kwalitatieve fase van herstel in gang te zetten. Niets doen is geen optie.

## **b. Plannen en (ruimtelijke) kaders**

Het ontbreekt momenteel aan één plan voor de verdere ontwikkeling van Veenhuizen gefocust op restauratie en herbestemming en het instandhouden van relevante voorzieningen. Er zijn wel deelplannen en lopende ontwikkelingen en daarnaast zijn er de specifieke ruimtelijke kaders voor Werelderfgoed zoals opgenomen in de Omgevingswet.

## **c. Analyse**

- Met Veenhuizen hebben wij allen ‘goud in handen’. Het verdient zonder meer om de *Tweede fase van herstel* en waardering en benutting van het erfgoed en cultuurlandschap een vervolg te geven en het huidige momentum te benutten.
- *Gezamenlijke* visie nodig op geheel, om stap voor stap verder te ontwikkelen, eerst op wat meest urgent is en de parels niet vergeten. Gezamenlijk omdat hier verschillende taken en onderdelen in zijn.
- Veenhuizen heeft als wereldwijd unieke plek een waarde in zichzelf, een uitstraling in heel Nederland en brengt de regio trots, aandacht, werkgelegenheid en passend cultuurtoerisme.
- Verder herstel is nodig, ook omdat Werelderfgoed nu eenmaal in goede staat gehouden en gebracht moet worden. Door lobby (mits aanhoudend) gaat het Rijk zich naar verwachting weer meer medeverantwoordelijk opstellen.
- De restauratie en herbestemming van monumenten gebeurt tot nogtoe op basis van urgentie of de toevallige mogelijkheid om iets aan te pakken omdat het een overzichtelijk project was. De grotere opgaven blijven zo echter liggen, denk bv aan het ambachtscluster en de kerken.
- Om de Tweede fase van herstel en waardering en benutting van het erfgoed en cultuurlandschap goed te kunnen doen, is meer gestructureerd werken nodig.
- Opschalen in tempo en omvang is nodig. Daarvoor is onvoldoende menskracht en budget uit inkomsten bij DNR. Hiervoor dient een oplossing te worden gevonden in goed overleg, zodat het zoeken naar geld niet ten nadele van de kernkwaliteiten van het erfgoed uitpakt maar ten voordele.

- Ondertussen heeft ook het in goede staat houden van wat goed is (Bitter en Zoet, Maallust, etc.) aandacht nodig.
- In 2025 en 2026 zal er aandacht komen voor Veenhuizen, vanwege culturele programmering.
- Versnelling en opschaling is wenselijk vanwege staat van onderhoud van vele monumenten.
- Voor een goed plan is altijd geld.

#### **d. Financiering**

Er is een regiodeal Noord-Drenthe ingediend bij Binnenlandse Zaken waarin de inzet van 4 x 750.000 van de provincie wordt voorgesteld te cofinancieren met eenzelfde bedrag (besluit verwacht eind februari 2025). De gemeenten Noordenveld heeft verder de mogelijkheid om de gelden uit de economische agenda van Nij Begun te benutten voor ontwikkelingen in Veenhuizen.

Het voormalige monumentale rijks-bezit in één hand is sinds de jaren '90 uitgangspunt geweest van gemeente Noordenveld en provincie Drenthe voor het ensemble. Dit om met restauratie en herbestemming en exploitatie van meer courante monumenten de restauratie, herbestemming en exploitatie van minder courante monumenten mogelijk te maken. En zo kwaliteit in het gebied te houden. De huidige situatie met nog weinig inkomsten uit huur noopt mogelijk tot keuzes, waarbij ook mogelijke verkoop aan de orde kan zijn. De vraag of dit past in de beoogde kwaliteit verdient in gezamenlijkheid te worden besproken, en oplossingen en keuzes verdienen gezamenlijk te worden gezocht en gemaakt.

## 3.Toekomst

### a. Bestuurlijk voorstel

Geef het gesprek over de toekomst van het monumentale erfgoed in Veenhuizen tussen gemeente, provincie en Rentmeester een vervolg.

Maak op korte termijn (uiterlijk kwartaal 2/2025) een voorstel voor bestuurlijke vaststelling met daarin:

- Inrichting van een 'Ontwikkelbureau 2.0' (samenwerkingsvorm) met in ieder geval de drie partijen (gemeente, provincie, DNR), maar eventueel ook met Rijksbetrokkenheid. Met als doel om de tweede fase van herstel kwalitatief verder aan te jagen en organiseren.
- Masterplan voor Veenhuizen opstellen met daarin uitgangspunten van overheden (Rijk/provincie/gemeente) ten aanzien van unieke erfgoed waarden, economische en maatschappelijke ontwikkeling.
- Plan voor fondsvorming (t.b.v. langjarige doelen) voor de korte en lange termijn. Nieuwe bronnen, niet uit lopende budgetten – de UNESCO status benutten.

## BIJLAGE

### Partners en organisaties

#### **Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap**

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap [OCW] is verantwoordelijk voor de wetgeving en het beleid rondom beschermde cultuurobjecten. De instandhouding van UNESCO Werelderfgoederen maakt hier deel van uit. OCW heeft ook een verbindende rol naar andere ministeries die van waarde kunnen zijn voor de opgave.

#### **Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed**

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed [RCE] is de voornaamste kennispartner. Zij fungeren daarnaast als prominente verbinder tussen de verschillende partijen.

#### **Dienst Justitiële Inrichtingen**

De Dienst Justitiële Inrichtingen [DJI] is eigenaar van diverse (monumentale en niet-monumentale) gebouwen en grote aantallen gronden in Veenhuizen. In de komende jaren staan enkele grootschalige renovaties van gevangeniscomplexen Esserheem en Norgerhaven in de planning.

#### **Defensie**

Sinds 1998 heeft Defensie een nadrukkelijke aanwezigheid in Veenhuizen. Aan de noordoostelijke zijde van Veenhuizen ligt een omvangrijk munitiecomplex, deze is actief in gebruik. Hoewel zich er geen gebouwde monumentale objecten bevinden op dit terrein is de ruimtelijke impact groot.

#### **Rijksvastgoedbedrijf**

Het Rijksvastgoedbedrijf [RVB] was tot 2021 eigenaar en beheerder van het overgrote deel niet-particuliere monumentale objecten in Veenhuizen. Hoewel nog altijd enkele objecten in eigendom van het RVB zijn is zij nu voornamelijk beheerder namens DJI en Defensie.

#### **Provincie Drenthe**

De taken van de provincie Drenthe [PD] liggen op het ruimtelijk-economisch domein, natuur en water en cultuur, met betrekking tot het grondgebied van Drenthe. Op het onderwerp cultuur heeft de provincie generieke taken voor erfgoed, en is daarnaast als siteholder van het UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid verantwoordelijk voor het beschermen, uitdragen en monitoren van de uitzonderlijke en universele waarden van de Koloniën van Weldadigheid.

#### **Gemeente Noordenveld**

De gemeente Noordenveld [GN] is op gemeentelijke schaal verantwoordelijk voor de bescherming en de ontwikkeling van het Werelderfgoed KvW, en heeft een faciliterende rol bij dit project in de vorm van vergunningverlening. Daarnaast is de kennis van de lokale situatie van groot belang. Ook is de gemeente Noordenveld eigenaar van enkele attributen in Veenhuizen.



### **De Nieuwe Rentmeester**

Stichting De Nieuwe Rentmeester [dNR] is in 2021 opgericht door BOEi en Stichting Het Drents Landschap. In dat jaar heeft dNR een groot aantal erfgoedobjecten en gronden overgenomen van het Rijksvastgoedbedrijf. Als erfgoedbeheerder stellen zij zich ten doel om dit erfgoed te behouden en te ontwikkelen voor de toekomst.

### **Drents Landschap**

Het Drents Landschap [DL] is in 1934 opgericht en beheert op dit moment 9.000 hectare natuur, 330 gebouwen, 22 hunebedden en diverse archeologische monumenten verspreid over heel Drenthe. Binnen Veenhuizen zijn zij eigenaar van enkele aansprekende erfgoedobjecten en een aantal kleine gronden.

### **Waterschap Noorderzijlvest**

Waterschap Noorderzijlvest [WN] heeft Veenhuizen als werkgebied. Binnen (en richting) Veenhuizen liggen in de Kolonievvaart enkele monumentale sluiscomplexen die zij in beheer hebben.

### **Particuliere eigenaren**

Ruim de helft van alle monumentale objecten in Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaoord zijn in eigendom van particuliere eigenaren. Uit de dataset blijkt dat dit veelal gaat om eigenaren die veel waarde hechten aan een goede onderhoudsstaat van hun object. Toch ligt hier een opgave om samen met 59 eigenaren te werken aan het verbeteren van de onderhoudsstaat 'redelijk' en 'matig' naar 'goed'.



KOLONIËN VAN  
WELDADIGHEID

## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **J** Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen

# VERSLAG

## BESTUURLIJK OVERLEG VEENHUIZEN TUSSEN DE GEMEENTE NOORDENVELD, DE PROVINCIE DRENTHE EN DE NIEUWE RENTMEESTER

Datum en tijd: 17 januari 2025, 9:15 uur – 11:00 uur  
Locatie: Hotel Restaurant Bitter & Zoet, Veenhuizen

Aanwezig:  
Provincie Drenthe: Gedeputeerde Jisse Otter (voorzitter)  
[REDACTED] J  
[REDACTED] J (verslag)  
Gemeente Noordenveld: Burgemeester Klaas Smid  
Wethouder Kirsten Ipema  
[REDACTED] J  
De Nieuwe Rentmeester: Toezichthouder [REDACTED] J  
Directeur-bestuurder Bas Morsink

### 1. OPENING

Dhr. Otter opent het overleg.

Het bestuurlijk overleg Veenhuizen werd in het verleden periodiek georganiseerd. Inmiddels heeft het overleg al enige tijd niet meer plaatsgevonden. [REDACTED] J [REDACTED] J geeft aan dat daar verschillende redenen voor zijn: (1) vanuit de provincie was geen personeel beschikbaar, (2) bij de gemeente heeft een personele wisseling plaatsgevonden; [REDACTED] J is in 2024 gestart als [REDACTED] J voor Veenhuizen en (3) de Nieuwe Rentmeester was de afgelopen jaren bezig met het ontwikkelen van de organisatie.

Dit overleg is de start van een nieuwe reeks bijeenkomsten. Dhr. Otter zal bij toekomstige overleggen echter niet meer aanwezig zijn. Hij stopt op 12 februari als gedeputeerde bij de provincie Drenthe. Gert-Jan Schuinder – momenteel fractievoorzitter van de BBB en zorgmanager bij Humanitas – zal de portefeuille overnemen.

### 2. STAND VAN ZAKEN BIJ DE NIEUWE RENTMEESTER

Directeur-bestuurder Bas Morsink en toezichthouder [REDACTED] J geven een toelichting op de financiële begroting en het bezit in de komende jaren.

#### *Onderhoudsopgave*

De Nieuwe Rentmeester heeft de onderhoudsopgave inmiddels planmatig in beeld. De onderhoudsopgave is echter nog niet opgelost. De bedoeling is om bij huurders langs te gaan om daar het onderhoud in orde te brengen.

#### *Huurcontracten*

- De huurcontracten zijn daar waar mogelijk opgeschoond.
- Met de meeste huurders heeft de Nieuwe Rentmeester goed contact.
- De herniakliniek is failliet gegaan. Waarschijnlijk gaat de nieuwe huurder deze maand het huurcontract ondertekenen. Deze houdt zich bezig met hand- en polszorg en orthopedische ingrepen. In de toekomst wil de nieuwe huurder misschien een gedeelte van het hospitaal huren.



- De huurders van het Verenigingsgebouw (Maallust Events) en Klein Soestdijk (Levenslust) doen veel samen. Ook met Bierbrouwerij Maallust en de kaasmakerij Kaaslust gaat het goed. In het kader van duurzaamheid gaat Maallust de opslag van flessen verplaatsen van Vledder naar Veenhuizen.
- Het voormalige directiehotel is verhuurd aan Keunsto. Dat bedrijf houdt zich bezig met hergebruik van plastic materialen. Keunsto werkt samen met andere partijen in Veenhuizen, zoals de gevangenissen en Maallust, en sponsort de lokale voetbalvereniging.
- Omdat het niet gewenst is dat gebouwen lang leeg staan, kiest de Nieuwe Rentmeester soms voor een tijdelijk huurcontract. De Nieuwe Rentmeester zou zich echter liever inzetten voor het versterken van het ensemble.

#### *Restauratieopgave*

- Voor de restauratieopgave van de Nieuwe Rentmeester is 18 miljoen euro nodig.
- In de afgelopen twee jaar heeft de Nieuwe Rentmeester – samen met de provincie – al wat restauraties uitgevoerd, zoals aan de villa's langs de Hoofdweg.
- De Nieuwe Rentmeester werkt aan een plan om de veertien dienstwoningen aan de Asserstraat/Plantsoenstraat te restaureren. Het worden accommodaties voor minderjarige vluchtelingen. Dit levert direct huuropbrengsten op. Dat is ook het uitgangspunt voor de Nieuwe Rentmeester: restauraties die worden uitgevoerd moeten direct huuropbrengsten opleveren.

#### *Groenopgave*

- De Nieuwe Rentmeester bezit veel snippergroen. Het onderhoud daarvan kost relatief veel geld, maar levert financieel gezien niets op.
- Een van de unieke kenmerken van Veenhuizen is de lanenstructuur met de bijbehorende bomen- en hagenstructuur, maar langs de Hospitaallaan zullen over zo'n vijf jaar waarschijnlijk de eerste bomen doodgaan. Dat levert een dilemma op: worden alle bomen in die laan dan in één keer vervangen of wordt dat in etappes gedaan? Daar moet een plan voor worden gemaakt.

#### *Ontwikkelgebieden*

- Het is de bedoeling om van het Ambachtscluster een aanlandplek en verblijfsgebied voor bezoekers te maken, met bijvoorbeeld een Toeristen Informatie Punt, horeca en een startpunt van wandel- en fietsroutes. De Nieuwe Rentmeester is al begonnen met het opzeggen van huurcontracten. Die huurders zijn het daar niet mee eens en melden zich bij de gemeente.
- De Nieuwe Rentmeester is met het Nationaal Gevangensmuseum in gesprek over de uitbreiding van het museum. Er ligt een plan, maar dat is te duur. De nieuwe directeur gaat daarmee aan de slag. Als alternatief heeft de Nieuwe Rentmeester voorgesteld om geen nieuwe entree te bouwen en het onderdeel gevangenschap in de voormalige gevangenis De Rode Pannen onder te brengen.
- Coco Maria is gestopt bij Het Derde Gesticht. Voor die locatie heeft de Nieuwe Rentmeester binnenkort een afspraak met Tralaluna. Dat bedrijf verhuurt kampeerbusjes en tiny houses.

### Exploitatie

- De Nieuwe Rentmeester komt in het exploitatiemodel ongeveer [REDACTED] K per jaar tekort. Een mogelijke oplossing is om bezit te verkopen. Het uitgangspunt van de Nieuwe Rentmeester is echter om het ensemble bij elkaar te houden. Op de lange termijn is het perspectief positief, maar op de korte termijn – de eerste vier jaar – is het lastig.
- Bankenbosch wordt op dit moment voor een relatief laag bedrag verhuurd.

[REDACTED] J  
[REDACTED] N  
[REDACTED] J  
[REDACTED] J  
[REDACTED] J

- De villa's kunnen ook verhuurd of verkocht worden. Een nieuwe 'kolonist' in de villa's kan zorgen voor nieuwe energie en investeringen in het dorp.
- De invulling van de RK Kerk vormt een uitdaging. Er zijn verschillende opties. Zo heeft de Nieuwe Rentmeester een aanvraag ontvangen om de kerk als opslagruimte te gebruiken. Een andere mogelijkheid is om bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een aanvraag te doen om de kerkbanken te verwijderen, zodat er bijvoorbeeld een theaterachtige setting kan worden gerealiseerd. Nog een andere optie is om te proberen een kunstenaarscollectief in de kerk onder te brengen.

### Vragen & Opmerkingen

- Dhr. Smid vraagt of de Nieuwe Rentmeester bij het Rijksvastgoedbedrijf een financiële vergoeding kan krijgen voor het achterstallige onderhoud. ► Dit is niet mogelijk.
- [REDACTED] J vraagt hoe het mogelijk is dat sommige bouwwerken in Veenhuizen nog steeds eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf zijn, zoals een brandspuithuisje en een transformatorkast. ► Bouwwerken die dicht bij de justitiële inrichtingen staan, wilde het Rijk in eigendom houden. Maar bij sommige bouwwerken is de reden onduidelijk. Het zou goed zijn om daar een inventarisatie van te maken.
- [REDACTED] J geeft aan dat er voor de lanen een lanenplan wordt gemaakt.
- Dhr. Smid vraagt of de Eerste Wijk het snippergroen kan onderhouden. ► De versnippering van eigendom is daarbij een probleem; delen zijn van de Nieuwe Rentmeester, maar er zijn ook delen van de gemeente en Staatsbosbeheer. Mogelijk dat Landschapsbeheer en Streekbeheer wel kunnen helpen bij het onderhoud.
- [REDACTED] J geeft aan dat bij de gemeente wordt onderzocht of de gemeente snippergroen van de Nieuwe Rentmeester kan overnemen.
- Dhr. Smid merkt op dat de gemeente en de provincie vijf jaar geleden subsidie aan het Nationaal Gevangenis museum hebben verstrekt voor een expositie over het UNESCO Werelderfgoed. Die expositie is er echter nog niet. ► De nieuwe directeur van het museum is daarvan op de hoogte.

### 3. GESPREKSNOTITIE MET VOORSTEL

In Veenhuizen is sprake van een forse opgave. De gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester zijn daar al mee bezig, maar een planmatige en gestructureerde aanpak ontbreekt.

Het doel van dit overleg is om te onderzoeken of het mogelijk is om een meer planmatige en gestructureerde aanpak te realiseren. In het stuk 'Goud in handen; vasthouden en doorzetten' is daar een voorstel voor gedaan. Dhr. Otter vraagt wat de aanwezigen van dat voorstel vinden.

#### **De Nieuwe Rentmeester – Toezichthouder**

[J] vindt het van belang dat de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester vaker en structureler met elkaar overleggen. Ze vindt het daarom een goed initiatief om een samenwerkingsvorm in te richten, al hoeft het geen 'Ontwikkelbureau' genoemd te worden. Zo'n samenwerkingsverband biedt meerdere voordelen:

- Er kunnen nieuwe initiatieven ontstaan.
- Het overleg kan resulteren in ideeën over hoe bepaalde zaken kunnen worden opgepakt. Zo is voor de Nieuwe Rentmeester een belangrijk vraagstuk hoe Veenhuizen voor potentiële ondernemers economisch aantrekkelijker kan worden gemaakt.
- Het biedt de mogelijkheid om aan het Rijk en andere partijen te laten zien dat de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester goed kunnen samenwerken om doelen te bereiken.
- In het overleg kunnen handelingen op bestuurlijk niveau worden gewogen. Bij bepaalde ontwikkelingen – [K] – is dat van belang.

Ook vindt [J] het van belang om het Rijk – bijvoorbeeld een directeur-generaal – bij het overleg te betrekken. De provincie Drenthe heeft al aangegeven dat er meer geld voor Veenhuizen beschikbaar is. Hopelijk is dat ook een stimulans voor het Rijk.

[J] stelt voor om een samenwerkingsagenda en prioriteitenlijst te maken. De partijen kunnen zich bijvoorbeeld eerst op het Ambachtscluster concentreren.

#### **De Nieuwe Rentmeester – Directeur-bestuurder Bas Morsink**

Dhr. Morsink vindt het belangrijk dat er een samenwerkingsvorm komt waar de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester afspraken kunnen maken over de aanpak van bepaalde ontwikkelingen. Zo ontstaat er meer slagkracht. Ook bij de communicatie – bijvoorbeeld richting de inwoners van Veenhuizen of het Rijk – kan het helpen wanneer er uit één mond wordt gesproken. 'Ontwikkelbureau 2.0' vindt dhr. Morsink geen goede benaming voor de samenwerking, maar hij is nog zoekende naar de vorm.

Dhr. Morsink zou het fijn vinden om bepaalde vraagstukken in het bestuurlijk overleg te bespreken, [K], de toekomst van de dienstwoningen, het Ambachtscluster, de versterking van het toerisme, de invulling van de RK Kerk en de omgang met het snippergroen.



Dhr. Morsink stelt voor om niet te veel partijen bij het bestuurlijk overleg te betrekken. Ook vindt hij het geen goed idee om inwoners en ondernemers uit Veenhuizen deel te laten uitmaken van het overleg. Dat resulteert in veel verschillende meningen, ook over elkaar. In het bestuurlijk overleg kunnen plannen worden voorbereid en kan een gezamenlijke koers worden bepaald. Vervolgens kunnen de plannen worden afgestemd met de mensen die in Veenhuizen wonen en werken. Daar kan bijvoorbeeld het lokale overleg voor worden gebruikt.

In 2026 bestaat het UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid vijf jaar en is de gemeente Noordenveld cultuurgemeente van Drenthe. Dhr. Morsink stelt daarom voor om Veenhuizen in 2026 meermaals onder de aandacht te brengen, met name richting de Provinciale Staten en het Rijk. Daarbij vinden in 2027 weer nieuwe verkiezingen plaats, waarna de provincie weer aan de slag gaat met de begroting.

Ook stelt dhr. Morsink voor om op zoek te gaan naar bekende Nederlanders die als lobbyisten of ambassadeurs voor Veenhuizen kunnen dienen.

### ***Gemeente Noordenveld – Burgemeester Klaas Smid***

De rolverdeling tussen de burgemeester en de wethouder met betrekking tot Veenhuizen is als volgt: burgemeester Klaas Smid houdt zich bezig met de Koloniën van Weldadigheid (als lid van de stuurgroep) en de gevangenen; wethouder Kirsten Ipema houdt zich bezig met de ontwikkeling van het dorp Veenhuizen, waaronder het aspect wonen.

Dhr. Smid vindt het een goed idee dat er weer een vorm van structureel overleg tussen de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester komt. De ontwikkelingen rond de dienstwoningen en gevangenen kunnen bijvoorbeeld in het overleg worden besproken. Een vraagstuk voor het overleg is hoe de relatie met het Rijk beter ontwikkeld kan worden. Er is momenteel een goede relatie met het ministerie van Justitie en Veiligheid met betrekking tot de gevangenen. De relatie met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verloopt echter moeizamer. De ervaring van dhr. Smid is dat het kan helpen om ambtenaren van de ministeries uit te nodigen in Veenhuizen.

Een ander belangrijk aspect voor dhr. Smid is dat er aandacht moet zijn voor de positie van de bewoners en voor wat er lokaal speelt. Daarbij is ook het aanspreekpunt van belang. Er komen namelijk veel vragen uit Veenhuizen. Het lokale overleg – wat weer wordt opgepakt – kan eventueel een rol spelen in het contact met de inwoners.

Wel vindt dhr. Smid dat de samenwerking een andere vorm moet krijgen dan een 'Ontwikkelbureau 2.0'. Hij vindt het namelijk geen goed idee dat Veenhuizen teruggaat naar een situatie waarbij alles wordt ontwikkeld door een ontwikkelbureau.

### ***Gemeente Noordenveld – Wethouder Kirsten Ipema***

Mevr. Ipema vindt een goede samenwerking tussen de gemeente, provincie en de Nieuwe Rentmeester belangrijk. Het is daarbij wel van belang dat er duidelijke afspraken over de samenwerking worden gemaakt; welke partij is waarvoor verantwoordelijk?



- Gaan de gemeente en de Nieuwe Rentmeester bijvoorbeeld afspraken maken over de toewijzing van huurwoningen of bemoeit de gemeente zich daar niet mee?
- Stel dat een huurder van de Nieuwe Rentmeester het ergens niet mee eens is en daarover contact met de gemeente zoekt, geeft de gemeente dan aan dat (1) de gemeente daar geen rol in speelt of (2) dat de gemeente en de Nieuwe Rentmeester dat met elkaar hebben afgesproken?
- Een ander voorbeeld is de omgang met het beheer van de openbare ruimte, waarvan de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester elk een deel in eigendom hebben. De huidige situatie kan beter.

Voor de gemeente is een belangrijk aspect dat Veenhuizen een dorp is waar mensen wonen, mensen werken, waar verkeer doorheen rijdt, enzovoort. Een belangrijk vraagstuk voor mevr. Ipema is dan ook hoe er met de inwoners en ondernemers wordt gecommuniceerd. Ze hoeven echter niet allemaal onderdeel van het overleg te zijn. Voor het betrekken van inwoners en ondernemers kunnen ook andere routes worden gezocht.

Mevr. Ipema vindt het ook van belang om het Rijk bij het bestuurlijk overleg te betrekken. Ze ziet in de opgave van de Nieuwe Rentmeester namelijk een doel voor het Rijk wat betreft het financiële deel.

Een 'Ontwikkelbureau 2.0' vindt mevr. Ipema niet de beste vorm. De samenwerking heeft meer de functie van een stuurgroep.

### **Gemeente Noordenveld –**

vindt een goede samenwerking tussen de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester van belang. Het lijkt haar nuttig om bepaalde kwesties in het bestuurlijk overleg gezamenlijk te bespreken. Zo zijn er vraagstukken die de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester gezamenlijk willen oppakken, zoals het Ambachtscluster. Veel mensen in Veenhuizen hebben daar ook een mening over. Een andere kwestie die gezamenlijk opgepakt kan worden is de overweging of de Nieuwe Rentmeester bezit moet verkopen voor extra inkomsten.

Om ook het Rijk – een partij met financiële middelen – deel uit te laten maken van het overleg vindt een goed idee.

merkt dat het voor inwoners soms onduidelijk is waar ze met vragen terecht kunnen. Ook de nieuwe directeur van het Nationaal Gevangenismuseum heeft aangegeven dat ze moeite heeft om te begrijpen bij wie ze waarvoor moet zijn. heeft met de gemeente gesproken over een vaste werkplek in Veenhuizen. Dan wordt het misschien duidelijker waar men met vragen terecht kan.

geeft aan dat de gemeente bezig is met:

- Een woononderzoek dat gaat over de woonbehoefte in Veenhuizen.
- Een overkoepelende visie voor Veenhuizen. Die visie gaat onder andere over wonen, werken, groen en beheer. Inwoners en ondernemers worden daarbij betrokken, waardoor duidelijk zal worden waar de behoeften liggen van de mensen die in het dorp wonen en werken.

### **Provincie Drenthe – Gedeputeerde Jisse Otter**

Dhr. Otter vindt een gestructureerd, periodiek overleg tussen de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester nuttig. Tijdens het overleg kan bijvoorbeeld worden gesproken over:

- Waar de partijen mee bezig zijn in Veenhuizen.
- Wat de plannen zijn van de partijen voor Veenhuizen.
- Of er conflicterende belangen zijn; waar afspraken over kunnen worden gemaakt.
- Het afstemmen van gecoördineerde acties.

'Ontwikkelbureau 2.0' vindt dhr. Otter te uitvoeringsgericht klinken. In plaats daarvan vindt hij de termen 'stuurgroep', 'werkgroep' of 'platform' geschikter. Misschien bestaat er een Drents woord voor 'platform'?

Dhr. Otter geeft aan dat de stip op de horizon van belang is. Een mogelijke vorm daarvoor is 'Platform Veenhuizen 2040'; wat willen de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester in 2040 in Veenhuizen hebben bereikt en wat is daarvoor nodig? Daar kunnen inspirerende beelden van Veenhuizen aan worden gekoppeld, zoals van de gerestaureerde panden, het levendige ondernemersklimaat en het toerisme.

Dhr. Otter vindt dat de mensen die in Veenhuizen wonen en werken – eventueel indirect – bij het overleg vertegenwoordigd moeten zijn. Een overleg met te veel deelnemers is echter niet gewenst. Misschien kan er iemand aansluiten die de belangen van de inwoners en ondernemers vertegenwoordigt. Dhr. Otter vindt het ook belangrijk dat iemand van het Rijk deel uitmaakt van het overleg. Die persoon hoeft niet per se een directeur-generaal te zijn, als het maar iemand is die zich betrokken voelt en in Den Haag kan helpen om de juiste loketten te vinden.

Een belangrijk gespreksonderwerp voor het overleg is hoe de gemeente, provincie en de Nieuwe Rentmeester gezamenlijk meer financiële middelen voor Veenhuizen kunnen realiseren. Dhr. Otter vindt in dat kader de marketing van de opgave van Veenhuizen ook een belangrijk aspect. Hoe kunnen grotere subsidiegevers – met name het Rijk – bij de opgave worden betrokken; hoe kunnen ze medeverantwoordelijk worden gemaakt? En hoe wordt Veenhuizen zichtbaarder in de hiërarchie van de verdeling van financiële middelen? Er zijn aanknopingspunten die daarvoor gebruikt kunnen worden, zoals Elke regio telt. Ook in de Provinciale Staten zijn ambassadeurs nodig die zich verantwoordelijk voelen voor Veenhuizen en die de opgave in Veenhuizen onder de aandacht brengen. Dhr. Otter oppert het idee om van alle Statenleden te onderzoeken of ze voorouders hebben die in Veenhuizen verbleven. Een andere optie is om de Statenleden uit te nodigen in Veenhuizen.

Andere mogelijkheden die Dhr. Otter suggereert voor het verwerven van financiële middelen zijn crowdfunding en schenkingen. Er zijn immers veel Nederlanders wiens voorouders in Veenhuizen verbleven.

### **Provincie Drenthe –**

**J** benadrukt de noodzaak dat er planmatig en gestructureerd economische dragers worden gevonden. Daarom adviseert ze om het bestuurlijk overleg tussen de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester in stand te



houden om op bestuurlijk niveau sturing te kunnen geven. Voor de uitvoering kan een andere organisatie worden opgezet.

Ook is het belangrijk om af te spreken in welke volgorde wat wordt gedaan. Zo kan er gefocust aan één ontwikkeling worden gewerkt. Daarbij biedt het de mogelijkheid om met andere partijen te communiceren dat andere ontwikkelingen moeten wachten.

Bij het bestuurlijk overleg kan iemand van het Rijk worden betrokken. [J] merkt op dat het niet per se een directeur-generaal hoeft te zijn. De waarde van een iemand van het Rijk kan ook betrekking hebben op de kennis of het netwerk van die persoon. Wat hierbij kan helpen, is dat de provincie momenteel een goede relatie met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft. [J] suggereert een aantal personen aan wie gevraagd kan worden of ze betrokken willen zijn:

- [J] ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- [J] Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en heeft een groot netwerk.
- [J] heeft een eigen bureau, maar werkt ook voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Iemand van het Atelier Rijksbouwmeester.

Er kan worden geprobeerd om meerdere personen van het Rijk te betrekken; iemand voor in de stuurgroep en iemand voor in de uitvoerende organisatie. Ook zal [J] in gesprek gaan met haar nieuwe directeur. Zij heeft bij het Centraal Justitieel Incassobureau gewerkt en gaat bij de provincie Drenthe over erfgoed en cultuur én economie.

Daarnaast oppert [J] om de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en hoge ambtenaren van een aantal ministeries uit te nodigen om de potentie van Veenhuizen te laten zien en het gesprek aan te gaan.

[J] merkt op dat als er voor de vorm van een platform – Platform Veenhuizen 2040 – wordt gekozen, daar verschillende aspecten deel van kunnen uitmaken, zoals het bestuurlijk overleg, een uitvoerende organisatie, een loket, ontwikkeling, beheer, lobby en marketing. In het voorstel moet de *governance* helder zijn.

[J] wijst erop dat het betrekken van bewoners bij het bestuurlijk overleg lastig kan zijn, omdat er soms ook gevoelige kwesties aan bod zullen komen, zoals [K]

### **Organiseren bijeenkomsten?**

Het vroegere ontwikkelingsbureau organiseerde bijeenkomsten waarbij een selecte groep – waaronder potentiële ondernemers – werden uitgenodigd om in gesprek te gaan over de mogelijkheden voor een specifieke plek. Uit dat soort bijeenkomsten zijn onder andere het Nationaal Gevangensmuseum, Hotel Restaurant Bitter & Zoet, het Maallustcomplex en de rugkliniek voortgekomen.

[J] vraagt wat de aanwezigen van dat soort bijeenkomsten vinden.

► Mevr. Ipema geeft aan dat er in Veenhuizen meerdere opgaven liggen die op die manier aangepakt kunnen worden. Ze heeft echter wel twijfels bij het

uitnodigen van een select gezelschap. Voor de gemeente is het namelijk belangrijk dat zoiets op een eerlijke en transparante manier gebeurt.

► De Nieuwe Rentmeester heeft ook te maken met ontwikkelingen waarbij het belang van het gebied groter is dan bij individuele gebouwen. Voorbeelden daarvan zijn het Ambachtscluster en Het Derde Gesticht. Dhr. Morsink geeft aan dat de Nieuwe Rentmeester behoefte heeft om samen met de gemeente en de provincie te zorgen dat zo'n gebiedsopgave een goede invulling – bijvoorbeeld een toeristische invulling – krijgt. De invulling kan misschien door middel van zo'n bijeenkomst worden gevonden.

► Dhr. Otter stelt voor om daar nu nog geen energie in te steken, maar om eerst de samenwerking vorm te geven. Het organiseren van dergelijke bijeenkomsten kan eventueel later aan bod komen.

► Dhr. Smid merkt op dat er later soortgelijke sessies met de Rijksbouwmeester zijn georganiseerd. Dat leverde ideeën op – zoals een idee voor een zorghotel – maar daar is verder niets uit voortgekomen. Van die verkenningen bestaat nog wel documentatie waar gebruik van kan worden gemaakt.

#### **4. AFSPRAKEN EN AFRONDING**

Alle aanwezigen vinden een samenwerkingsvorm op zowel bestuurlijk niveau als voorbereidend van belang. Er wordt afgesproken dat er een voorstel voor bestuurlijke vaststelling zal worden gemaakt. Wat tijdens het overleg is besproken zal daarin worden verankerd.

Er wordt afgesproken dat de gemeente, de provincie en de Nieuwe Rentmeester gaan verkennen:

- Welke stakeholders van belang zijn om bij het overleg te betrekken.
- Wie er vanuit het Rijk bij het bestuurlijk overleg kan worden betrokken.

Bij het volgende overleg kunnen daarvoor concrete voorstellen worden gedaan.

De Nieuwe Rentmeester zou het fijn vinden als het volgende bestuurlijk overleg eind maart of begin april wordt georganiseerd.



## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **J** Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen

### **K** Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens

### **N** Art. 5.1 lid 2 sub i

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen



# Toekomstperspectief: Marketing samenwerking 7 Koloniën van Weldadigheid

Ambitie en positionering

december 2021



KOLONIËN VAN  
WELDADIGHEID





# Inhoudsopgave

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Managementsamenvatting</b> | 5 |
|-------------------------------|---|

|                  |   |
|------------------|---|
| <b>Inleiding</b> | 8 |
|------------------|---|

|                                        |    |
|----------------------------------------|----|
| <b>1 Analyse uit onderzoek en data</b> | 11 |
| 1.1 De Koloniën van Weldadigheid NU    | 12 |
| 1.1.1 De plekken                       | 12 |
| 1.1.2 Bezoekers                        | 17 |
| 1.1.3 Ondernemers en organisaties      | 19 |
| 1.1.4 Bewoners                         | 20 |
| 1.2 Verwachtingen voor de toekomst     | 20 |
| 1.2.1 UNESCO nominatie                 | 20 |
| 1.2.2 Trends in de toeristische vraag  | 21 |

|                                   |    |
|-----------------------------------|----|
| <b>2 Ambitie en positionering</b> | 25 |
| 2.1 Ambitie                       | 27 |
| 2.2 Beoogde doelen                | 28 |
| 2.3 SWOT                          | 29 |
| 2.4 Uitdagingen                   | 30 |
| 2.5 Strategie                     | 31 |
| 2.6 Onderscheidende Positionering | 32 |
| 2.7 Een wendbare organisatie      | 35 |

|                                            |    |
|--------------------------------------------|----|
| <b>Bijlagen</b>                            | 37 |
| 1 Meten aantal bezoekers                   | 38 |
| 2 Merkgids (nog toevoegen via online link) | 39 |
| Colofon                                    | 40 |









# Managementsamenvatting

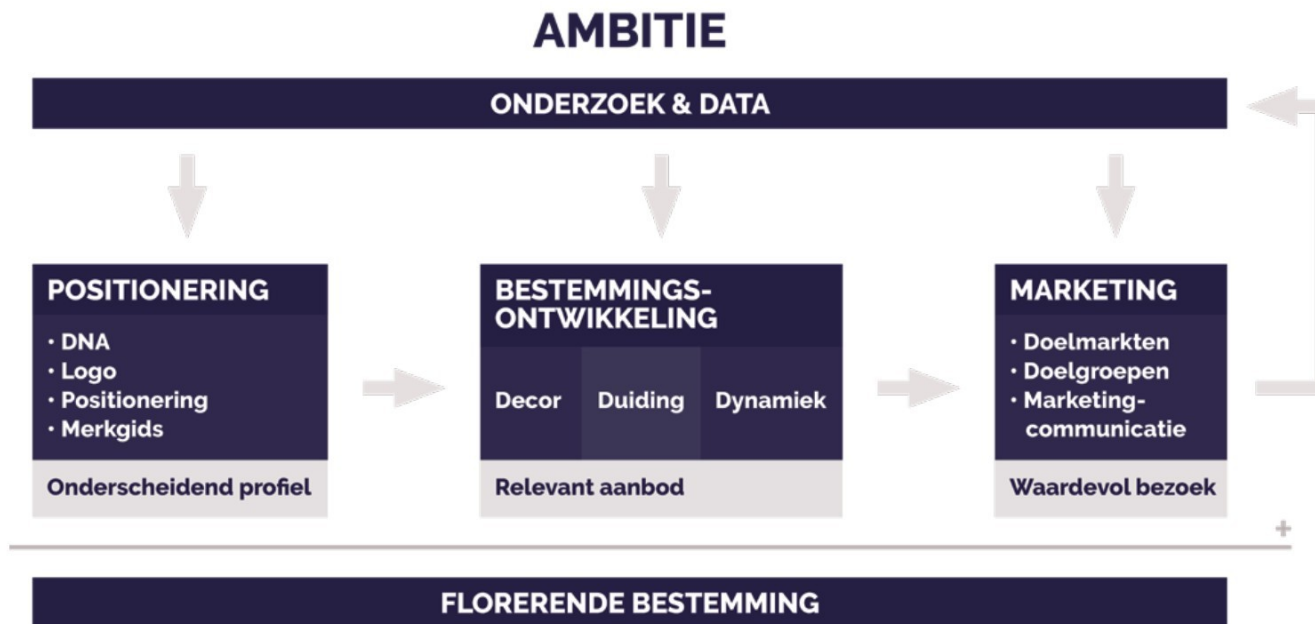
Het is zover: de Koloniën van Weldadigheid hebben in juli 2021 de werelderfgoedstatus gekregen. En in 2020 ontvingen de bezoekerscentra al het Europees Erfgoed Label. Goed nieuws voor alle zeven Koloniën van Weldadigheid en aanleiding voor de Stuurgroep Koloniën van Weldadigheid om te werken aan het verstevigen van de samenwerking van de zeven Koloniën via een Toekomstperspectief voor de Marketing. Hoe verwonderen we bezoekers met dit bijzondere erfgoed dat meer dan 200 jaar geleden ontstond? Hoe houden we het verhaal levend, zichtbaar en ontwikkelen we het door? Hoe werken we daarbij op een efficiënte manier samen? Het Toekomstperspectief geeft hier antwoord op.



## Aanpak

Om te komen tot een gezamenlijk toekomstperspectief wordt gewerkt aan de hand van het model: aanpak florerende bestemming.

In dit Toekomstperspectief wordt ingegaan op de ambitie en positionering (inclusief merkgids) op basis van onderzoek, data en bijeenkomsten. Het Toekomstperspectief geeft richting voor ontwikkelingen in de toekomst en is de basis voor bestemmingsontwikkeling en marketing.



MODEL AANPAK MARKETING VOOR EEN  
FLORENDE BESTEMMING,

## Ambitie marketing Koloniën van Weldadigheid

Waar willen we de komende jaren aan werken met de Koloniën van Weldadigheid?

### AMBITIE

De Koloniën van Weldadigheid willen een trotse florerende bestemming zijn, met een optimale leefbaarheid door balans tussen bezoekers, bewoners, bedrijven en de plek. Het unieke historische verhaal van de Koloniën is grondstof en kompas voor hedendaagse belevingen met een hoge sociaal-maatschappelijke impact.





Vanuit deze ambitie willen we de volgende strategische doelstellingen realiseren:

- Verbetering van de plekken
- Verbetering voor bewoners
- Verbetering voor bedrijven
- Verbetering voor bezoekers
- Verbetering van de verbinding

De bovengenoemde ambitie en doelstellingen willen via de volgende strategie gaan uitvoeren:

1. Primaire focus op cultuurtoeristen.  
Hierbij gebruik maken van het werelderfgoed-label
2. Focus op de Nederlandse en Vlaamse markt
3. Inzetten op verblijfsverlenging
4. Actief bezoekersmanagement
5. Uitzonderlijke beleving van het verhaal toevoegen
6. Onderscheidende positionering
7. Wendbare organisatie



## Positionering

### ONZE WAARDEN:

- Pionieren
- Oorspronkelijk
- Verborgen
- Sociaal betrokken
- Rustgevend

### ONZE POSITIONERING:

#### 200 jaar pionieren in een levend landschap met een verborgen verhaal

Het afwisselende cultuurlandschap van de Koloniën van Weldadigheid verrast en krijgt diepere betekenis door het pakkende verhaal van duizenden werkloze armen en wezen. Zij kregen hier tijdelijk onderdak en werk met als doel terug te keren in de maatschappij. De verborgen verhalen, de verstilde rustgevende natuur, de ritmische landschapsstructuur en de oorspronkelijke monumenten laten je stilstaan en verwonderen. Het bijzondere sociale verhaal van toen is de inspiratiebron voor het pionieren van vandaag, met lokale producten, vernieuwende duurzame bedrijven en sociaal-maatschappelijke verbondenheid.

### ONZE BELOFTE:

De Koloniën van Weldadigheid staan garant voor levende landschappen waarin sociaal ondernemerschap zichtbaar en voelbaar aanwezig is. De unieke geschiedenis en duizenden verborgen verhalen zorgen voor onverwachte verwondering en inspiratie, nu en in de toekomst.

## Wendbare Organisatie

Om de samenwerking op het gebied van marketing tussen de zeven Koloniën van Weldadigheid zo efficiënt mogelijk in te richten, werken we samen met de al bestaande lokale en regionale structuren. Per land wordt een marketingwerkgroep ingesteld. De marketingmanagers per land zorgen voor coördinatie en afstemming tussen de beide landen.

Om de ambitie en strategische doelstellingen van dit Toekomstperspectief voor de Marketing waar te kunnen maken wordt een Actie- en Investeringsagenda opgesteld. Deze agenda is nog in bewerking.



# Inleiding



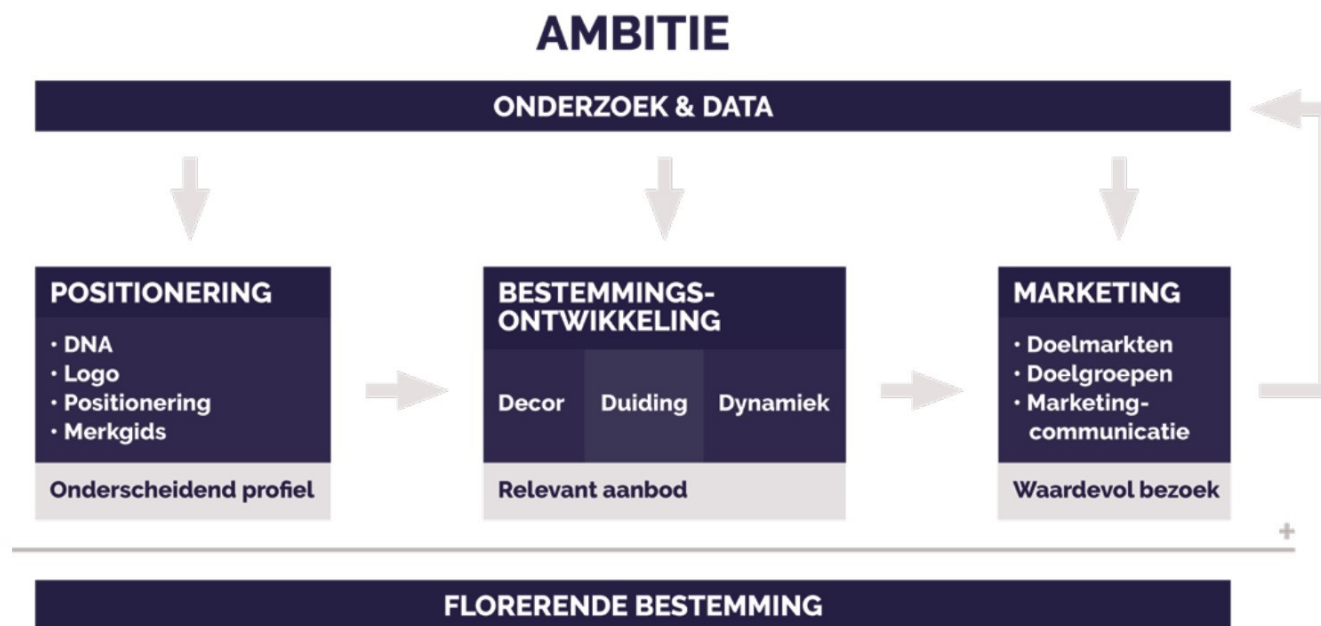
De Koloniën van Weldadigheid ... tastbaar erfgoed van meer dan 200 jaar oud. Een vooruitstrevend concept om de armoede te bestrijden. Zo bijzonder dat de Koloniën van Weldadigheid UNESCO werelderfgoed zijn en dat de vier bezoekerscentra van de Koloniën van Weldadigheid het Europees Erfgoed Label hebben ontvangen. Hoe vertellen we over dit erfgoed en hoe zorgen we dat het verhaal nog zichtbaarder en beter beleefbaar wordt? Hoe pakken we dat aan met zeven Koloniën in twee landen? Hoe werken we daarin samen? Welke ambitie hebben we op het gebied van de brede marketing? In dit Toekomstperspectief kijken we naar bovenstaande punten vanuit het geheel van de zeven Koloniën van Weldadigheid in Vlaanderen en Nederland.

Dit Toekomstperspectief is gemaakt op grond van de bestuurlijke afspraak in de stuurgroep Koloniën van Weldadigheid. De provincies Drenthe, en Overijssel en Antwerpen hebben daarbij als opdrachtgever gefunctioneerd met een bijdrage van Merk Fryslân. Het plan is geschreven voor alle betrokkenen bij publieksontsluiting en marketing van de Koloniën van Weldadigheid: ondernemers, bewoners, gemeenten, verenigingen, landschapsorganisaties en provincies. Het biedt handvaten voor een meer gestructureerde aanpak voor samenwerking in de Koloniën van Weldadigheid.

Het Toekomstperspectief is het resultaat van een uitvoerig cocreatieproces en is het startpunt voor een gezamenlijke toekomst.

## Opbouw Toekomstperspectief

In het Toekomstperspectief gaan we uit van het model Florerende Bestemming.



### MODEL AANPAK FLORENDEN BESTEMMING

Het model, dat vaker wordt gebruikt door Destinatie Management Organisaties<sup>1</sup> in Nederland, zet in op het ontwikkelen van florerende bestemmingen. De essentie ligt in het feit dat niet alleen de marketing-communicatie/promotie in bijvoorbeeld een campagne wordt opgepakt, maar dat op basis van een ambitie wordt gewerkt aan:

- de positionering van een bestemming, waarbij wordt ingezet op een onderscheidend profiel;
- het actief inzetten op het ontwikkelen van aanbod passend bij de geformuleerde ambitie;
- het in de markt zetten van het aanbod bij de juiste doelgroepen.

<sup>1</sup> Het model wordt o.a. ook als basis gebruikt voor de invulling van het [Landelijke Perspectief Bestemming Nederland 2030](#)



## KOLONIËN VAN WELDADIGHEID

We starten met een analyse van de huidige situatie op basis van onderzoek en gesprekken in het veld. Die analyse is de basis voor een gedragen ambitie, doelen en een strategie voor de komende jaren, opgesteld in samenwerking met het brede partnerveld. Op basis van de ambitie is ook een sterke onderscheidende positionering gekozen, uitgewerkt

in een merkuids, die leidend is voor aanbodontwikkeling en marketingcommunicatie passend bij de doelgroepen die zich aangetrokken voelen tot het verhaal van de Koloniën van Weldadigheid. Tot slot geven we aan vanuit welke organisatiestructuur we de uitvoering van dit Toekomstperspectief Marketing willen oppakken.

Op basis van dit Toekomstperspectief wordt gewerkt aan een actie- en investeringsagenda.





# 1 Analyse uit onderzoek en data





## 1.1 De Koloniën van Weldadigheid NU

### 1.1.1 DE PLEKKEN

#### WAT ZIJN ZE?

**Monumentale én levende landschappen:  
7 gebieden met een gedeelde geschiedenis  
én een verschillend profiel.**

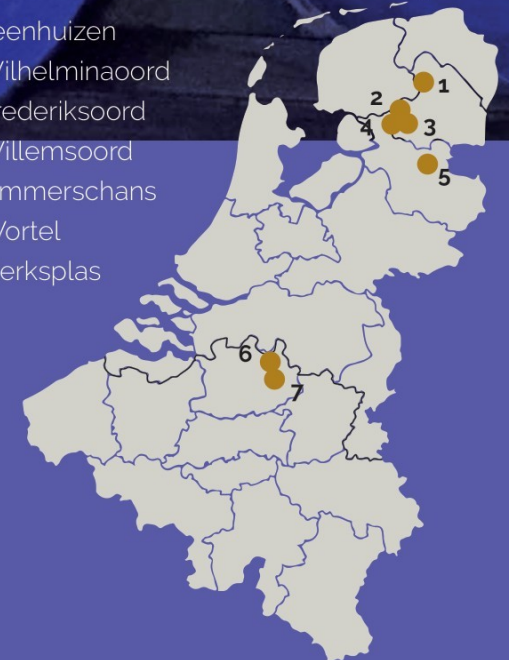
In 1818 startte het baanbrekende experiment van de binnenlandse landbouwkoloniën om de enorme armoede te bestrijden in het toenmalige Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Zeven Koloniën (Frederiksoord, Wilhelminaoord, Willemsoord, Ommerschans, Wortel, Veenhuizen en Merksplas) werden gesticht op desolate heide- en veengebieden in het noorden van Nederland en in de Kempen in Vlaanderen. Duizenden arme gezinnen, wezen en zwervers kregen werk en onderdak in een speciaal daarvoor gecreëerde landbouwkolonie met voor die tijd bijzondere voorzieningen zoals onderwijs en ziekenzorg. In deze strak geordende omgeving werden ze geacht om met noeste arbeid hun leven weer op de rails te krijgen en zelfredzame burgers te worden.

De 7 Koloniën hebben een gedeelde geschiedenis én een verschillend karakter. Ze zijn monumentale en levende landschappen, geen openluchtmuseum, waar mensen wonen en werken. Het verschillende karakter kregen

ze omdat hun structuur al van bij de start werd aangepast aan het type kolonisten en de lokale omstandigheden. Daarnaast kregen ze nadien ook allemaal andere invullingen. Er zijn grotere en kleinere gebieden, met meer of minder bezoekersfaciliteiten, met hogere of lagere fysieke draagkracht (ecologisch of monumentaal).



1. Veenhuizen
2. Wilhelminaoord
3. Frederiksoord
4. Willemsoord
5. Ommerschans
6. Wortel
7. Merksplas







### Afstanden

|               |                 |                       |
|---------------|-----------------|-----------------------|
| Veenhuizen    | – Frederiksoord | 31,2 km. / 37 minuten |
| Frederiksoord | – Willemsoord   | 10 km/ 14 minuten     |
| Frederiksoord | – Ommerschans   | 61,9 km/45 minuten    |
| Veenhuizen    | – Ommerschans   | 110 km / 1u21 minuten |
| Veenhuizen    | – Merksplas     | 269 km/ 2u52 minuten  |
| Ommerschans   | – Wortel        | 205 km/2u18 minuten   |
| Wortel        | – Merksplas     | 4,9 km/ 7 minuten     |

### Soms op grote afstand van elkaar

De afstanden tussen de Koloniën van Weldadigheid zijn behoorlijk groot. Zowel organisatorisch als vanuit bezoekersperspectief liggen sommige combinaties van Koloniën daardoor meer voor de hand dan andere. Bepaalde combinaties zijn binnen de tijdsduur van één dag (daguitstap) of twee à drie dagen (typische korte vakantie) niet realiseerbaar.

### Met een internationaal onderscheidend én bekroond verhaal

Het ontworpen landschap van de Koloniën van Weldadigheid was een instrument voor sociale verandering. Ze waren het eerste voorbeeld van een binnenlandse landbouwkolonie met een sociaal doel en kregen veel internationale navolging. Het bijzondere verhaal over sociaal ondernemerschap en het ontworpen landschap dat eruit voort kwam, leidden tot het Europees Erfgoed Label in 2020 en de UNESCO werelderfgoed status in 2021.

### Maar een lage algemene bekendheid

De Koloniën van Weldadigheid hebben een **lage bovenlokale bekendheid** – eigenlijk ook bij de doelgroep die geïnteresseerd is in geschiedenis – al is die de afgelopen jaren door publicaties, evenementen en het nominatieproces wel toegenomen. Ongeveer 8 % van de Nederlanders en de Vlamingen kent de Koloniën van Weldadigheid<sup>2</sup>.

2 Bekendheid- en imago-onderzoek, Marketresponse, 2021



Mensen van buiten de regio's hebben vaak **geen 'beeld' bij de Koloniën van Weldadigheid**: ze weten niet precies wat ze er kunnen verwachten. Ze maken ook vaak verkeerde associaties – met Veenkoloniën bijvoorbeeld of met gevangenissen.

De grootste publiekstrekker in de Koloniën, met name het Nationaal Gevangensmuseum in Veenhuizen, heeft een veel grotere landelijke bekendheid dan de Koloniën zelf: uit het onderzoek blijkt dat zo'n 42 % van de Nederlanders het museum kent, maar ook zo'n 9 % van de Vlamingen.

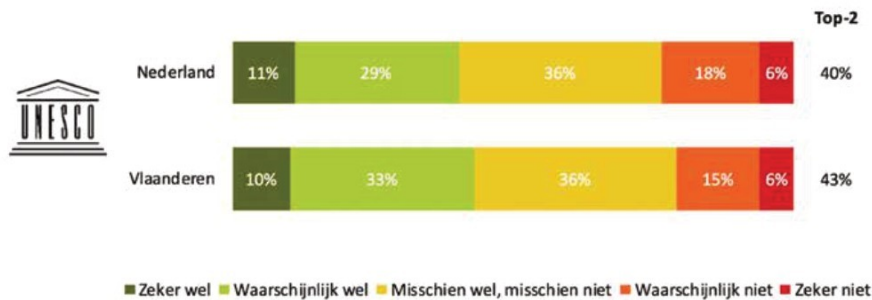
Uit het bekendheid- en imago-onderzoek dat we uitvoerden, blijkt dat:

- de natuur, rust en ontspanning het meest aanspreken, net zoals een mooi landschap met een verborgen verhaal
- de Koloniën van Weldadigheid geen "reisdoel" op zich vormen, wel de "omweg" waard
- het werelderfgoedlabel belang heeft voor een nichedoelgroep als specifieke motivatie voor een bezoek (40%)

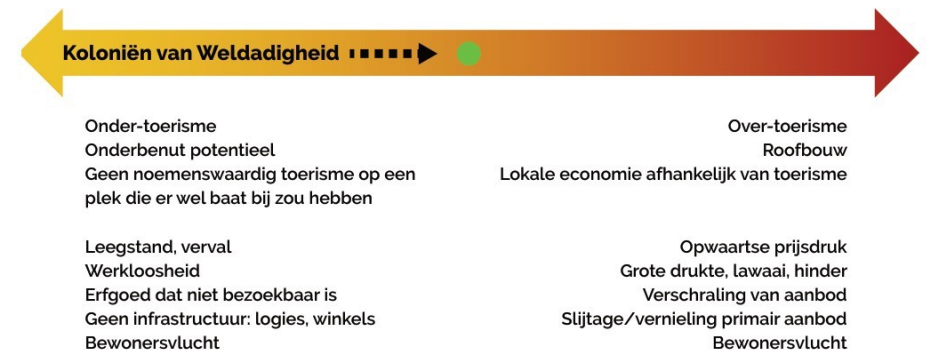
## En met verschillende maatschappelijke uitdagingen

Overal gaat het om **toeristische bestemmingen aan het begin van een toeristische ontwikkelcurve (zoals het schema hieronder aangeeft)**, maar de lokale dynamiek is telkens anders. In Nederland liggen de Koloniën van Weldadigheid in gebieden met grote uitdagingen op het vlak van leefbaarheid, voorzieningen-niveau, werkgelegenheid. Dat is in Vlaanderen niet het geval, maar in Merksplas-Kolonie moet nog heel veel restauratiewerk verricht worden en herbestemmingen uitgevoerd. Overal zijn er uitdagingen rond duurzaamheid, inclusie en milieu. Toerisme kan overal een hefboom zijn voor gerichte ontwikkeling die ingaat op die uitdagingen.

## UNESCO – status speelt voor een belangrijke minderheid een rol



## HOEVEEL TOERISME HEEFT EEN BESTEMMING NODIG - KAN EEN BESTEMMING AAN?



## WAT KAN JE ER BELEVEN EN DOEN?

### Fietsen en wandelen in een bijzondere platte-landsomgeving

De Koloniën van Weldadigheid liggen in platte-landsgebieden met veel natuur en goede fiets- en wandelinfrastructuur. Vele bezoekers komen vooral om te fietsen en te wandelen en combineren de Koloniën met omliggende gebieden. Ze ontdekken het verhaal ook vaak terloops.

### Logeren

In de Koloniën zelf kunnen verblijfstoeristen vooral terecht in kleinschalige logies – in B&B's, huurwoningen of kleinere hotels. In de vrije Koloniën in Nederland is het aanbod relatief uitgebreider dan in de andere Koloniën, maar al bij al blijft het aanbod beperkt. Groepen kunnen overal moeilijker terecht: in de nabije toekomst komt daar in Merksplas en Frederiksoord aanvulling door de inrichting van een hotel in de Grote Hoeve (B) en in de voormalige tuinbouwschool (NL). In de Koloniën in Drenthe en Overijssel liggen wel grote bungalowparken en campings in de onmiddellijke buurt. In Vlaanderen is dat veel minder het geval.



### Het verhaal van de Koloniën ontdekken en inspiratie opdoen

Het verhaal van de Koloniën van Weldadigheid kan je ervaren in één van de bezoekerscentra. Je kan een koloniehuisje bezoeken of ontdekken of je zelf misschien wel afstamt van een kolonist. Je kan via thematische fiets- of wandelroutes of een gegidste rondleiding het landschap verkennen. Of op sommige plekken via een pakkende luister-tocht of VR-ervaring kennis maken met verhalen van vroegere bewoners.

De Koloniën inspireren met authentieke monumenten met hedendaagse invullingen, lokale ambachtelijke productie en korte keten en allerlei initiatieven die het verhaal van de Koloniën doorvertalen naar de dagelijkse praktijk van vandaag. Er is ook bijzonder veel sociale economie, zoals bijvoorbeeld banen voor mensen met achterstand tot de arbeidsmarkt in landschapsbeheer, zorgboerderijen en werk voor (ex)-gedetineerden.





## WAT ZOU KRACHTIGER KUNNEN? AANDACHTSPUNTEN

De Koloniën van Weldadigheid zijn nu nog niet bekend als reeks. Dat is jammer, want elke Kolonie voegt betekenis toe omdat ze andere deelverhalen vertelt én andere belevingen biedt. Dat gaat zowel over het historische verhaal als over maatschappelijke activiteit en lokale gemeenschappen vandaag. Door de Koloniën van Weldadigheid krachtiger neer te zetten als een reeks, creëer je een niveau van zichtbaarheid dat de individuele Koloniën elk apart niet kunnen bereiken. Het is een middel om de bekendheid op te krikken en die is dan weer een randvoorwaarde om bezoekers aan te trekken. Interessante initiatieven van de ene plek, kunnen een vervolg of andere insteek krijgen op een andere, maar creëren wel samenhang over de Koloniën heen.

Het grootste deel van het huidige aanbod m.b.t. het hele Kolonieverhaal is vrij klassiek – museale opstellingen, routes onder leiding van een gids, fiets- en wandelroutes. Goed gemaakt, maar misschien soms toch nog inwisselbaar en niet in de categorie 'omweg waard' of 'de reis waard'.

Een uitzondering hierop zijn de niet-permanente culturele evenementen en activiteiten zoals de kunstexpeditie Into Nature, het theaterspektakel Het Pauperparadijs, de erfgoeddiners van hotel-restaurant Bitter en Zoet, en nieuwe theatrale luistertochten in Veenhuizen. Wat al



deze initiatieven delen, is dat ze niet alleen extra beleving toevoegen, het historische verhaal actualiseren naar een bredere doelgroep dan de pure erfgoedliefhebber maar vooral ook autonome aantrekkingskracht hebben. Ze zijn de aanleiding, motivator voor een bezoek. De verwachtingen die de UNESCO wereld-erfgoedstatus en het Europees Erfgoedlabel scheppen, kunnen aangegrepen worden om kritischer naar het eigen aanbod te kijken en meer landelijke uitstraling te ambiëren in wat er concreet aangeboden wordt. Vooral de doorvertaling van het wereldwijd unieke karakter naar bezoekers is een aandachtspunt. Er is een aanzienlijk verschil tussen wat er is opgesomd aan belangrijke, iconische elementen die de ene Kolonie onderscheiden van een andere en het 'appeal' en de bezoekbaarheid daarvan voor verschillende groepen van bezoekers. Een heel aantal gebouwen zijn niet of niet permanent bezoekbaar. Het ritme in het landschap is herkenbaar – maar bezoekers hebben duiding nodig om te begrijpen dat het geen “banaal” landschap is – wat het voor sommigen op het eerste gezicht wel lijkt.

### 1.1.2 BEZOEKERS

#### BESCHIKBARE GEGEVENS

Er zijn geen totaalgegevens over huidige Koloniebezoekers over alle Koloniegebieden heen, maar er zijn wel metingen bij de bezoekercentra, toeristische info en gidswandelingen,



gedownloadede fiets- en wandelroutes. (Zie bijlage 1). Er is overal sprake van toenemende bezoekers (behalve in het coronajaar 2020), maar het is niet altijd heel goed gedocumenteerd om hoeveel mensen het gaat, wie ze zijn en wat ze precies bezoeken. Er zijn geen onderzoeksgegevens of data over bezoekers die méér dan één Kolonie zouden bezoeken. Ook voor de individuele Koloniën is er veelal geen goed zicht op de bezoekers aan de Koloniën: noch de aantallen, het profiel, het reisgezelschap of de motivatie van de bezoekers zijn helemaal helder. De enige gedeeltelijke uitzondering daarop is Veenhuizen (gemeente Noordenveld), zowel voor de Kolonie als geheel als meer specifiek de bezoekers aan het Gevangenis- en Arbeidsmuseum. Daarbij is wel de kanttekening te maken dat het Gevangenis- en Arbeidsmuseum nu nog grotendeels een andere verhaal vertelt én andere uitstraling heeft dan de Koloniën van Weldadigheid, dat blijkt ook uit de actuele bezoekersgroepen met veel gezinnen met kinderen en scholen. Een derde van de bezoekers was jonger dan 18 in 2019.

#### WIE ZIJN DE BEZOEKERS?

Op dit moment mogen we uit de data en vooral de gesprekken aannemen dat veel bezoekers in de eerste plaats gemotiveerd zijn om naar de regio te komen – naar Drenthe, Weerribben Wieden, Vechtdal, naar de Kempen in Antwerpen en daarbij dan secundair de Koloniën van Weldadigheid ontdekken. Dat blijkt ook uit het bekendheid- en imago-onderzoek.

Het huidige aanbod trekt overal voornamelijk **dagjesmensen en regionale recreanten**. Momenteel trekken de Koloniën **heel erg weinig bezoekers van buiten het eigen land**. Het gaat grotendeels om een **ouder publiek (+50)** – wat spoort met het erfgoedprofiel van de locaties.

De meeste van de bezoekers zijn **'first time visitors'** – geen herhaalbezoekers.

Bezoekers die primair voor de Koloniën van Weldadigheid komen zijn meestal **'cultuurtoeristen'**, in dit geval **erfgoedliefhebbers** die uit zichzelf al bijzonder geïnteresseerd zijn in **off the beaten track bestemmingen**. Erfgoed en geschiedenis ervaren is voor hen de basis-motivatie voor een uitstap en de hoofdreden om voor een bepaalde bestemming te kiezen. Ze zijn vaak hoog opgeleid en willen permanent bijleren en zich verder verdiepen in deeldomeinen die aansluiten bij hun persoonlijke interesse – bijvoorbeeld sociale geschiedenis.



Voor de Koloniën vallen ook **nazaten die zelf actief op zoek gaan naar hun roots** hier onder. Er zijn weliswaar behoorlijk veel nazaten – maar lang niet iedereen is er ook actief mee bezig, weet dat hij nazaat is en wil er ook actie aan koppelen. Ook uit ons eigen bekendheids- en imago-onderzoek blijkt dat het een minder doorslaggevende motivatie is om de gebieden te bezoeken. Nu we het werelderfgoedlabel in de wacht hebben gesleept, komen daar in de toekomst ook automatisch internationale erfgoedfanaten bij die een 'bezoeklijst' hebben van Werelderfgoederen die ze afvinken. Hun aantallen moeten evenwel niet overschat worden, zo bleek uit vergelijkend onderzoek naar de impact van de status.

### WAT ZOU KRACHTIGER KUNNEN? AANDACHTSPUNTEN

Het aantrekkelijke aanbod is nu vooral gericht op groepen en is vaak tijdelijk: er ligt nog een heel veld open voor aanbod naar individuele bezoekers en doorvertaling naar permanent of langer beschikbaar aanbod.

Ook op vlak van toegankelijkheid van iedereen zijn er nog inhaalslagen te maken: het gaat dan niet alleen om toegankelijkheid voor mensen met een fysieke beperking, maar om brede inclusie van alle mogelijke doelgroepen die drempels ervaren voor een bezoek (fysieke, mentale, sociale, financiële).





Er kan nog meer beleving worden toegevoegd die het verhaal van de UNESCO werelderfgoed-status versterkt en die uitstraalt naar alle zeven de Koloniën. Het gaat om internationaal aantrekkelijke beleving die pure recreatie overstijgt en die de Wowfactor van het nominatiedossier doorvertaalt naar concrete belevingen. Het gaat om de juiste accenten en nuance, mogelijkheden voor het publiek tot interactie en dialoog maar ook de simpele basics van anderstalig materiaal en onthaal.

### 1.1.3 ONDERNEMERS EN ORGANISATIES

Het netwerk van belanghebbenden in de Koloniën is erg complex, met spelers uit verschillende landen, provincies, gemeenten en verschillend werkdomein (erfgoed, natuurbeheer, landbouw, toerisme, cultuur). De samenstelling is ook erg heterogeen. Met kleine en grotere spelers, publieke en private, met professionele werkrachten of vrijwilligers, bewonersverenigingen.

### CLUSTERS

Binnen de Koloniën van Weldadigheid zijn er nu al meer en minder geoliede samenwerkingsverbanden: de ondernemersverenigingen Veenhuizen Boeit en Weldadig Oord, de startende samenwerking tussen de bezoekerscentra voor het Europees Erfgoedlabel, structurele samenwerking tussen de musea De Proefkolonie en het Nationaal Gevangenis-museum Veenhuizen, het beheer van Wortel- en Merksplas-Kolonie als één gebied via de technische commissie van eigenaren.

### SOCIALE ONDERNEMINGEN

In de Koloniën zijn veel sociale ondernemingen of sociale organisaties actief.

### WAT ZOU KRACHTIGER KUNNEN? AANDACHTSPUNTEN

Organisaties kennen elkaar niet goed over de Koloniegrenzen heen, het zou goed zijn om daar verandering in te brengen zodat samenwerkingen organischer groeien en vanzelfsprekender worden. Partners in de gebieden kunnen ook erg veel van elkaar leren.

Crossover-samenwerking vanuit toerisme met natuur (natuurgebieden en Nationale Parken) en landbouw en erfgoed sluit heel erg aan bij het DNA van de gebieden. Dat kan nog veel meer getoond worden, er is vraag naar maatschappelijke verhalen in toerisme.





## 1.1.4 BEWONERS

## DRAAGVLAK

Bewoners zijn in grote mate trots en tonen zich erg betrokken, zo blijkt uit Bewonersonderzoek, I&O Research, 2021. Er is vrij brede steun voor toeristische ontwikkeling, maar bewoners vragen spreiding van bezoekers in ruimte en tijd en zorgvuldige ontwikkeling. Ze erkennen de toegevoegde waarde van toerisme voor de lokale economie, maar zien niet noodzakelijk effecten voor henzelf.

Ook in Koloniën die eigenlijk wel infrastructuur hebben voor grotere bezoekersstromen, vragen bewoners aandacht voor mogelijke overlast.

Bewoners hebben best uitgesproken ideeën die ze graag zien bij verdere ontwikkeling. De meeste interesse gaat naar het uitdragen van het verhaal, meer cultureel aanbod en betere fiets- en wandelmogelijkheden.

## 1.2 Verwachtingen voor de toekomst

## 1.2.1 UNESCO WERELDERFGOED

De verwachting is dat de werelderfgoedstatus en in mindere mate het Europees erfgoedlabel vooral voor een verhoogde bekendheid zullen zorgen bij het segment van bezoekers die interesse hebben in monumenten en erfgoed, cultuurtoeristen.

Het effect moet echter niet overschat worden. Uit onderzoek van de Stichting Werelderfgoed in Nederland blijkt dat de status bij de doorsnee Nederlandse bevolking niet zorgt voor een wezenlijk grotere bekendheid.

Ook internationaal vergelijkend onderzoek wijst erop dat er geen **automatische** socio-economische impact is, die moet namelijk **verdiend** worden. Het label is vooral een hefboom voor het aantrekken van **cultuurtoeristen** op voorwaarde dat er aanbodontwikkeling plaatsvindt die het **unieke verhaal van de locatie** uitdraagt.

**Welke overlast ervaart u op dit moment door bezoekers?**  
(Gesteld aan bewoners die het eens zijn met de stelling "Bezoekers in (kolonie) zorgen voor overlast")  
(n=525)



**Er zijn verschillende manieren om toerisme te ontwikkelen. Waar zou volgens u de komende jaren op gefocust moeten worden in (kolonie)? (n=713)**





### 1.2.2 TRENDS IN DE TOERISTISCHE VRAAG

Hierna vindt u een selectie van relevante macro-trends<sup>3</sup>.

Op het hoogste niveau zijn er **megatrends** – ze geven aan in wat voor wereld we leven. De “mega” slaat niet op de omvang van de trend, maar op de **wereldwijde maatschappelijke impact**.

Macro-trends vinden we een niveau lager. Het zijn

**consumententrends**, ze omvatten de manieren waarop bedrijven en organisaties inspelen op menselijke behoeften.

De Koloniën van Weldadigheid hebben een atypisch profiel als toeristische bestemming, maar het is wel volledig in lijn met een aantal relevante voorspelde trends in de toekomstige toeristische vraag:

<sup>3</sup> Trendrapport 'Toerisme en Maatschappelijke veranderingen', Toerisme Vlaanderen in 2021



| TREND                | BETEKENIS                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | IMPACT OP TOERISME                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Resonantie           | Resonantie voel je als je een pure, authentieke ervaring beleeft – iets dat je raakt en emoties opwekt. Door de toenemende digitalisering van ons sociale leven worden die momenten steeds schaarser, en dus waardevoller. Letterlijk betekent resonantie zoveel als “weerklink”. Het gaat altijd gepaard met persoonlijke transformatie, al kan je niet voorspellen welk soort transformatie. Resonantie kan niet geforceerd, gecontroleerd of gekocht worden.                                                                                                                                                                               | Steeds meer mensen gaan op zoek naar reizen die resonantie kunnen bieden. Volgens een onderzoek van Toerisme Vlaanderen uit 2018 ontstaat die resonantie als je een connectie voelt met de plek waar je bent (natuur, erfgoed...), met de mensen die je ontmoet of als je deelneemt aan bijzondere, inspirerende activiteiten. Of natuurlijk een combinatie van die elementen.                                                            |
| Selfness             | Selfness kan je het best begrijpen door het tegenover wellness te zetten. Wellness is op het lichaam gericht, draait om ontspanning en is passief. Selfness richt zich op de geest, mikt op transformatie en vraagt actieve inzet en discipline. Einddoel is jezelf en de context waarin je leeft beter te begrijpen, en je gedrag aan te passen aan je bevindingen.                                                                                                                                                                                                                                                                          | Vakanties worden een periode om te investeren in jezelf. Een reis met activiteiten die je mentale en emotionele welzijn verbeteren, zal veel mensen aanspreken. Dat kan gaan om lange wandelingen maken in je eentje, maar bijvoorbeeld ook om mental coaching, of meewerken aan projecten die het leven van kansarme lokale mensen verbeteren.                                                                                           |
| Rust                 | We worden voortdurend blootgesteld aan prikkels. Waar je ook bent, er staat meestal wel een radio of tv aan, of er is muziek te horen. Sociale media eisen je aandacht. De telefoon gaat...<br>Het voelt alsof er bijna geen gelegenheid meer is om lang en geconcentreerd met één ding bezig te zijn of om diep over iets na te denken. Veel mensen hunkeren daarom naar mentale rust, naar tijd voor introspectie.                                                                                                                                                                                                                          | Een deel van de toeristen wil tijdens hun vakantie vooral weg van de drukte. Geen overvolle stranden of steden, maar een stille plek in de natuur, waar ze veel ruimte hebben en tot rust kunnen komen. In dat opzicht zullen bestemmingen buiten de steden aan belang winnen. Maar ook citytrippers stellen rustige plekken op prijs. Steden als Londen communiceren dan ook actief waar je stilteplekken op hun grondgebied kan vinden. |
| Naadloze mobiliteit  | Naadloze mobiliteit houdt in dat je tijdens je verplaatsingen makkelijk van het ene (deel-) vervoersmiddel op het andere kan overstappen, al dan niet gepland. De vervoersmiddelen zijn op slimme wijze digitaal verbonden. Je reserveert en betaalt via een app.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Plekken die naadloze mobiliteit aanbieden, verbeteren de bezoekerservaring aanzienlijk. Je geeft je vertrekplaats en bestemming op, en een app vertelt je hoe je van a naar b raakt en welke vervoersmiddelen je onderweg neemt. Bovendien verplaats je je meestal duurzaam.                                                                                                                                                              |
| Progressive Province | Veel babyboomers (de groep die nu 55 tot 75 jaar oud is) gaan in de stad wonen. Ze kiezen voor een stimulerende omgeving en niet voor het rustige, voor sommigen zelfs wat saaie buitenleven. Omgekeerd trekken veel gezinnen met kinderen weg uit de stad. Zij zijn op zoek naar ruimte, groen en een veilige plek. Dat stuivertje wisselen leidt ertoe dat de stedelijke mentaliteit ook ingang vindt in de rustigere dorpen en voorsteden. Op termijn ontstaat zo de “progressive province”, zeg maar: het progressieve buitengebied. Stedelijkheid als mindset maakt zich los van de stad, en verspreidt zich over de omliggende gebieden | De progressive province is niet alleen een aangename plek voor gezinnen met kinderen, maar ook voor reizigers. Er is veel aandacht voor welzijn, natuurbeleving, veerkracht, gezonde lokale producten, gastronomie... Allemaal dingen die veel toeristen zoeken in hun vakantie.                                                                                                                                                          |



| TREND                   | BETEKENIS                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | IMPACT OP TOERISME                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LATTE – waarden         | De moderne consumptiemaatschappij biedt miljarden mensen de kans om betaalbare spullen te kopen waarmee ze hun leven aangenamer, veiliger en afwisselender kunnen maken. Maar er is ook een schaduwzijde: onze consumptiedrang leidt tot grote sociale, economische en ecologische misstanden. Daarom passen meer en meer mensen hun koopgedrag aan. Ze laten zich leiden door nieuwe waarden en criteria, die je mooi kan samenvatten in de afkorting "LATTE": Lokaal (geproduceerd), Authentiek, Traceerbaar, Trouwhartig en Ethisch.                                                                                                                                                                                                                        | Ook op vakantie gaan mensen steeds vaker op zoek naar ervaringen die beantwoorden aan de LATTE-waarden. Toeristische ondernemers hebben er alle belang bij om daarop in te spelen. Wandel- en fietsvakanties kort bij huis waren al aan een opmars bezig voor corona toesloeg. B&B-uitbaters merken dat gasten kwaliteitsvolle, lokaal gekweekte producten op prijs stellen. Ecologisch reizen, tot voor kort nog een nichemarkt, raakt steeds meer ingeburgerd. En ook authentieke, lokale ervaringen liggen goed in de markt. Zo beperken veel citytrippers zich niet langer tot de overbekende bezienswaardigheden, maar laten ze zich rondleiden door een local. Die neemt hen bijvoorbeeld mee naar een minder bekende buurt, een authentieke bar of een charmant museum.                                                                                                                                                              |
| Lage Impact<br>Economie | We zijn met 7,8 miljard mensen, een verdubbeling ten opzichte van 50 jaar geleden. Samen produceren en consumeren we in onvoorstelbare hoeveelheden, en helaas doen we dat al te vaak op een vervuilende, niet-duurzame manier. De gevolgen zien we elke dag in het nieuws: het klimaat verandert, het weer wordt extremer, de natuur verdwijnt of raakt ernstig vervuild ... Volgens wetenschappers zijn we zelfs in een nieuw geologisch tijdvak gestapt, waarin de invloed van de mens de doorslaggevende factor is: het Antropoceen. Steeds meer mensen zijn ervan overtuigd dat het zo niet langer kan. Ze vinden dat we moeten overstappen naar een lage-impact-economie, die minder schade berokkent aan de gezondheid van de planeet en haar bewoners. | Toerisme is één van de tien grootste economische sectoren ter wereld. De evolutie naar een lage-impact-economie zal dus ook voor het toerisme grote gevolgen hebben. Gasten vragen om bad- en bedlinnen te hergebruiken "uit respect voor het milieu" is prima, maar lang niet genoeg. Verspilling voorkomen, cultureel erfgoed bewaren, biodiversiteit stimuleren, de voordelen van het toerisme eerlijker verdelen: allemaal thema's waarmee de sector aan de slag moet. Die trend is nu al voelbaar. Heel wat mensen letten op hun ecologische voetafdruk als ze een vakantie boeken. Ze kiezen bijvoorbeeld voor een minder verre bestemming, of nemen voor kortere afstanden de trein in plaats van het vliegtuig. Lage-impact-toerisme is overigens ruimer dan ecotoerisme: dat beperkt zich vaak tot de plaats van bestemming, terwijl lage-impact-toerisme daarnaast ook rekening houdt met de negatieve gevolgen van de reis zelf. |



| TREND            | BETEKENIS                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | IMPACT OP TOERISME                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Slow Culture     | We hebben het allemaal steeds drukker. De gemiddelde werkende West-Europeaan had in 2019 maar liefst 7 uur per week minder vrij beschikbare tijd dan in 1994. Op jaarbasis zijn dat twee volle weken. Daar komt bij dat de grenzen tussen werk en vrije tijd vervagen, nu we via onze smartphone permanent bereikbaar zijn. Steeds meer mensen hebben het daar moeilijk mee en gaan op zoek naar manieren om trager te leven. Zo ontstaat er een slow culture: een cultuur van bewuste vertraging, waarin we onszelf niet langer voorbijhollen, maar proberen te leven in het moment. | Steeds meer toeristen kiezen voor een tragere, meer bewuste vakantie – een trend die ook wel slow tourism wordt genoemd. Ze willen niet langer de ene toeristenval na de andere afvinken, maar gaan op zoek naar een diepe, authentieke beleving van de plek waar ze verblijven. Ze nemen de tijd om de lokale geschiedenis en cultuur te beleven en om er de mensen te leren kennen. Ze zijn, in de ware betekenis van het woord, gasten. |
| Sociale economie | Sociale economie is een verzamelnaam voor ondernemingen die sociale doelstellingen hebben en niet zozeer gericht zijn op winst. Een voorbeeld zijn de maatwerkbedrijven (de vroegere beschutte werkplaatsen), zorgboerderijen, ...                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Steeds meer mensen houden rekening met ethische overwegingen als ze een reis kiezen. Ze willen hun ecologische voetafdruk zo klein mogelijk houden en een positieve impact hebben op hun bestemming en de mensen die er wonen. Ook toeristische ondernemingen staan stil bij die evolutie en zetten in op maatschappelijk verantwoord ondernemen.                                                                                          |





## 2 Ambitie en positionering







In het voorjaar van 2021 hebben we in een aantal werksessies met belanghebbenden een ambitie voor alle Koloniën van Weldadigheid bepaald. De ambitie is gebaseerd op het eerder uitgevoerde onderzoek, deskresearch en gesprekken.

Alle Koloniën van Weldadigheid zijn gebieden die aan begin van een toeristische ontwikkeling staan, ze lijden gedeeltelijk aan onder-toerisme. Ze hebben een krachtig maar ook nog onbekend

verhaal dat een hefboom kan zijn voor ontwikkeling. Ze worden nu vooral gezien als aanvulling van bestaand toeristisch aanbod – niet als een op zichzelf staande bestemming.

De gebieden hebben potentie, maar zijn tegelijkertijd ook kwetsbaar: het gaat om kleine gemeenschappen en ook beschermde cultuurlandschappen.

Belangrijk is om via toeristische ontwikkeling de leefbaarheid in deze gebieden te verhogen. Daarom gaan we voor balans en zorgvuldige ontwikkeling die het historische verhaal van de Koloniën van Weldadigheid uitdiept en versterkt met een passende hedendaagse beleving.

Randvoorwaarden daarbij zijn:

- Lokale gemeenschappen moeten er beter van worden (bedrijven, bewoners) – door duurzame banen (direct en indirect) en een hoger voorzieningenniveau,
- Betekenisvolle interactie met bezoekers – geen platte, snelle siteseeing – maar hoge kwaliteit die past bij de verwachtingen die de reeds behaalde labels creëren,
- De toeristische ontwikkeling draagt bij tot de duurzame instandhouding van monumenten en natuur (= de plek),
- Respect voor hogere en lagere intrinsieke draagkracht. We onderscheiden plekken met:
  - Een hogere intrinsieke draagkracht (door de schaal van de aanwezige infrastructuur en faciliteiten -hier kunnen grotere en drukker activiteiten plaatsvinden)
  - Een lagere draagkracht (door kwetsbaar onroerend erfgoed en natuur of kleiner draagvlak bij inwoners- hier is ruimte voor kleinere en minder drukke activiteiten).



## 2.1 Ambitie

Vanuit de randvoorwaarden is de volgende ambitie geformuleerd:

De Koloniën van Weldadigheid willen een trotse florerende bestemming zijn met een optimale leefbaarheid door balans tussen bezoekers, bewoners, bedrijven en de plek.

Het unieke historische verhaal van de Koloniën is grondstof en kompas voor hedendaagse belevingen met een hoge maatschappelijke impact.





## 2.2 Beoogde doelen

Deze toekomstvisie beoogt bij te dragen aan volgende doelen (zowel kwalitatief als kwantitatief):

- **Verbetering van de plekken:**  
minder leegstand van historische gebouwen, herstel van het historische landschap, veerkrachtige natuur, verhoogde positieve uitstraling (indicatoren: telling specifieke projecten herbestemming en projecten rond herstel historisch landschap, meten positief imago via Bekendheid- en imago-onderzoek, Bewonersonderzoek)

- **Verbetering voor bewoners:**  
meer en gevarieerd cultureel aanbod, een hoger voorzieningenniveau, extra tewerkstelling het jaar rond (zowel deeltijds als voltijds, niet enkel flexwerk), kansen voor participatie (indicatoren: Bewonersonderzoek: aanbeveling aan anderen (Net Promotor Score)).
- **Verbetering voor bedrijven:**  
meer inkomen buiten het huidige hoogseizoen, aantrekken van nieuwe doelgroepen (en daardoor risicospreiding), meer mogelijkheden voor samenwerking (indicatoren: meten aantal bezoekers, aantal banen in toeristische sector per gemeente (globaal))

- **Verbetering voor bezoekers:**  
meer mogelijkheden om het verhaal van de KvW te beleven. Inspirerende nieuwe belevingen. Meer kansen voor doelgroepen die barrières ervaren (mentale/fysieke/financiële beperkingen/taalbarrières) (indicator: aantal nieuw ontwikkelde producten)
- **Verbetering van de verbinding:**  
ontwikkelen van de verbinding tussen de individuele Koloniën en tussen de Koloniën en hun natuurrijke omgeving. (indicator: aantal nieuwe verbindende producten)

Omdat de Koloniën van Weldadigheid onderdeel zijn van grotere administratieve gehelen (zoals gemeenten) is het vaak niet mogelijk om resultaten uit bestaande statistische gegevens te halen. Het is tegelijkertijd ook bijzonder duur om alle impact geheel in kaart te brengen. Voor alle doelstellingen zullen we een kwalitatieve benchmark organiseren waarbij we aan het einde van de planperiode peilen naar de resultaten bij relevante stakeholders op basis van bovengenoemde indicatoren.





## 2.3 SWOT

We hebben ervoor gekozen om een gerichte SWOT te maken op basis van de al gekozen ambitie en de eerder gemaakte analyse.

| Sterkten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Zwakten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• De vraag groeit gestaag en organisch, ook heel veel via aanbeveling</li> <li>• Er is een bijzondere rijkdom aan krachtige verhalen</li> <li>• Bezoekers zijn werkelijk onder de indruk van wat ze te zien en te horen krijgen en vertellen dat door.</li> <li>• Bezoekers zijn vaak uiterst gemotiveerd en erg geïnteresseerd.</li> <li>• Er is veel kennis en enthousiasme aanwezig bij lokale betrokkenen</li> <li>• De basislayout van elke Kolonie, de rijkdom aan uiteenlopende monumenten, de bewonersgeschiedenissen maken het mogelijk om elke Kolonie een duidelijk profiel aan te meten.</li> <li>• De lokale gemeenschappen die hiermee aan de slag willen, die de kernwaarden willen uitdiepen en het verhaal een vervolg geven</li> <li>• Gemotiveerde ondernemers die aan de slag gaan met het verhaal</li> <li>• De Werelderfgoedstatus en het Europees erfgoedlabel</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• De bekendheid van de gebieden vandaag is niet evenredig met de enorme waarde – er is nog een enorm onaangeroerd potentieel.</li> <li>• Er is geen monitoring, gestructureerde opvolging van mogelijke evolutie in de vraag.</li> <li>• De rol van de bezoekerscentra en musea in het geheel van de 7 Koloniën van Weldadigheid is niet altijd even helder afgebakend, er is te weinig afstemming</li> <li>• Mensen en middelen zijn alles in acht genomen toch nog beperkt voor deze samenwerking</li> <li>• De onderscheiden betekenis ('sense of place') van elke plek is er – alleen nog niet altijd even goed zichtbaar/beleefbaar voor de bezoeker.</li> <li>• Het aanbod is degelijk, maar zeker niet altijd even spraakmakend en het heeft geen nationale of internationale wervingskracht.</li> <li>• Er is veel potentie om het verhaal goed te vertellen, die mogelijkheden zijn nog niet altijd overal benut. Het gaat om de bandbreedte (positieve en negatieve verhalen verbonden aan de Koloniën van Weldadigheid én de verbinding met de actualiteit.</li> <li>• Te weinig als reeks in de markt gezet</li> </ul> |
| Kansen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Bedreigingen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Nieuwe EU-programma's voor financiering en samenwerking</li> <li>• Krachtig momentum, gevoed door trots</li> <li>• Algemene verhoogde aandacht voor duurzaamheid, landbouwinnovatie, sociale economie</li> <li>• Zichtbaarheid via de fora van het werelderfgoedlabel en het Europees erfgoedlabel</li> <li>• Aandacht voor de luwte en rust van plattelandsomgevingen</li> <li>• Meeliften met de 7 op de labels</li> <li>• Toerisme als middel voor leefbaarheid of instandhouding in alle Koloniën van Weldadigheid</li> <li>• Groeiende doelgroep die op zoek gaat naar zingeving, bezoekers geïnteresseerd in natuur en erfgoed</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>• "openluchtmuseum-ambitie" – 'folkloristische' invulling</li> <li>• Platte of onaangepaste ontwikkeling: gebrek aan diepgang en focus op doelgroepen voor wie een werelderfgoedlabel relevant is</li> <li>• Gebrek aan afstemming en verbinding tussen de noden en belangen van alle betrokken partijen (bedrijven, bewoners, bezoekers, plekken zelf)</li> <li>• Onwil om culturele en bestuurlijke verschillen tussen de beide landen te overstijgen</li> <li>• Te complexe en daardoor trage organisatiestructuren</li> <li>• Tegenwerking van bewoners uit angst voor overtoerisme of te weinig mogelijkheden voor inbreng</li> <li>• Te weinig financiële middelen beschikbaar om de werelderfgoedstatus door te vertalen naar aanbodontwikkeling en promotie</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |

## 2.4 Uitdagingen

Uit de analyse en gesprekken komen de volgende uitdagingen als de allerbelangrijkste naar voren:

1. De **bekendheid** van de "Koloniën van Weldadigheid" verhogen bij relevante doelgroepen
2. De **verschillende Koloniën in de reeks** een herkenbaar, onderscheiden profiel geven, en zo mensen prikkelen om meerdere Koloniën te bezoeken. **Inzetten op kennis en associaties met andere Koloniën uit de reeks via wervende bezoeksuggesties** - in de eerste plaats bij bestaande bezoekers.



3. **Aantrekkelijk aanbod** ontwikkelen waarbij het verhaal van de Koloniën zichtbaar wordt en dat de **verscheidenheid en de unieke sense of place van elke Kolonie versterkt**. Idealiter vertellen we op een nieuwe, innovatieve manier het historische verhaal en maken we de verbinding met de wereld van vandaag. Er is behoefte aan trekkers met nationale uitstraling.
4. **Spreiding in tijd en ruimte** die rekening houdt met de **draagkracht van de gebieden**
5. **Koppeling en samenwerking** met de omliggende (natuur)gebieden



## 2.5 Strategie

In het traject maakten we de volgende strategische keuzes om aan de slag te gaan met de uitdagingen.

### 1. Primaire focus op cultuurtoeristen en gebruik maken van Werelderfgoedlabel

De behaalde keurmerken (o.a. European Heritage label en het werelderfgoedlabel) creëren vooral kansen om andere toeristen aan te trekken dan de mensen die nu al komen, primair Inzichtzoekers (NL) of cultuurtoeristen. Ze hebben een bovengemiddelde interesse in historie en cultuur (ook landschappen), besteden meer, verblijven langer en hebben doorgaans meer respect voor erfgoed en lokale gemeenschappen. Door primair te focussen op deze doelgroepen, haken we aan op de grote

inspanningen die voor het behalen van de labels zijn geleverd. Bovendien maken we zo gebruik van de aantrekkingskracht van een UNESCO werelderfgoedlabel. Het werelderfgoedlabel straalt op deze manier af op alle zeven Koloniën.

### 2. Focus op Nederlandse en Vlaamse markt

Gezien de onbekendheid van de Koloniën van Weldadigheid in de thuismarkten (Nederland en Vlaanderen), starten we met bezoekers uit NL en Vlaanderen – voordat we andere markten zoals Duitsland te gaan bewerken. Daar ligt de grootste potentie.



### 3. Inzetten op verblijfsverlenging

We stimuleren bezoekers om langer te verblijven door slimme combinaties en cross-selling met andere Koloniën en omliggende gebieden. Door die clustering zorgen we voor schaal. In de positionering leggen we bovendien de nadruk op het 'permanent ontdekken' van nieuwe verhalen – zodat bezoekers niet snel de indruk hebben dat ze alles al gezien hebben of dat de Koloniën van Weldadigheid niet meer kunnen bieden dan een bezoek van een halve dag.





#### 4. Actief bezoekersmanagement

We gaan voor actief bezoekersmanagement: we positioneren locaties die daarvoor geschikt zijn zoals bezoekerscentra/musea/toerist info/verblijfsaccommodaties als startlocatie voor een bezoek aan de Koloniën van Weldadigheid, zetten in op spreiding in ruimte en tijd door gerichte ontwikkeling. Zo vermijden we piekmomenten en creëren we ook duurzame kansen voor ondernemers.

#### 5. Uitzonderlijke beleving van het verhaal toevoegen

Bezoekers moeten het verhaal kunnen beleven in het historische landschap dat daar het resultaat van is. Het gaat zowel om het overkoepelende verhaal dat de 7 Koloniën delen (= de reeks) als de specifieke accenten die elke kolonie uniek maken. Om die rijkdom te kunnen bieden, zetten we ook in op technische en theatrale middelen die bezoekers werkelijk terugbrengen in de tijd én zintuiglijk beleefbaar maken wat er nu niet altijd meer te ervaren is. Dit zodat we de Werelderfgoedstatus niet opsluiten en beperken tot het nu nog zichtbare erfgoed maar vooral inzetten op het krachtige verhaal van de gebieden. Daar liggen de kansen om mensen te raken en te ontroeren.

#### 6. Onderscheidende positionering

We zetten in op een krachtige onderscheidende positionering voor de Koloniën



als geheel en duiden daarnaast ook het unieke karakter van iedere Kolonie om het krachtige verhaal te versterken en herhaalbezoek te stimuleren. We vertellen hier meer over in paragraaf 2.6.

#### 7. Wendbare organisatie

We zetten in op een kleine en wendbare organisatie die aansluit bij bestaande structuren. We lichten dit verder toe in paragraaf 2.7.

## 2.6 Onderscheidende Positionering

Hoe positioneren we ons als bestemming Koloniën van Weldadigheid en hoe onderscheiden we ons van andere bestemmingen? Daarover hebben we in het voorjaar van 2021 samen met betrokken partners nagedacht. De uitkomsten van deze sessies waaronder de positionering zijn verwoord in de Merkgids Koloniën van Weldadigheid.



Met de merkgids willen we enthousiasme tweeëgbrengen over de Koloniën bij partners en hen helpen om via een samenhangende communicatie de reputatie van de Koloniën te versterken als een bestemming die altijd opnieuw blijft verwonderen. Op die manier kunnen we allemaal samen bewoners en bezoekers verbinden met de gebieden waar we trots op zijn.

De merkgids beschrijft hoe we met elkaar de Koloniën van Weldadigheid kunnen uitbouwen tot een sterk merk, door het verhaal van de Koloniën van Weldadigheid stevig en eenduidig neer te zetten. Daarnaast gidst hij ons bij de keuzes die we nu en in de toekomst maken. De merkgids geeft inspiratie en houvast voor zowel communicatie over de Koloniën van Weldadigheid als voor het opstarten van nieuw aanbod in projecten. De gids gaat in op de waarden, positionering en belofte van de zeven Koloniën als geheel, maar belicht ook de unieke karakters van de afzonderlijke zeven Koloniën. Daarnaast wordt ingegaan op het gebruik van de huisstijl en het logo van de Koloniën van Weldadigheid en geeft hij richtlijnen voor het gebruik van het UNESCO werelderfgoedlabel en Europees Erfgoedlabel. De volledige merkgids is te vinden als bijlage van dit Toekomstperspectief en op [www.Kolonienvanweldadigheid.eu](http://www.Kolonienvanweldadigheid.eu).





**ONZE WAARDEN:**

- Pionieren
- Oorspronkelijk
- Verborgen
- Sociaal betrokken
- Rustgevend

**ONZE POSITIONERING:**

200 jaar pionieren in een levend landschap met een verborgen verhaal

Het afwisselende cultuurlandschap van de Koloniën van Weldadigheid verrast en krijgt diepere betekenis door het pakkende verhaal van duizenden werkloze armen en wezen. Zij kregen hier tijdelijk onderdak en werk met als doel terug te keren in de maatschappij. De verborgen verhalen, de verstilde rustgevende natuur, de ritmische landschapsstructuur en de oorspronkelijke monumenten laten je stilstaan en verwonderen. Het bijzondere sociale verhaal van toen is de inspiratiebron voor het pionieren van vandaag, met lokale producten, vernieuwende duurzame bedrijven en sociaal-maatschappelijke verbondenheid.

**ONZE BELOFTE:**

De Koloniën van Weldadigheid staan garant voor levende landschappen waarin sociaal ondernemerschap zichtbaar en voelbaar aanwezig is. De unieke geschiedenis en duizenden verborgen verhalen zorgen voor onverwachte verwondering en inspiratie, nu en in de toekomst.





## 2.7 Een wendbare organisatie

7 Koloniën, 8 gemeenten, 4 provincies, 2 landen en tal van betrokken organisaties en ondernemers: samen willen we aan de slag met de marketing van de Koloniën van Weldadigheid. Een heldere werkstructuur is bij een samenwerking van groot belang. Gelukkig bestaan er lokaal en regionaal al goede structuren waar we zoveel mogelijk bij aansluiten en die we verbinden. Een aantal uitgangspunten is daarbij van belang:

- Verbinding en samenwerking tussen de zeven Koloniën van Weldadigheid in Vlaanderen en Nederland willen we verder versterken
- De organisatie voor de marketing moet aansluiten bij de bestuurlijke structuur Koloniën van Weldadigheid die al bestaat vanuit overheden
- Voor de marketing maken we nadrukkelijk gebruik van de bestaande schaalniveaus lokaal/regionaal en landelijk/internationaal zodat bestaande lokale/regionale initiatieven optimaal kunnen floreren. De lokale/regionale bestaande organisaties zijn: Weldadig Oord, Veenhuizen Boeit, Vereniging Ommerschans, Stichting Kop van Drenthe, vereniging Gebiedspromotie Zuid West Drenthe en de Destinatie management organisaties Toerisme



Provincie Antwerpen, Marketing Drenthe, Merk Fryslân en MarketingOost. Per land wordt een marketingwerkgroep ingesteld. De marketingmanagers per land zorgen voor coördinatie en afstemming tussen de beide landen.





**Bijlagen**

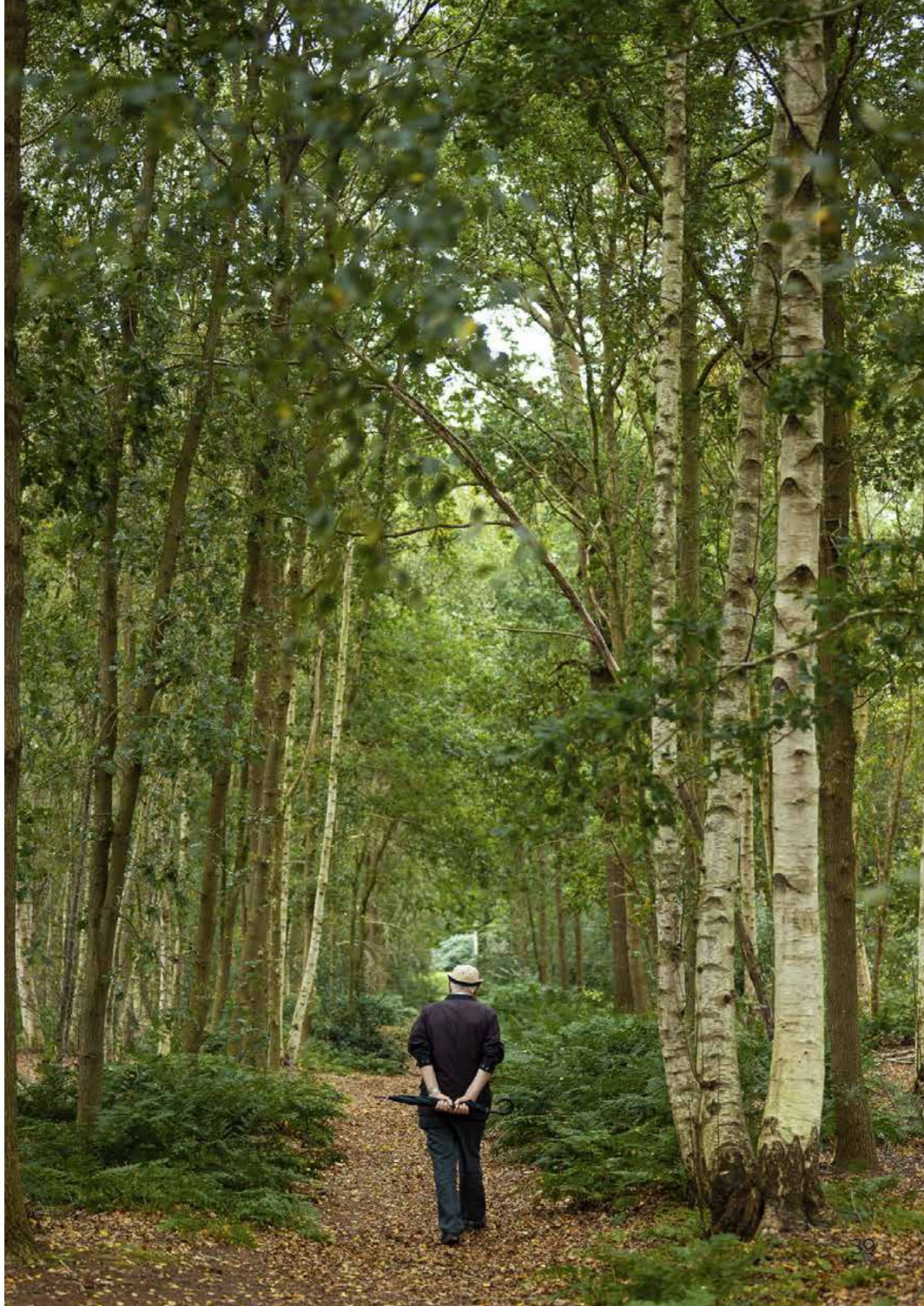


## 1 Meten aantal bezoekers

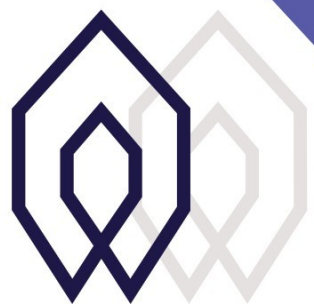
| Bezoekersaantallen Kolonien van Weldadigheid |                                                  |                                                       | 2019           | 2020           |
|----------------------------------------------|--------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|----------------|----------------|
| <b>Veenhuizen</b>                            | Nationaal Gevangenis­museum                      | Verkochte tickets                                     | 116.479        | 71.387         |
|                                              | TIP Veenhuizen                                   | Bezoekersaantallen                                    | 17.700         | 13.399         |
|                                              | Routekaarten (wandelen en fiets)                 | Ingekochte kaarten                                    |                | 346            |
|                                              | Gidswandelingen InVeenhuizen (juli 2020 gestart) | Aantal personen                                       |                | 632            |
|                                              | Gidswandelingen Gevangenis­museum                | Aantal personen                                       | 45             |                |
|                                              | Gidswandelingen Bitter en Zoet                   | Aantal personen                                       | 150            | 150            |
|                                              |                                                  |                                                       |                |                |
| <b>Frederiksoord</b>                         | Proefkolonie                                     | Verkochte tickets                                     | 17.889         | 21.500         |
|                                              | Kolonietram                                      | Verkochte tickets                                     | 3.271          | 1.751          |
|                                              | Kolonie Express                                  | Aantal dagen verhuur x gem. aantal personen per ritje | 2.500          | 945            |
|                                              | Koloniehuisje/Schooltje combiticket              | Verkochte tickets                                     |                | 6.000          |
|                                              |                                                  |                                                       |                |                |
| <b>Ommerschans</b>                           | Gidswandelingen                                  | Aantal deelnemers                                     | 840            | 329            |
| <b>Willemsoord</b>                           | Diverse activiteiten gerelateerd aan de KvW      | Aantal deelnemers                                     | 2.676          | 621            |
| <b>Wortel</b>                                | Klapekster                                       |                                                       | 2.053          | 780            |
|                                              | Gids wandelingen                                 | Aantal deelnemers                                     | 446            | 145            |
| <b>Merksplas</b>                             | Bezoekerscentrum 5-7                             | Bezoekers geteld infotafel                            | 20.277         | 12.228         |
|                                              | Gids wandelingen                                 | Aantal deelnemers                                     | 3.710          | 381            |
|                                              |                                                  |                                                       |                |                |
| <b>totaal bezoekers</b>                      |                                                  |                                                       | <b>188.036</b> | <b>130.594</b> |

## 2 Merkgids

De merkgids is te downloaden op  
[www.kolonienvanweldadigheid.eu](http://www.kolonienvanweldadigheid.eu)







**KOLONIËN VAN  
WELDADIGHEID**

### **COLOFON**

Dit Toekomstperspectief is gemaakt in opdracht van de Stuurgroep Koloniën van Weldadigheid.

© Provincie Drenthe (Siteholder Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid Nederland), Kempens Landschap (Siteholder Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid Vlaanderen), 2021

Deze publicatie is met de grootste zorg samengesteld. Mochten er onjuistheden zijn, neem dan contact op met de provincie Drenthe (aangaande de Nederlandse Koloniën van Weldadigheid) of Kempens Landschap (aangaande de Vlaamse Koloniën van Weldadigheid). Betrokken partijen aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden.

**Fotografie** Provincie Drenthe, Kempens Landschap, Marketing Drenthe, Hotel Restaurant Bitter en Zoet, Weldadig Oord, Chris Dunnink, James van Leuven, Studiovision, Siebe Swart

**Opmaak** provincie Drenthe

# UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid

Basisinformatie van de siteholder (provincie Drenthe)





26 juli 2021  
Wereldwijde uniciteit  
erkend door UNESCO

Koloniën van Weldadigheid



**unesco**

Werelderfgoed

Frederiksoord-Wilhelminaoord  
Veenhuizen



## Werelderfgoed VN (1972)



Uitzonderlijke en universele waarde voor de mensheid (OUV)

- **Uniek** en onvervangbaar
- **Betekenisvol**; erfenis doorgeven
- **Verbindend**; tussen mensen en landen
- **Natuur** én **cultuur**



1223 sites wereldwijd, 168 landen  
(van de 196)



# 13 Nederlandse Werelderfgoederen



## WERELDERFGOED IN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN



# De Koloniën van Weldadigheid

Binnenlandse landbouwkoloniën voor armoedebestrijding uit de negentiende eeuw. Duizenden armen uit de steden kregen hier onderdak in een koloniehuisje of in een gesticht en waren beperkt in hun vrijheid. De Koloniën van Weldadigheid zijn als sociaal experiment uitzonderlijk en internationaal trendsettend in het bestrijden van armoede met werk en opleiding. De hiervoor ontgonnen disciplinerende landschappen zijn wereldwijd uniek.



Periode 1818 – 1918

1818 Maatschappij  
van Weldadigheid  
opgericht

1859 Veenhuizen  
overgenomen door de  
staat

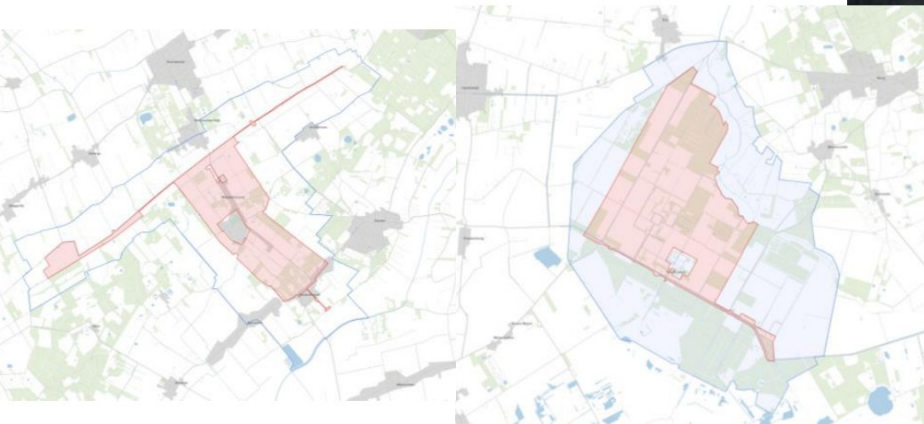




# UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid

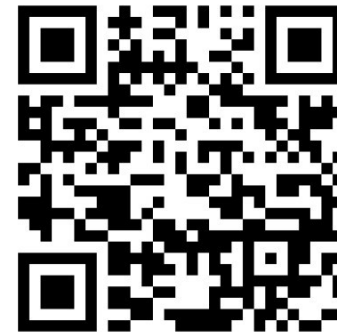
transnationaal

- Veenhuizen (NL)  
907 ha.  
Nationaal Gevangenis­museum
- Frederiksoord-Wilhelmina­oord (NL)  
555 ha.  
Museum de Proefkolonie
- Wortel (BE)  
550 ha.  
Bezoekerscentrum kolonie 5-7



# Heeft u voorouders in de Koloniën van Weldadigheid?

Ongeveer 1 op de 16 Nederlanders stamt af van mensen die in de Koloniën van Weldadigheid hebben gewoond. Verbleef één van uw voorouders in een Kolonie? Duik in de archieven en ontdek het zelf!

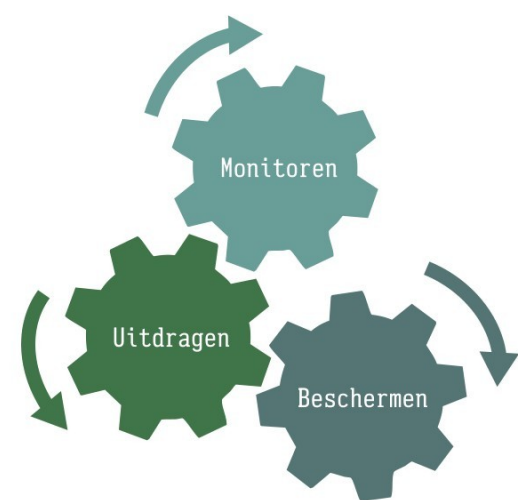


[www.allekolonisten.nl](http://www.allekolonisten.nl)





# Taken siteholder Drenthe voor werelderfgoed KvW



1. Beschermen waarden (ruimtelijke ordening, monumentenzorg, ontwikkelen met kwaliteit)
2. Uitdragen waarden (communicatie, educatie, marketing, musea, projecten, kunsten, bijeenkomsten/symposia)
3. Monitoren en rapporteren naar UNESCO (staat van onderhoud, bezoek, ontwikkelingen)

siteholder provincie Drenthe coördineert, werkt samen met partners:

3 gemeenten, provincie Fryslân, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, 2 grote erfgoed eigenaren Maatschappij van Weldadigheid Frederiksoord-Wilhelminaoord en de Nieuwe Rentmeester Veenhuizen, 2 bezoekerscentra Gevangenis museum en Museum de Proefkolonie, Marketing Drenthe, Drents Archief, ondernemersverenigingen, stakeholdersoverleggen etc.

# Tienjarenplan restauratie en herbestemming Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid '24 – '34



Van Swieten tuinbouwschool te Frederiksoord  
Ouder Asserstraat / Plantsoenstraat in  
Veenhuizen



Provinciale subsidie

Oude Asserstraat /  
Plantsoenstraat in  
Veenhuizen



Rijks-aanvulling vanuit Regiodeal Noord Drenthe



# De start van het Tienjarenplan in beeld

De Koloniën van Weldadigheid met monumentale lanen en gebouwen zijn uniek. Helaas verkeren niet alle monumenten in goede staat. Voor deze opgave is een 10-jaren plan gemaakt, waar in Veenhuizen een start mee is gemaakt. In deze video wordt uitgelegd wat de plannen zijn.

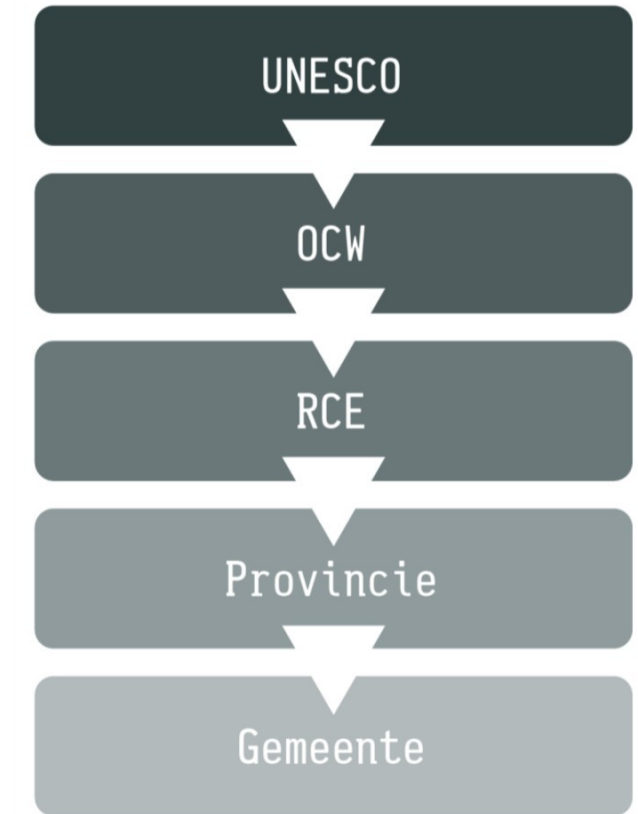


[10-jarenplan monumenten Koloniën van Weldadigheid: onderhoud en passende nieuwe functie - YouTube](#)



# Getrapte doorwerking van Werelderfgoed beschermingsbeleid

- Werelderfgoedverdrag 1972 / Operational guidelines
- Omgevingswet: Besluit Kwaliteit Leefomgeving
- Provinciale Omgevingsvisie en -verordening
- Gemeentelijk Omgevingsplan en -verordening



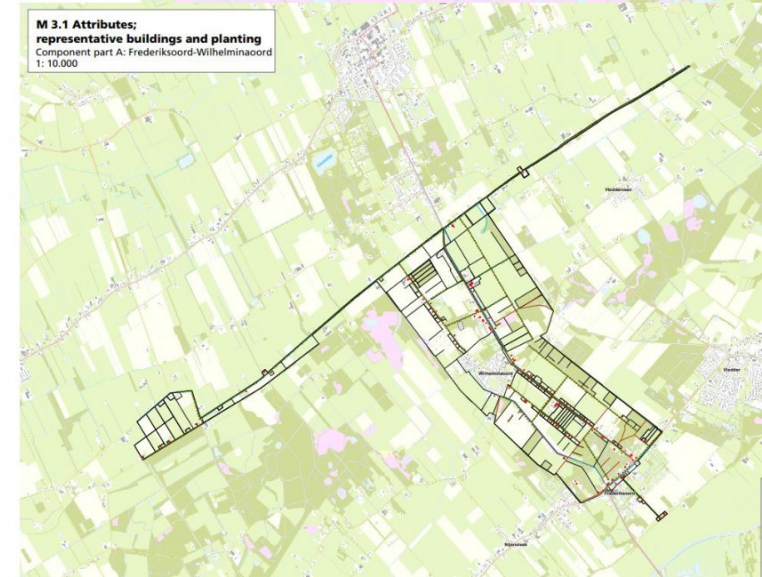
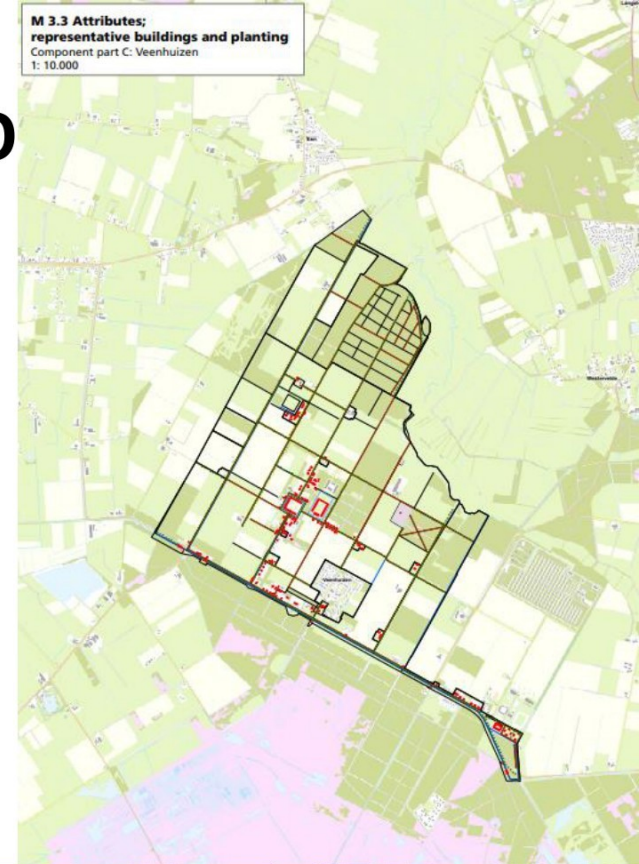


# Nationale borging Werelderfgoed in RO

Uitzonderlijke en universele waarde (OUV)

UNESCO werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid:

- Typologie vrije of onvrije kolonie
- Structuur landschap;
  - Rechte wegen;
  - Laanstructuren en beplanting;
  - Watergangen en waterwerken;
  - Afwisseling contrast openheid en beslotenheid;
  - Eenduidig toegepaste maatsysteem in de verkaveling van de landbouwgronden;
  - Grid bebouwing en de hiërarchie plaatsing bouwwerken
- Representatieve bebouwing en beplanting;
  - Gestichten, koloniehuisjes en dienstwoningen
  - Boerderijen, schuren en werkplaatsen
  - Scholen, gebouwen voor sociale en medische zorg, religieuze gebouwen en begraafplaatsen







Werelderfgoed:  
Koloniën van  
Weldadigheid





# Vragen? Nieuwsbrief ontvangen?

[www.kolonienvanweldadigheid.eu](http://www.kolonienvanweldadigheid.eu)

[www.kolonienvanweldadigheid.nl](http://www.kolonienvanweldadigheid.nl)

[www.allekolonisten.nl](http://www.allekolonisten.nl)

Aanmelden:

<https://laposta.nl/f/ssqa23vvx9vj>





# Startnotitie 10-jarenplan Kolonien van Weldadigheid





# Inhoudsopgave

- 1. Doel en ambitie**
  - a. Restauratie
  - b. Herbestemming
  - c. Verduurzaming
  - d. Economische en culturele ontwikkeling
  - e. (Cultuurhistorische) ruimtelijke kwaliteit
- 2. Opgave in cijfers**
  - a. Rijksmonumenten
  - b. Provinciale monumenten
  - c. Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht
  - d. Totalen
- 3. Subsidiemogelijkheden m.b.t.**
  - a. Rijksmonumenten
  - b. Provinciale monumenten
  - c. Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht
  - d. Overkoepelende subsidiemogelijkheden
- 4. Partners en governance**
  - a. Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
  - b. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
  - c. Dienst Justitiële inrichtingen
  - d. Defensie
  - e. Rijksvastgoedbedrijf
  - f. Provincie Drenthe
  - g. Gemeente Noordenveld
  - h. Gemeente Westerveld
  - i. Maatschappij van Weldadigheid
  - j. De Nieuwe Rentmeester
  - k. Drents Landschap
  - l. Waterschap Noorderzijlvest
  - m. Overige niet-particuliere eigenaren
  - n. Particuliere eigenaren
  - o. Kolonie Veenhuizen & Weldadig Oord
  - p. Dorpsgemeenschap Frederiksoord Wilhelminaoord & Bewonersbelangen Veenhuizen
- 5. Methodiek**
  - a. Prioriteiten gebouwd erfgoed (rood)
  - b. Financiën
  - c. Projectorganisatie
- 6. Planning 2024 en 2025 [concept]**
  - a. Voorbereidingen
  - b. Projectplan
  - c. Uitvoering

**Coverfoto:** Dienstwoningen aan de Oude Asserstraat te Veenhuizen (rijksmonument)

# 1. Doel en ambitie

De provincie Drenthe wil in de periode 2024-2034 met resultaat samenwerken met de benodigde partners aan de restauratie en herbestemming van monumentale panden in UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid, in Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaoord. Het doel is, om in die periode alle monumentale en beeldbepalende panden in *goede* onderhoudsstaat te krijgen, en - indien nodig - voorzien van een bij de 'OUV' (uitzonderlijke en universele waarde) van het gebied passende herbestemming. Binnen dit project is er niet alleen aandacht op pandniveau maar juist ook voor een goede ruimtelijke kwaliteit van ensembles en het totaal. De kosten van de restauratieopgave zijn op dit moment behoudend ingeschat op circa 26 miljoen euro.

De eerste versie van deze notitie dient als onderlegger om samen met partners het gesprek aan te gaan over de opgave. Wie kan welke input, kennis en financiële middelen leveren? Welke andere partners of departementen kunnen betrokken worden? In welk domein ligt de opgave en hoe zou deze aangepakt kunnen worden? In dit document is een eerste aanzet gedaan om de hierop antwoorden inzichtelijk te maken. Aanvullingen door partners zijn wenselijk en noodzakelijk om zo samen tot het beste 10-jarenplan voor de Koloniën van Weldadigheid te komen.

## a. Restauratie

Van de 275 objecten met status (monumentaal en/of attribute) gelegen in Werelderfgoed de Koloniën van Weldadigheid hebben er 162 objecten een onderhoudsstaat in de categorie 'redelijk', 'matig' of 'slecht'. Middels een uitgewerkt 10-jaren plan moet deze onderhoudsachterstand ingehaald worden en alle objecten als onderhoudsstaat 'goed' hebben. Dit vraagt van alle betrokken partijen (overheden, eigenaren en bewoners) een grote inzet om samen dit unieke erfgoed voor de toekomst te behouden.

## b. Herbestemming

Exacte cijfers (in aantal en becijferde financiering) over de herbestemmingsopgaves in het gebied ontbreken op dit moment. Alle Koloniën van Weldadigheid kennen echter een groot aantal unieke gebouwen van een bovengemiddelde omvang voor het plattelandsgebied waarin zij zich heden ten dage bevinden. Het oorspronkelijke gebruik van deze gespecialiseerde gebouwen is veelal niet meer van toepassing. Hierdoor is het wenselijk op zoek te gaan naar een nieuwe passende bestemming die in het verlengde ligt van het oorspronkelijke gebruik. Van de 275 objecten met status (monumentaal en/of attribute) gelegen in Werelderfgoed de Koloniën van Weldadigheid zullen er naar verwachting minstens 20 objecten vragen om een complex herbestemmingstraject en het vinden van duurzame economische dragers. Hieronder bevinden zich o.a. religieuze gebouwen, schoolgebouwen en agrarische elementen of gebouwen.

## c. Verduurzaming

Verduurzamen binnen de context van een UNESCO Werelderfgoedstatus is geen vanzelfsprekendheid. Ondernemers en bewoners ervaren de status al snel als 'lastig' in



relatie tot het doen van verduurzamingsaanpassingen. De provincie Drenthe heeft middels het project 'Veenhuizen, Werelderfgoed in transitie' in Veenhuizen reeds een handreiking gedaan naar deze eigenaren. In Veenhuizen is middels een maatregelenboek (gericht op monumentaal en niet-monumentale objecten) voor eigenaren en ontwerpend onderzoek naar de energie opwekpotentie voor overheden een eerste stap op dit onderwerp gezet. Het project toonde aan dat de opgave in de Koloniën qua verduurzaming groot is. De bouwperiode en uniciteit van de objecten vragen in veel gevallen om maatwerkadvies en vakwerk oplossingen.

#### **d. Economische en culturele ontwikkeling**

De Koloniën van Weldadigheid Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaoord zijn uitzonderlijke Werelderfgoederen maar bovenal ook hechte gemeenschappen met inwoners en ondernemers die zich veelal sterk identificeren met de culturele geschiedenis van het gebied. Ook daarbuiten hebben de koloniën voor noord en zuid Drenthe respectievelijk, een grote betekenis qua recreatie en toerisme in de gebieden.

Binnen het 10-jaren plan moet de economische en culturele ontwikkeling een duidelijke plek krijgen en zal vanuit de participatiegedachte samenwerking gezocht worden met lokale ondernemers en bewoners om een toekomstbestendig werelderfgoed te ontwikkelen waarin leefbaarheid een prominente rol heeft.

#### **e. (Cultuurhistorische) ruimtelijke kwaliteit**

Onder de Omgevingswet is de overheid, meer dan voorheen, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van een kwalitatieve leefomgeving. Nergens weegt dit zwaarder dan in het Werelderfgoed van de Koloniën van Weldadigheid waar cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit integraal vervlochten zijn met elkaar. Het groene erfgoed van de koloniën met laanstructuren, waterwegen en ensembles op object-, omgeving- en gebiedsniveau vraagt om passende oplossingen die toekomstgericht en cultuurhistorisch versterkend zijn.

## 2.Opgave in cijfers

De team CMV van de provincie Drenthe heeft sinds medio 2023 gewerkt aan de ontwikkeling van een zo volledig mogelijke dataset van alle monumentale elementen binnen de Koloniën van Weldadigheid Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaord. Voor deze dataset zijn de Erfgoedmonitor, de database van Fenicks, inspectierapporten van de Monumentenwacht, Kadaster en vele andere bronnen gebruikt om tot een duidelijk overzicht te komen.

Van bijna alle rijksmonumenten, provinciale monumenten, beeldbepalende panden, dorpsgezichten en attributes is het eigendom, de staat van onderhoud en de becijferde restauratieopgave in kaart gebracht. Het resultaat is een omvangrijk document waarin 275 objecten aan bod komen. Op basis van deze informatie kunnen een aantal uitgangspunten gekozen worden bij de ontwikkeling van een 10-jarenplan. De dataset maakt de omvang van de meest schrijnende gevallen inzichtelijk, maar toont ook de resultaten van de reeds gepleegde inzet.

### d. Rijksmonumenten

#### Rijksmonumenten in niet-particulier bezit\*

Aantal objecten: 100

Staat van onderhoud: 27 Goed / 31 Redelijk / 22 Matig / 15 Slecht / 5 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: 

Eigenaren: 54 dNR / 6 DL / 30 MvW / 10 overig (waterschap/gemeente/overig)

Locatie: 68 Veenhuizen / 32 Frederiksoord-Wilhelminaord

#### Rijksmonumenten in particulier bezit\*

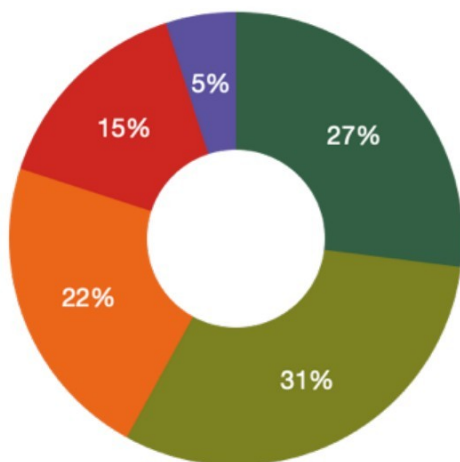
Aantal objecten: 53

Staat van onderhoud: 24 Goed / 27 Redelijk / 0 Matig / 0 Slecht / 2 Onbekend

Restauratieopgave: 53 objecten onbekend

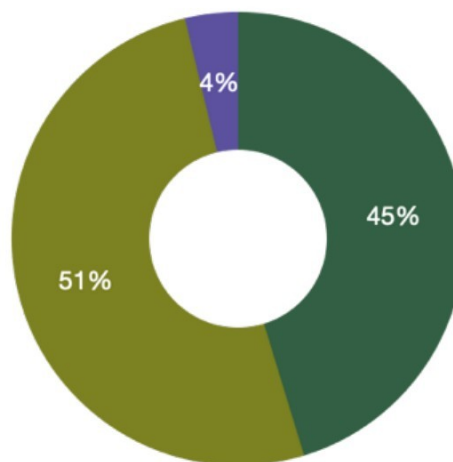
Locatie: 49 Veenhuizen / 4 Frederiksoord-Wilhelminaord

Rijksmonumenten in niet-particulier bezit  
Staat van onderhoud



Goed Redelijk Matig  
Slecht Onbekend

Rijksmonumenten in particulier bezit  
Staat van onderhoud



Goed Redelijk Matig  
Slecht Onbekend



## e. Provinciale monumenten

### Provinciaal monument in niet-particulier bezit\*

Aantal objecten: 8

Staat van onderhoud: 2 Goed / 3 Redelijk / 3 Matig / 0 Slecht / 0 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: [REDACTED]

Eigenaren: 6 dNR / 2 MvW

Locatie: 6 Veenhuizen / 2 Frederiksoord-Wilhelminaoord

### Provinciaal monument in particulier bezit\*

Aantal objecten: 8

Staat van onderhoud: 1 Goed / 4 Redelijk / 2 Matig / 0 Slecht / 1 Onbekend

Restauratieopgave: 8 objecten onbekend

Locatie: 8 Veenhuizen / 0 Frederiksoord-Wilhelminaoord

## f. Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht

### Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht in niet-particulier bezit (bj. tot 1960)

Aantal objecten: 47

Staat van onderhoud: 6 Goed / 25 Redelijk / 4 Matig / 0 Slecht / 12 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: [REDACTED]

Eigenaren: 8 dNR / 4 Gemeente Noordenveld / 2 RvB / 33 MvW

Locatie: 14 Veenhuizen / 33 Frederiksoord-Wilhelminaoord

### Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht in particulier bezit (bj. tot 1960)

Aantal objecten: 59

Staat van onderhoud: 19 Goed / 24 Redelijk / 2 Matig / 0 Slecht / 14 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: 59 onbekend

Locatie: 29 Veenhuizen / 30 Frederiksoord-Wilhelminaoord

## g. Totalen

### Totaal in niet-particulier bezit

Aantal objecten: 155 objecten

Staat van onderhoud: 35 Goed / 59 Redelijk / 29 Matig / 15 Slecht / 27 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: [REDACTED]

Eigenaren: 68 dNR / 65 MvW / 4 Gemeente Noordenveld / 6 DL / 2 RvB / 6 Overig

Locatie: 88 Veenhuizen / 67 Frederiksoord-Wilhelminaoord

### Totaal in particulier bezit

Aantal objecten: 120 objecten

Staat van onderhoud: 44 Goed / 55 Redelijk / 4 Matig / 0 Slecht / 17 Onbekend

Indicatie restauratieopgave: 120 objecten onbekend

Locatie: 86 Veenhuizen / 34 Frederiksoord-Wilhelminaoord

## Totaal niet-particulier + particulier in alle Drentse Koloniën van Weldadigheid

Aantal objecten: 275

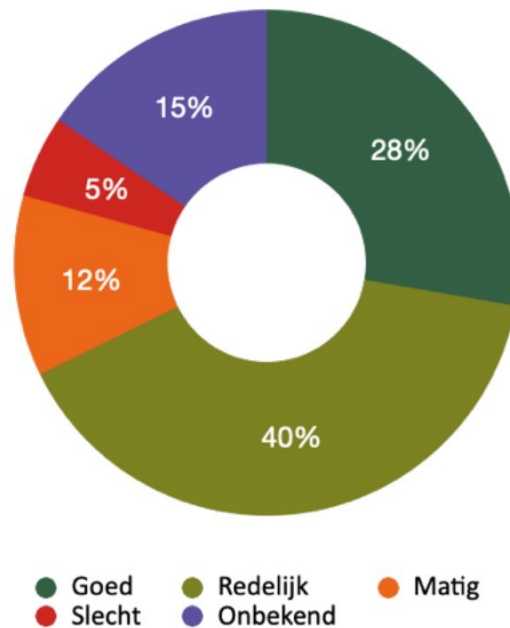
Staat van onderhoud: 79 Goed / 114 Redelijk / 33 Matig / 15 Slecht / 44 Onbekend

Indicatie restauratieopgave:

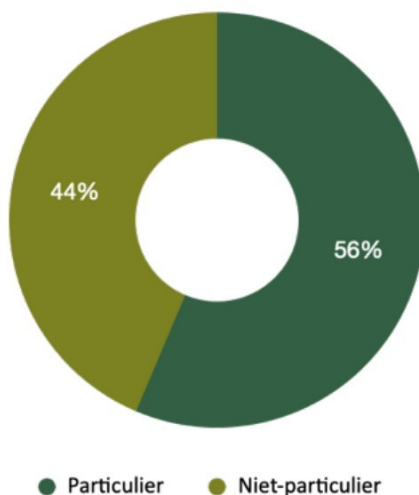
Eigenaren: 155 niet-particulier / 120 particulier

Locatie: 174 Veenhuizen / 101 Frederiksoord-Wilhelminaoord

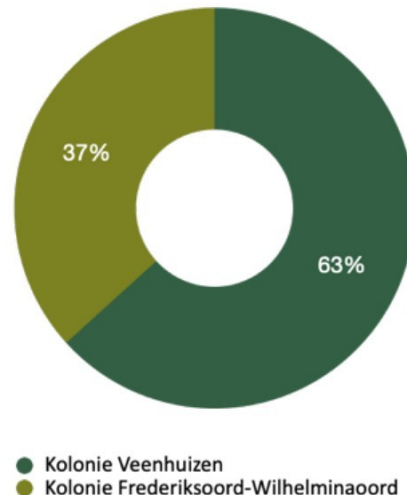
**Totaal particulier en niet-particuliere  
objecten in KvW.  
Staat van onderhoud**



**Totaal particulier en niet-particuliere  
objecten in KvW.  
Eigendom**



**Totaal particulier en niet-particuliere  
objecten in KvW.  
Locatie**



\* = Van 14 panden is de eigendomsstatus momenteel niet bekend, ook niet-attributes met status zijn opgenomen in deze aantallen. Het aantal herbestemmingsopgaves is niet te bepalen op basis van bestaande dataset, maar dient wel in kaart gebracht te worden.



## 3. Subsidiemogelijkheden m.b.t.

### a. Rijksmonumenten

#### **Rijksmonumenten in niet-particulier bezit\***

##### *Subsidiemogelijkheden*

- SIM (niet woonhuizen)
- Regeling behoud/herbestemming Karakteristiek bezit in Drenthe; subsidies (indien SIM niet kan) en leningen uit het Drents Monumentenfonds
- Restauratiefonds (lening)
- ISDE Zakelijk (verduurzamingssubsidie)

##### *Plankostensubsidies*

- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)
- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (verduurzaming advies)

##### *Kans*

- SIM (voor woonhuizen alleen als POM aan te vragen)

#### **Rijksmonumenten in particulier bezit\***

##### *Subsidiemogelijkheden*

- SIM (van oorsprong geen woonhuis)
- Woonhuissubsidie RCE
- ISDE Particulier (verduurzamingssubsidie)
- Nij Begun (verduurzamingssubsidie – alleen gemeente Noordenveld)

##### *Plankostensubsidie*

- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)
- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (verduurzaming advies)

### b. Provinciale monumenten

#### **Provinciaal monument in niet-particulier bezit\***

##### *Subsidiemogelijkheden*

- Drents monumentenfonds (lening)
- Regeling behoud/herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe (subsidies, leningen)
- ISDE Zakelijk (verduurzamingssubsidie)

##### *Plankostensubsidie*

- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (verduurzamingsadvies – 50%)
- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)

## **Provinciaal monument in particulier bezit\***

### *Subsidiemogelijkheden*

- Drents monumentenfonds (lening)
- Regeling behoud/herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe (subsidies, leningen)
- ISDE Particulier (verduurzamingssubsidie)
- Nij Begun (verduurzamingssubsidie – alleen gemeente Noordenveld)

### *Plankostensubsidie*

- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (verduurzamingsadvies – 50%)
- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)

## **c. Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht**

### **Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht in niet-particulier bezit**

#### *Subsidiemogelijkheden*

- Drents monumentenfonds (lening – alleen beeldbepalende panden)
- Behoud of herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe (subsidieregeling)
- ISDE Zakelijk (verduurzamingssubsidie)

#### *Plankostensubsidie*

- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (advies – 50%)
- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)

### **Beeldbepalende panden en beschermd dorpsgezicht in particulier bezit**

#### *Subsidiemogelijkheden*

- Drents monumentenfonds (lening)
- Behoud of herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe (subsidieregeling)
- ISDE Particulier (verduurzamingssubsidie)
- Nij Begun (verduurzamingssubsidie – alleen gemeente Noordenveld)

#### *Plankostensubsidie*

- Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten (advies – 50%)
- Subsidie herbestemming monumenten (onderzoekskosten, haalbaarheid, wind- en waterdicht maken)

## **d. Overkoepelende subsidiemogelijkheden**

### **Erfgoed Deal**

Het Programma Erfgoed Deal ondersteunt aansprekende projecten waarin het behoud en gebruik van erfgoed samengaat met de grote ruimtelijke opgaven van dit moment, zoals klimaatadaptatie, energietransitie, duurzame economie, natuur en landbouw, de woonopgave en mobiliteit. Binnen een 10-jarenplan voor de Koloniën van Weldadigheid liggen mogelijke koppelmogelijkheden om kennis en kunde te ontwikkelen. Belangrijke kanttekening



is wel dat de Erfgoed Deal zich niet leent om enkel restauratiewerkzaamheden uit te voeren. Het indienen van een aanvraag vraagt een omvangrijke voorinvestering qua tijd en inzet.

### **Regio Deal**

In de periode 2022-2025 is door de Rijksoverheid een budget van 900 miljoen euro uitgetrokken voor een aantal nieuwe rondes van de Regio Deal. Het heeft ten doel om Rijk en regio samen te laten werken aan een betere woon-, werk- en leefomgeving voor bewoners en ondernemers in de regio.

Binnen een Regio Deal kijken de beoordelaars naar: de opgave, de aanpak, de financiën en de organisatie. De budgetten zijn omvangrijk (tussen de 5 en 40 miljoen euro), maar erfgoed lijkt binnen de Regio Deals geen kansrijk thema te zijn om op zichzelf een aanvraag te dragen. Er is een sterke koppeling nodig met een ander thema als bijvoorbeeld brede welvaart, onderwijs of verkeersveiligheid. Het indienen van een aanvraag vraagt een omvangrijke voorinvestering qua tijd en inzet.

### **Fondsen**

Er zijn enkele grotere (bijv. Cultuurfonds) en kleinere (bijv. Dinamo Fonds, Stichting Vrederijk) fondsen waar voor deze opgave een aanvraag gedaan zou kunnen worden. De te verwachten bijdrage vanuit deze fondsen is echter veelal zeer specifiek of van geringe omvang.

### **Nij begun**

Via maatregel 29 ontvangen particuliere eigenaren van vastgoed in de gemeente Noordenveld 20.000 tot 40.000 euro voor het treffen van isolerende maatregelen op gebouwniveau. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe erfgoedbeheerder De Nieuwe Rentmeester (Veenhuizen) ook aanspraak kan maken op financiële compensatie.

### **Reservering Provincie Drenthe**

Het college van Gedeputeerde Staten heeft aan Provinciale Staten voorgesteld een jaarlijks bedrag van 750.000 euro beschikbaar te stellen voor de jaren 2024 tot en met 2027. Dit geld dient als basis voor cofinanciering door en met partners.

## 4. Partners en organisaties

### a. Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap [OCW] is verantwoordelijk voor de wetgeving en het beleid rondom beschermde cultuurobjecten. De instandhouding van UNESCO Werelderfgoederen maakt hier deel van uit. Binnen dit project ligt voor OCW ook een verbindende rol naar andere ministeries die van waarde kunnen zijn voor de opgave.

### b. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed [RCE] is de voornaamste kennispartner binnen dit project. Zij fungeren daarnaast als prominente verbinder tussen de verschillende partijen.

### c. Dienst Justitiële Inrichtingen

De Dienst Justitiële Inrichtingen [DJI] is eigenaar van diverse (monumentale en niet-monumentale) gebouwen en grote aantallen gronden in Veenhuizen. In de komende jaren staan enkele grootschalige renovaties van gevangeniscomplexen Esserheem en Norgerhaven in de planning. Het Rijksvastgoedbedrijf is in veel gevallen

### d. Defensie

Sinds 1998 heeft Defensie een nadrukkelijke aanwezigheid in Veenhuizen. Aan de noordoostelijke zijde van Veenhuizen ligt een omvangrijk munitiecomplex, deze is actief in gebruik. Hoewel zich er geen gebouwde monumentale objecten bevinden op dit terrein is de ruimtelijke impact groot.

### e. Rijksvastgoedbedrijf

Het Rijksvastgoedbedrijf [RVB] was tot 2021 eigenaar en beheerder van het overgrote deel niet-particuliere monumentale objecten in Veenhuizen. Hoewel nog altijd enkele objecten in eigendom van het RVB zijn is zij nu voornamelijk beheerder namens DJI en Defensie.

### f. Provincie Drenthe

De taken van de provincie Drenthe [PD] liggen op het ruimtelijk-economisch domein, natuur en water en cultuur, met betrekking tot het grondgebied van Drenthe. Op het onderwerp cultuur heeft de provincie generieke taken voor erfgoed, en is daarnaast als siteholder van het UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid verantwoordelijk voor het beschermen, uitdragen en monitoren van de uitzonderlijke en universele waarden van de Koloniën van Weldadigheid.

### g. Gemeente Noordenveld

De gemeente Noordenveld [GN] is op gemeentelijke schaal verantwoordelijk voor de bescherming en de ontwikkeling van het Werelderfgoed KvW, en heeft een faciliterende rol bij dit project in de vorm van vergunningverlening. Daarnaast is de kennis van de lokale situatie van groot belang. Ook is de gemeente Noordenveld eigenaar van enkele attributen in Veenhuizen.



## **h. Gemeente Westerveld**

De gemeente Westerveld [GW] is op gemeentelijke schaal verantwoordelijk voor de bescherming en de ontwikkeling van het Werelderfgoed KvW, en heeft eveneens voornamelijk een faciliterende rol bij dit project in de vorm van vergunningverlening. Ook is de kennis van de lokale situatie van grote waarde.

## **i. Maatschappij van Weldadigheid**

De stichting Maatschappij van Weldadigheid [MvW] is erfgoedbeheerder van gronden en onroerend goed, bestaande uit circa 1.300 hectare grond en 65 erfgoedobjecten. De stichting (ANBI) stelt zich ten doel de kwaliteit van het koloniale erfgoed te behouden en duurzaam te borgen en te ontwikkelen op basis van het gedachtegoed van Johannes van den Bosch. De Stichting is de rechtsopvolger van de oorspronkelijke Maatschappij van Weldadigheid uit 1818.

## **j. De Nieuwe Rentmeester**

Stichting De Nieuwe Rentmeester [dNR] is in 2021 opgericht door BOEi en Stichting Het Drents Landschap. In dat jaar heeft dNR 68 erfgoedobjecten en een groot aantal gronden overgenomen van het Rijksvastgoedbedrijf. Als erfgoedbeheerder stellen zij zich ten doel om dit erfgoed te behouden en te ontwikkelen voor de toekomst. In Veenhuizen ligt een grote restauratieopgave.

## **k. Drents Landschap**

Het Drents Landschap [DL] is in 1934 opgericht en beheert op dit moment 9.000 hectare natuur, 330 gebouwen, 22 hunebedden en diverse archeologische monumenten verspreid over heel Drenthe. Binnen Veenhuizen zijn zij eigenaar van enkele aansprekende erfgoedobjecten en een aantal kleine gronden.

## **l. Waterschap Noorderzijlvest**

Waterschap Noorderzijlvest [WN] heeft Veenhuizen als werkgebied. Binnen (en richting) Veenhuizen liggen in de Kolonievvaart enkele monumentale sluiscomplexen die zij in beheer hebben.

## **m. Overige niet-private eigenaren**

Enkele losse objecten in Frederiksoord-Wilhelminaord en Veenhuizen zijn in eigendom van niet-particuliere organisaties als Hendrick de Keyser [HdK] of Dienst Stadsbeheer Den Haag [DSD]. De onderhoudsstaat van deze drie objecten is 'goed' waardoor er geen tot weinig inzet nodig zal zijn van deze partijen.

## **n. Particuliere eigenaren**

Ruim de helft van alle monumentale objecten in Veenhuizen en Frederiksoord-Wilhelminaord zijn in eigendom van particuliere eigenaren. Uit de dataset blijkt dat dit veelal gaat om eigenaren die veel waarde hechten aan een goede onderhoudsstaat van hun object. Toch ligt hier een opgave om samen met 59 eigenaren te werken aan het verbeteren van de onderhoudsstaat 'redelijk' en 'matig' naar 'goed'.

### **o. Kolonie Veenhuizen & Weldadig Oord**

De ondernemersverenigingen Kolonie Veenhuizen [KV], voormalig Veenhuizen Boeit en Weldadig Oord [WO] behartigen de belangen van de ondernemers in de Koloniën van Weldadigheid en werken onder meer actief mee in de marketing. Als participatiepartner binnen dit project is hun inbreng en lokale kennis van waarde.

### **p. Dorpsgemeenschap Frederiksoord Wilhelminaoord & Bewonersbelangen Veenhuizen**

Participatiepartners Dorpsgemeenschap Frederiksoord Wilhelminaoord [DFW] & Bewonersbelangen Veenhuizen [BV] vertegenwoordigen een belangrijke link met de bewoners van beide gebieden. Het meenemen en informeren van particuliere eigenaren is van belang, met name om particulieren te stimuleren om actief mee te doen.



## 5. Methodiek

### a. Prioriteiten gebouwd erfgoed (rood)

In alle scenario's is het zaak om de meest bedreigde objecten (onderhoudsstaat 'slecht') zo snel mogelijk te restaureren om verlies te voorkomen. Deze opgave ligt in Veenhuizen en beslaat dienstwoningen, schoolgebouwen, schuren en kerken.

Daarna kan gekozen worden om prioriteit te geven aan de monumentale status van het object, de onderhoudsstatus en/of een meer maatwerk oplossing waar met niet-particuliere eigenaren het gesprek aangegaan zal worden over de restauratievolgorde zodat deze rekening kan houden met de toekomstige exploitatiepotentie van het object.

#### **Prioriteit bij monumentale status en onderhoudsstaat:**

- Selectie van meest bedreigde objecten (reddingsactie)
- Rijksmonumenten in niet-particulier bezit
- Provinciaal monumenten in niet-particulier bezit
- Provinciaal monumenten in particulier bezit
- Beeldbepalende panden in niet-particulier bezit
- Beschermd dorpsgezicht in niet-particulier bezit
- Beeldbepalende panden in particulier bezit
- Beschermd dorpsgezicht in particulier bezit
- Rijksmonumenten in particulier bezit

#### **Prioriteit bij onderhoudsstaat en eigendomssituatie**

- Selectie van meest bedreigde objecten (reddingsactie)
- 15 objecten onderhoudsstaat 'slecht' in niet-particulier bezit
- 29 objecten onderhoudsstaat 'matig' in niet-particulier bezit
- 4 objecten onderhoudsstaat 'matig' in particulier bezit
- 59 objecten onderhoudsstaat 'redelijk' in niet-particulier bezit
- 55 objecten onderhoudsstaat 'redelijk' in particulier bezit

#### **Maatwerk**

- Selectie van meest bedreigde objecten (reddingsactie)
- Objecten met onderhoudsstaat 'slecht' in niet-particulier bezit
- Objecten in niet-particulier bezit op volgorde van exploitatiepotentie / duurzaam gebruik / de financiële mogelijkheid bij de eigenaar om te starten
- Objecten in particulier bezit

### b. Financiën

Het doel van het project is om de restauratieopgave in 10 jaar weg te werken. De benodigde



2026 komen te liggen om direct de objecten aan te kunnen pakken die nu door de slechte onderhoudsstaat bedreigd worden.

| Jaar          | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 | 2028 |
|---------------|------|------|------|------|------|
| Budget (euro) |      |      |      |      |      |

| Jaar          | 2029 | 2030 | 2031 | 2032 | 2033 |
|---------------|------|------|------|------|------|
| Budget (euro) |      |      |      |      |      |

Bovenstaande bedragen zijn alleen indicatie voor de restauratieopgave die nu bekend is. Extra financiering voor overige ambities (ruimtelijke opgaven, groen erfgoed middels lanenplan) blijft noodzakelijk.

Het door de provincie Drenthe beschikbaar gestelde budget van 750.000 euro voor 2024, 2025, 2026 en 2027 is in bovenstaande schema niet opgenomen.

### c. Governance

Het tienjarenplan Koloniën van Weldadigheid vraagt om een heldere governance.

Te organiseren is onder meer:

- Bestuurlijke betrokkenheid
- Ambtelijke betrokkenheid
- Betrokkenheid t.b.v. draagvlak
- Organisatie van geldverwerving
- Organisatie van de besteding van middelen en kasbeheer
- Interne en externe communicatie
- Project/programmamanagement

### d. Projectorganisatie

Het aanstellen van een ervaren projectleider met veel voeling voor de opgave is van groot belang. Deze projectleider vormt een vast aanspreekpunt voor alle partners, maar ook de gemeenschappen. Hij/zij is verantwoordelijk voor de planning, het eventueel aanschrijven van fondsen en het voeren van de interne en externe communicatie. In samenspraak met de verantwoordelijke overheidslaag kijkt hij/zij mee bij het kasbeheer.



## 6.Planning 2024 en 2025 [concept]

### a. Voorbereidingen

- Dataset verifiëren
- Staat van onderhoud compleet maken
- Restauratieopgave compleet maken (becijfering)
- Ontwikkeling van plan van aanpak
- Projectorganisatie optuigen
- Dialoog starten met eigenaren meest bedreigde objecten (reddingsactie)
- Voorbereidingen op gebouwniveau opstarten (ecologisch onderzoek, etc.)
- Vergunningsplichtige werkzaamheden in kaart brengen (gebouwniveau)

### b. Projectplan

- Opstellen concept projectplan
- Governance organiseren
- Prioritering vaststellen
- Budgetten vaststellen
- Projectplan vaststellen

### c. Uitvoering

- Dialoog intensiveren met eigenaren
- Opstarten vergunningstrajecten
- Start werkzaamheden 15 objecten met onderhoudsstaat 'slecht'





## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **K** Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens

## GEANNOTEEERDE AGENDA

Advies: houd voldoende tijd over om de gespreksnotitie bij punt 3 goed te bespreken en hierover afspraken te maken. Kap dus af, mocht de toelichting bij punt 2 te wijdlopgig worden.

### Agenda bestuurlijk overleg Veenhuizen tussen gemeente Noordenveld, De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen en provincie Drenthe

Vrijdag 17 januari '25 9.15 – 10.45

Locatie: VEENHUIZEN – Bitter en Zoet, Hospitaallaan 16

Deelnemers:

Provincie Drenthe: gedeputeerde Jisse Otter (voorzitter), [REDACTED] J

Gemeente Noordenveld: burgemeester Klaas Smid, wethouder Kirsten Ipema, [REDACTED] J

De Nieuwe Rentmeester Veenhuizen: toezichthouder [REDACTED] J en directeur-bestuurder Bas Morsink

#### 1. Opening

*Terugblik, heden & toekomst van dit overleg*

Welkom voor allen.

- **Aangeven:** Dit overleg heeft, hoewel het in jouw bestuursperiode niet eerder plaatsvond, meestal minstens een keer per jaar of vaker plaatsgehad (staat ook genoemd in het werkplan van het Werelderfgoed KvW NL). Het is weer tijd. De vorige keer was met Nelleke Vedelaar, in het 'Directiehotel' Excelsior. De anderen waren daar toen bij.
- **Rondje:** vraag alle bestuurders hoe Veenhuizen hun werkzaamheden *nu* raakt, wat ze bezighoudt, en hoe ze de toekomst van dit overleg zien. Jouw overdracht naar Gert-Jan Schuinder ook benoemen.

#### 2. Stand van zaken bij de Nieuwe Rentmeester

*Mondelinge toelichting op financiële begroting en bezit in de komende jaren*

*Stuk: Uitgangspunten DNRV 2025*

Om goed feitelijk zicht te krijgen op de restauratie- en herbestemmingsopgave in Veenhuizen is het nodig om zich te hebben op het bezit, de financiën en de planning voor de langere termijn van de Nieuwe Rentmeester.

Bijgevoegde notitie is een intern concept van DNRV, en daarom nog vertrouwelijk.

- Vraag Bas Morsink of [REDACTED] J om een **toelichting** op de huidige situatie en de ontwikkeling in de komende jaren.

Ambtelijke waarneming:

-



- Nodig is: 1. vergrote slagkracht Rentmeester, 2. verlaagde kosten restauraties, 3. vinden bij essentie gebied passende economische dragers, 4. Lange termijn plan, samen met gemeente en provincie (ieder heeft nl andere verantwoordelijkheden en sterke punten).
- Er is door de Rentmeester serieus gewerkt aan het ontwikkelen van een professionele organisatie en eerste projecten en beheer op orde krijgen.
- Omgang met erfgoed is zorgvuldig en met kwaliteit. Bv: gebruik kleurenhandboek.
- Onderhoud van bestaande panden in goede staat vraagt óók aandacht (Bitter en Zoet bv). Meer dan t nu krijgt.
- Tot nu toe is gewerkt aan 'laaghangend fruit' en Oude Asserstraat/Plantsoenstraat als echt groot project. Voor andere omvangrijker zaken als nieuwe invulling van bv Ambachtscluster (tegenover het museum), Katholieke Kerk, Vrede en Recht, zijn nog geen plannen
- Doel is monumentale panden in goede staat te houden en te gebruiken.
- Verkopen bezit DNR is strijdig aan de doelstelling om het Werelderfgoed en daarbinnen het eigendom van de Rentmeester in goede staat te houden. Als het enigszins kan moet worden voorkomen dat voor het Werelderfgoed relevante objecten worden verkocht zoals de Maatschappij van Weldadigheid dat vroeger deed, om ze later dan weer terug te moeten kopen (voorbeeld: Tuinbouwschool).
- 

### 3. Gespreksnotitie met voorstel

*Stuk: 'Goud in handen; vasthouden en doorzetten', Voorstel voor duurzame maatschappelijke en economische ontwikkeling van de monumentale ensembles in Kolonie Veenhuizen in UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid vanaf 2025*

#### **Voorstel is in de kern:**

Geef het gesprek over de toekomst van het monumentale erfgoed in Veenhuizen tussen gemeente, provincie en Rentmeester een vervolg.

Maak op korte termijn (uiterlijk kwartaal 2/2025) een voorstel voor bestuurlijke vaststelling met daarin:

- Inrichting van een 'Ontwikkelbureau 2.0' (samenwerkingsvorm) met in ieder geval de drie partijen (gemeente, provincie, DNR), maar eventueel ook met Rijksbetrokkenheid. Met als doel om de tweede fase van herstel kwalitatief verder aan te jagen en organiseren.
- Masterplan voor Veenhuizen opstellen met daarin uitgangspunten van overheden (Rijk/provincie/gemeente) ten aanzien van unieke erfgoed waarden, economische en maatschappelijke ontwikkeling.
- Plan voor fondsvorming (t.b.v. langjarige doelen) voor de korte en lange termijn. Nieuwe bronnen, niet uit lopende budgetten – de UNESCO status benutten.

**Advies: verken dit voorstel met de bestuurders in het licht van de totale notitie, haal randvoorwaarden en suggesties op die de bestuurders willen meegeven, en verstrek samen een opdracht, opdat er aan voorstellen gewerkt kan worden.**

NB 1 Het voorstel is heel concreet gericht op het planmatig verder gaan met restauraties en er via herbestemming passende economische dragers in krijgen (en houden). Sneller en omvangrijker dan nu, en met inzet van meer kwaliteit en expertise dan nu, zodat het geheel vooruitgaat. Iets wat op het noordelijke platteland nu eenmaal wat meer inzet vraagt dan in stedelijke context.

Als er nu niks verandert gaat de staat van onderhoud verder achteruit...

NB 2 De opgave kan ook veel breder gezien worden, mogelijk wil Noordenveld dit. Wij denken bij de provincie ambtelijk dat het verstandig is alle aandacht te focussen op de kern van de opgave: monumenten restaureren en het daarbij vinden van passende economische dragers, en dat de rest dan indien urgent wel volgt (logistiek toeristische ontsluiting, groenbeheer, etc.). Simpel houden.

NB 3 De gemeente (Kirsten Ipema) heeft al sinds 2022 het voornemen een visie te maken op Veenhuizen, en dat ook publiek kenbaar gemaakt. Hier is tot nu toe echter niets op gebeurd. Het lijkt een goed idee om een *gezamenlijk* plan te maken, de opgave is in feite te groot voor de gemeente alleen. (Dat was in de eerste fase van herstel ook zo, waarop de gemeente samenwerking met de provincie heeft gezocht.) Het is wellicht een stap om dit te onderkennen, voor de wethouder.

Wellicht kunnen de taken verdeeld en kan de gemeente zich richten op specifieke onderdelen, en de provincie en rentmeester ook, maar wel binnen één gezamenlijk 'masterplan'.

Van belang om daar zorgvuldig over te spreken.

Provincie kan bv leveren: monumentenzorg, werelderfgoed-kader en inspiratie, expertise economie.

Verder is *participatie* belangrijk voor de gemeente. Vraag is of je tevoren wensen van de bevolking ophaalt en die uitvoert of in plan opneemt, of dat je een strategisch plan maakt en daar inspraak op organiseert en het plan daarop evt bijstelt.

NB 4 Financiën.

Fonds vormen kan bv analoog aan de fondsen die de provincie nu overweegt te maken voor herstructurering in woningbouw. Of met gebruikmaking van budget Nij Begun. Of Crowdfunding met nazaten. Of met postcodeloterij. Ook leningen zijn mogelijkheid.

NB 5 Governance: een praktisch samenwerkingsvehikel alleen in dit gebied voor de gebiedsspecifieke opgave is praktisch en effectief.

- Goed verbinden aan *Werelderfgoed* KvW NL en *economie* en evt andere thema's bij de provincie qua randvoorwaarden en sturing op de hoofdlijn.
- 'Ontwikkelingsbureau 2.0' maakt voorstellen binnen tevoren meegegeven kaders Gemeente en provincie en rentmeester. Organisaties houden eigen bevoegdheid.
- Zorgen voor kwaliteit.

#### 4. Afspraken en afronding

-



## Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

### **J** Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen

### **K** Art. 5.1 lid 2 sub f

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de bescherming van andere dan in art. 5.1 lid 1 sub c genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens